SELİM İLERİ

eski defterde solmuş çiçekler

ADAM

©
Bu kitabın yayın hakları
ADAM YAYINCILIK A.Ş.'nindir.

Birinci Basım: Şubat 1982
Kapak Düzeni: Erkal Yavi

182.02.002.133.15

ADAM YAYINCILIK VE MATBAACILIK A.Ş. VALİKONAĞI CADDESİ AKKAVAK SOKAK 4/3 TELEKS:23790 rada tr

Selim İleri

●

Eski Defterde Solmuş Çiçekler

Öykü

ADAM

Bİ KEMAN

Bi keman.

Çoktandır bi keman alıcam.

Bi keman sesine yoksunum.

Ama söyledim anneme. "Olur," dedi. Bi keman alıcaz çarşıdan. Onca dükkândan birine giricez; şöyle tahtadan, bakır telli bi keman sorucaz, gıygıy bi şi.

Ben mendilimi evde unutmuşum, burnum akıyo hep.

Kirli çoraplarım da masamın üstünde, bi kötü kokuyorlar ki...

Dün sokağa çıktım, gidip notalar aldım, bi keman satın alınca keman çalıcam. Gıygıy-gıygıy hep çalıcam. Kimse karışamaz, geceyarısına dek çalarım. Sonra yatıp uyurum.

Bi kez Yakacık'a gitmiştik, yağmurlu bi gündü, gezinti düzenlemiştik Yakacık'a. Bikaç tanışım şey topladılar, şey, çiçek, güzelavratotuyla ballıbaba.

Paşa babama da anlattım; "Olur," dedi. Bi keman alacaklar bana.

Bayramda laternacı baya sordum; "Ucuzdur," dedi, ucuzmuş bi keman. Tahtası gülağacından olanlar

pahalıymış, benimkisi varsın döşeme tahtasından olsun. Bayrama çok var daha.

Geçen gün komşumuzun oğlunun kızkardeşi donunu çıkardı balkonda. Ağbisi bi dövdü-bi dövdü; dayısına da diyeceklermiş akşama; "Kız deli misin sen!" dedi annesi, "Bi daha oranı herkeslere gösterirsen döverim seni," dedi, "kemiklerini kırarım valla."

Annem, sakın ant içme diyo, boş yere içileni büyük bi şimiş, şeymiş, günahmış. Cayır cayır yanarmış insan tamusal yangınlarda. Paşa babam her sabah dizine oturtup öğüt veriyo bana; uslu olursam bi keman alacaklar, evlendirecekler beni bi kemanla. Kemana gelinlik diktiricez en tanınmış dikişçilerde.

"Ah dikişçi kız yapidik..." diyo yengem, dikişçi kız yapsaymışlar o dikecekmiş gelinliği, duvağı.

Laternacı bayı da çağırıcam düğüne; pasta da yiyicez, limonata da içicez.

Ninem diyo ki, "Keman alıncaya değin," diyo, "otur," diyo, "radyoyu dinle," diyo. Radyoda da çalarmış keman.

Aradım ama, radyoda kimse keman tıngırdatmıyormuş, gıygıy-gıygıy gıy-gıy-gıy. Gıygıyı bulamadık ki gıygıy.

Bi keman istiyodum, bi kemanım olsun, almadılar ki; kızdım bi güzel, gittim komşunun oğlunun kızkardeşini çağırdım, orasını göstersin diye, "Hadi kız," dedim, "hadi be göstersene." "Olmaz," diyo, "bilmemne bey amca," diyo, "dayım akşamları kızıyo," diyo. "Hıh," diyo ninem, "onun hangi dayısıymış o," diyo, "anasının aftosu o ayol!"

Yumurtacı geldi, "bi keman," dedim, "bi keman getir bi kez ne olur!" Hihi, hoho, kihkih, kahkah; güldü budala-budala. "Deli!" diyo bana; şerbetçi dedeme bi söylersem görür gününü; "Deli-deli kulakları küpeli!" diyo.

Geçen gün duydum zaten, beni gizleyemeyeceklermiş artık, götüreceklermiş; "Attaya mı?" dedim,

"Hı..." dediler, şerbetçi dedeye gidicez, bi keman alacaklar bana, şerbetçi dedeye çalıcam kemanı, gıy-gıy-gıy çalıcam. Laternadaki gibi tıngır mıngır.

Bi keman. Bi keman. Bi keman.

Keman-keman-keman...

(1966)

YÜREK BURKUNTULARI

Bay T.'ye;
acılı serüveninizi yazmakta yarar buldum. Bağışlayınız beni.

...Bugün kıyma aldım, yedi buçuk liralık. Ya da annem aldı. Havalar da soğudu iyiden iyiye, kıymalı yumurta yetmiyor insana öğle yemeklerinde. Gündüzün eski sabahlığımı indirdim tavanarasından. Tozlanmış hepten. Sabunlu suyla sildim. Yola çıkarken bavulumun gizli bir köşesine yerleştireceğim. Bu tür yolculuklar coşkulandırıyor beni, yüreğim deli deli çarpıyor. Bir hafta sonra odama döneceğim, yine oyuncaklarımı ve kitaplarımı bulacağım yanıbaşımda. Çiçeklikte bir iki al karanfil beni bekleyecek, bir de pamuk kedim, kartopum benim. Pencereyi açıp ovaya, yeşilliğe, ötelerin gizemli ormanına, tanyerinin kızıl aydınlığına — o büyülü ilk güneşöncesi ışığa — bakacağım.

Ama belki bunların hiçbiri olmaz, hiçbirini yaşayamam. Ölürüm belki. O zaman kara toprağı, karıncaları, gömütlük yılanlarını, akrepleri, sersemsepelek sümüklüböcekleri ve ilkyazın şen örümceklerini daha yakından tanımak fırsatını bulurum. Yağmuru içer ke-

miklerim doya doya. Süt mermerleri yığarlar üstüme. Adım soyadım, doğum-ölüm tarihim; bütün ülke yas tutar ardımdan. Kocaman bir otomobil alayı tapınağa sıralanır, mavilere bürünür herkes.

7 Eylül 1966 Cuma

Yola çıktık. Gün boyu tarlaların içinden geçip gidiyoruz. Her yanda başaklar, gelincikler kucakkucağa. Bir yabansı, bir yorgun güneş tepemizde. Gözlüklerimi takıp *Dorian Gray'in Portresi*'ni okuyorum. Çok uzakta dağlar görünüyor, çamlıklar. Irmakların akışkan sesini işitir gibiyim. Haydarpaşa'dan beri yoldaşlar bir türkü tutturdular, söyleyip duruyorlar. Kimi zaman el çırpıyorum ben de. Beslememizin özenle hazırladığı peynirli sandviçleri atıştırıyorum arada bir, kimseye göstermeden. Şöför sinirli bir adam, artan gürültüden pek hoşlanmadı. Yerli yersiz fren yapıyor, domuzluk olsun diye.

İlgi oturuyor yanımda. Konuşmuyoruz, camdan bakmayı yeğ tutuyorum. Sık sık terk edilmiş parkların önünden geçiyoruz. Dökülmeye başlayan güneş rengi bir yığın yaprak, büyülü havuzlar, sularda ölgün alabalıklar. Umutsuz gençkızlar eski zaman giysileriyle dolaşıyorlar bu parklarda, yüzlerinde trajik maskeler. Boyaları ağarmış kanapelerde ağlamaya hazır delikanlılar var. Saçları uzamış, bakışları dalgın, düşsel. İlgi'ye gösteriyorum onları, aldırmıyor. "Geceleyin horlarım ben," diyor övünürcesine.

Nicedir insanlardan ayrıydım. Düşünüyorum da... Haftalarca evden dışarı çıkmazdım. Okula giderdim ya, öğrencilerden ayrı okurdum; tarım dersleri olsun isterdim. Güzel olurdu limonlukta uğraşmak, didinmek. Kaktüsleri, tavşankulaklarını sulamak, kış ortasında mor menekşe yetiştirmek güzel olurdu. Tarım saatlerinde bedeneğitimi yapardık, kıçımızı kararmış taşlara dayayıp. Üzülürdüm bayağı. İlgi sevinirdi, dikkat ederdim, ben üzüldükçe o sevinirdi. Akşamları yemekte bardağıma sülük koyardı, korkacağımı sanırdı budala.

Uzun boyluydu üstelik, birilerini aldatmaya gelmiş bir yalvaç gibiydi. Öyle esmer, öyle inandırıcı. Kargaları sapanla nasıl yaraladığını, kanatlarından iğreti bir çarmıha gerip nasıl sattığını ben bilirdim. O parayla geneleve gittiğini söylerdi herkese. Dostu varmış orada. Öbür öğrenciler de giderlerdi geneleve, pörsümüş memeli orospularla yatmaya. İşlikte resim yapardım o vakit. Kişilerim hep hüzünlü, hep solgun, göklerim koyu karanlıklarda. Okulda kitara çalardı İlgi. Taş yapının en görünmez girintilerine saklanır dinlerdim. Alkışlarlardı onu, çalmasını bitirince tekrarlatırlardı yalvara yakara. Benim resimlerimi küçümserlerdi; dudak bükerlerdi acılı çizgilerime, boynubükük kişilerime. İşte şu başaklar bile, şu olgun, şu dokunaklı başaklar bile yakınıma gelmiyorlar. İşte şu sonsuz tarlaların Akdeniz sıcaklığı başaklar ve şu kanarcasına umut dolu gelincikler ve onların ince mi ince dilek yeşili sapları bile İlgi için esintide salınıyorlar. Yalvaçlığını kabullenircesine eğiliyorlar. Koparıp atmak gerek hepsini.

8 Eylül 1966

Sonunda yatacak bir döşek bulduk. Bir kervansaraya indik geceyarısı. Otobüs kir pas içinde kalmış. Oturmaktan bacaklarım uyuşmuş, kimseye belli etmeden koştum biraz. Hamlığımla yine alay edecekler diye ödüm koptu. Sezmediler ama. Yıkık surlarla çevrili ölü kentin şarabını içtiğimden beri, küçük cam kubbelerle örtülü çarşısını gezip dizi dizi iplikler, baharatlar, kokular aldığımdan beri esrik bir huzurla başım dönüyor hafiften. Yukarda çarşafsız, orası burası yırtık, eğri büğrü bir şilte odanın ortasına atılmış, bomboş bir han odası. Kasabanın ışıksızlığı, gaz lambalarının gölgeli, o uzayan kısalan dalgalı loşluğu ayrıca insanın sinirini bozuyor. Çarşıdaki adama söz verdim. — Alışılmış insanlara benzemiyordu o. Göbeğini sallaya sallaya geziniyordu ve denizle çevrili bölgelerin tunçluğu göze çarpıyordu derisinde. Oysa burası sulardan uzak, çorak ve

kurak bir yer; yaşayanların yüzlerinde bir sarı susuzluk. — Yarına bitireceğiz bütün bu işlemeleri, bir gece boyu çalışmamız gerek. "Karım çok üzülür sonra," dedi adam, altınları tek tek saydı elime. Karısının bakışlarında yepyeni bir duygu, tanımadığım.

İlgi kötücül gülüyor, mutlu yapacaklarından. Roma Hukuku ezberlerken de bu denli gülermiş. Bir genç kadın gibi; evine, çini sobasına, Aksaray'da vefalı bozacısına bağlı bir Perihan hanım gibi gergefi alıyorum elime. Alacalı bulacalı ipliklerden kullanacaklarımı seçiyorum. İlgi'nin gövdesine seriyorum en güzellerini, en ipeksileri gizli köşelere seriyorum. Bir uçağın gürültüsü sarıyor odayı. Korkuyla sarılıyorum ipliklere. Güvenç iplikleri bunlar. Gergefimle, bu çıkık mavi damarlı ellerimle, bu bombaların ölümcül etkisini tatmış kolu kanadı kırık, yarı cansız varlığımla nasıl gülünç, nasıl gereksiz oluyorum. Bir makas biliyorum, demir ya da çelik· insanların umutsuz yaşamlarına göz dikmiş.

Mısır Savaşı, 7 Teşrinisani 1307, Tutmozis'in anıtsal evi.

Ey karaböcekler, ey ülkesel düzenimize yön veren kutsal yaratıklar. Siz ey tırtıllar ve siz tarama uçakları; dün gecenin sorumluluğunu paylaşmamaya ant içmiş bütün evren ey! Kassandra'nın falına inanmak zorundayız. Bilin bunu böyle.

Güneşin tutulacağını önceden öğrendim yönetimimdeki gözlemevi yetkililerinden. Tahin pekmez, kanayan dölyatağı ve çocuk bibisiyle karıştırılmış çalılıkları doldurdum torbama, indim yokuşlardan, geçtim yatılı okul koridorlarından, yağmura ve ıslak tüylü sucuksu kedilere yüz vermedim valla billa. Tabanımı yarıp yürüdüm firavunumuz ölümsüz, tanrısal angut Ramses'in açık saçık resimlerle bezenmiş, anlı sanlı, benzersiz ayakyolundan. Kimse görmedi beni. Güneş tutulurken büyüyü od'a attım avuç avuç, yanıp kül olanla ovaladım onulmaz, kapanmaz yaralar beşiği yalınlığımı.

Askerlerin karşısına eskisi gibi, eskilerdeki gibi açık alınla çıkmaya ant içtim. Mumyaladım suçlu örgenlerimi. Diri diri mumyaladım. Ve bin üçyüz yedi Asur kölesinin başını kurban ettim benim yaşamasız, yelkenlisiz, taçsız, ama soyu sopu bilinir hakanım ulu Tutmozis'e.

Askerler tarihbilgisi yetersizlikleriyle çıkayazdılar. Hepsinin başlarında miğfer, ellerinde ok vardı. Ve gençtiler, çok dinçtiler. Geldiler. Gülümsediler. Öldüler. Savaşta Mısır ordusunun komutanlığı bana verildi. Geçmişimizin derin ve köklü ve silinmez ününü düşünerek uygarlığımıza temelli son vermeyi ön gördüm. Bölük yüzbaşılarına bilimsel nitelikte bir söylev verdim. Henüz korkunç kıya işlenmemişti. İki gözüm, canım ciğerim Hamlet yaşıyordu. Yaslıyı Elektra ve sen İlgi, sen tiyatroya gitmeye hazırlanıyordun. Akşamdı. Göreme'ye uğrayacaktık ertesi gün. Bizans artığı, taşlara oyulmuş kiliseleri görmeye. Yıllar, yüzyıllar geçtikçe gencelen dağ bayır keşişlerini tanıyacaktık orada. Biraz hüzünlü, kilise pencerelerinde küstümotu yetiştiren, kaygılı, Ceneviz'in kokuşmuş meyhanelerinde miço kardeşlerine günün unutulmuş bir zamanında mektup yazan. Bizans'ın son günlerinde o yüce burunlunun gözdesi olmaya tutkun torunlarına süt sağan. — O keçiler ki meme uçları sıkılmaktan berelenmiş. —

Bir soytarıyla karşılaşmıştım masallardayken ben. Sarışın, boyalı. Ona benziyordum savaşta, onculaym kırgın yüzlere ve komünist yapraklara, susan denizlere, yosunların ve göçücü balıkların durgunluğuna. Bir trapezciden önce sahneye çıkardı o tanıdık soytarı, o bildik soytarıya değer vermezdi kimse. O didinirdi bir çizgi güldürmek, güldürebilmek için. Gösterisinin sonunda boynubüküük çekilirdi içeriye. Dokunurdu bu bana. Van gölü oluşurdu gözyaşlarımla. Altın çağı, ekmek çağı, soy çağı o sararmış soytarıyı gördükçe kucaklayamayacağımı sezerdim. Mısır savaşını da, İlgi'nin soluğunu da, karmaşıklığı da yaşamamıştım o günler. Baharatçının karısı baştan çıkartıcı bir kıvrılışla han odalarına

gelmezdi, keşişlerin yalnızlıkla yıkık gecelerini aydınlatmazdı.

Çılbır pişiriyorum İlgi'ye. Atalarımın geleneksel içkisi kımızı yudumluyorum. Savaş kazanılmış. Karşı tarafın tutsağı olmuşum. Firavunun askerleri ölü gövdeleri paralayıp, yürekler söküp madalya diye takıyorlar üniformalarının yakalarına.

9 Eylül 1966 Göreme

Çarıklı Kilise'ye gittim erkenden. Bir iki sevişgen gördüm boş alanlarda, askerler gülüşen. Annemi özledim. Kızıltoprak'taki evi, orada güzü düşündüm. Çarıklı Kilise'de rahip olmalıydım. Dünya nimetlerinden arınmış, lavanta torbacıklarıyla başbaşa. Boynumda sayı sayı, irili ufaklı açkılar. Mutsuzluğun kilitleri için. Ayağımda çarıklar, aşınmayacak hiç. Yakardım da tapınakta. Mozayıkların oynak ermişlerine ayıbımı gösterdim gizlice. Akşamüzeri oraya bir kez daha gittim, öğretmenlerle birlikte. Ermişin biri gebe kalmış benden, benimkinden... İlgi yaklaşmıyor yanıma nedense. Ant içti olup biteni anlatmamaya. Gezginler de geldi, yabancı insanlar. Birini köşeye çekip soracaktım, "Eşsevileri nasıl karşılarsınız?" diyecektim. İlgi'nin alay edeceğinden, apaçık küçümseyeceğinden ürktüm; yapamadım.

Bütün tanışlar bana bakıyorlar. Soru dolu gözler var çevremde. Saldıracaklar neredeyse bana. Fabrikaya gitmeliyim, fabrikalara. Taşlar, yaldızlı tuğralar görmeliyim. Diyeceğim İstanbul'a varınca babama, işçilerin arasına salıversin beni. Küçümen, yeşil köpeğimle. Herkes arkamdan gülüşüyor yanılmıyorsam. Onlardan tiksiniyorum. Batı kapılarında öcümü alacak yarıtanrı kırallar gerek bana. Akhileus, geyiksi eşsevgiliniz Patroklos'a ağlayan, bir yedibaşlı ejderha gibi düşmana saldıran dost önderim benim, siz nerdesiniz! Büyük kentte yaşamak sinirli yapıyor kişiyi; filmler, tiyatrolar, sergiler, betikler yetmiyor mutluluğuma. Gide gide dağbaşlarına, karlı buzlu doruklara ermeliyim. Yanıp sönen kırmızı ışıklara, keçilere pis kokulu. Ve yadırganan bir

kentli yalnızlığına. Akademi'nin sınavlarına hazırlanmalıyım en azından. Tabiî İlgi'ye de rastlamam o zaman. Belki pek seyrek caddelerde, taşıtsal kalabalıklarda. Ötekiler dedikodularım varsın kendi başlarına yapsınlar. Sergime de gelmesinler.

10 Eylül 1965 Halep

Çok soğuk ortalık. Kırk derece güneşte kürk yakalı yağmurluk giyiyoruz. İnsanoğlunun gizini çözmeye geldik buraya. Sürü başkanımız şöförmüş aynı zamanda. Başka bir yolculukta karşılaşmışız onunla. Mısır koçanı gibi bir herif. İnsan saygı duyamıyor ona. Mısır'a gitmişiz sözde işlettiği otobüsle; zorladım belleğimi, anımsıyamadım bir türlü. İlgi adında bir arkadaşım vardı, onu da tanıyor. Elleriyle tanımlayarak anlatıyor, çıldıracağım; deli mi ne? Çarıklı Kilise'de İlgi'yle pamuk atmışız. "Siz," diyor, "gergefi dalgın işliyordunuz." Yalan söylüyordum, baharatçı bir adam uyduruyordum günlüğüme, kapkara çarşaflı bir kadın. Gerçekte her şey yalınç bir düzenle oluştu. Han odasının ılık havasında, artık tomurcuk vermeyecek erik çiçeklerinin kuruluğunda, çakıl taşlarında yalınayak gezinerek, denize uzanamadan, yaz gecelerinde dalgaların serinliğini duyamadan, düş görmeden, öylece, olduğu gibi, ölgün, yalnızlıklara uğrayacağımı düşünmeden, İlgi'yi istediğim için.

Yalan yazdım. Karabasanlar düzdüm, satır satır mutsuzluklar. Kınanmaları örtmek dileğiyle. Yaşlı kadınlar bilirdim, güveylerinin kazançlarını olmayacak kerte yükseltirlerdi. Kasımpaşa'nın dar sokaklarında, yamrı yumru arka sokaklarında otururlardı, dev apartımanlı semtlerin özlemiyle dolup taşarlardı. Sabahları radyoyu kargalar boklarını yemeden açarlardı. Kedilere ciğer verirlerdi öğleleri. Övünürler de övünürlerdi güveylerinin aylık on para kazançlarıyla. Onlara dönmüştüm. İlgi'den hoşlandığımı gizlemiştim bilgiççe... Onlar gibi yalancı, onlar gibi çirkindim.

Öğleden sonra bozkırda aradığımızı bulduk. Bir yeraltı uygarlığıydı aradığımız. Merdivenlerle inilen, ba-

samakları yosun tutmuştu, yeşil ve kaygan. Köpeğimin tüyleri gibi. Bir de tavşanım vardı, boynunda altın tasması. Kur'an okurduk geceleyin. Yoksa annemle babam birer yontu gibi susarlardı, tahtaların gıcırtısı işitilirdi zaman zaman. Vakit vakit kıymalı yumurta yerdik ve annem gurbet şarkıları söylerdi. Çayırlarla karışmış bulunduğumuz bölgede başaklar. Sürü başkanı bir kartalla el sıkışıyor. Atmacalarla tanışıyoruz bir de. Sayısız atmaca, sarımsak yerlermiş her akşam. Bu sıcak insanı bunaltıyor. Paltomu çıkarınca da kıçımın büyüklüğüne yabansı yabansı bakıyorlar. Gebeş bir kadınca, "Hamamtası" diyenler çıkıyor üstelik. Sürü başkanımız "Kürkünüze iyi sarılın," dedi. Çocukken de bir ayrıydım ben. Bebeklerle oynamayı severdim, allı pullu kuklalarla. Zayıflamam, incelmem gerekiyormuş. Kıçım da ufalacakmış. Kutuplar'a gelince hepsi düzelecek, değişecek. İncelememiz de bilimsel açıdan derin yankılar uyandıracak böylelikle. "Halep'ten Kutuplar'a" adıyla yolculuk izlenimlerimi yazarım bir gazeteye.

13 Teşrinievvel 1307

Nerede olduğumuzu kestiremiyorum. Kasımpaşa'daki yalınayak, başı kabak çocukları, çamurlu sularda kâğıt yelkenli yüzdürenleri arar oldum. Annemin yüzü bir türlü belirmiyor gözümde. Gözlerim de ağrıyor. Atina'da fal baktırdım. Bakıcı Kassandra tuzluk armağan etti. İlgi'yle sık sık pamuk atmamızı salık verdi. Biz de geciktirmiyoruz bu önemli işi. Çalışmak mutlu kılıyor beni. Saçım uzadı, ama her gün tıraş oluyorum. İlgi "Böyle iyi, böyle güzel," diyor, şiirler okuyoruz. Matematiksel çözümsüzlüklerle boğuşuyoruz. Göreme'den çubuk aldım, uzun mu uzun, cıgaramı yakıp keyfime bakıyorum.

13 Eylül 1966 Salı

İstanbul'a döndük. İlk işim yıkanmak oldu eve girince. Banyoyu tıka basa doldurup, soyunup, bibimi sallaya sallaya. Gökyüzünde biri dam aktarıyordu. Buralarda hava kapalı hep. Günlerdir yağmur yağıyor.

Güzün bereketli, tomurcuklu yağmurları. Eski zaman giysileriyle solgun kızların ve ağlamaklı delikanlıların yaşadığı parklarda oturuyorum gündüzleri. Umutsuzlar parkının son kanepesinde. Yaşamak bir duyguymuş sanıyorum, tek bir duygu. Yağmur altında, sağanak altında yürüyorum. Sevgi'yle bu sonsuz, ezinçli ve kızıl yürüyüşlerden birinde tanıştım. Akşama yakındı, güneşi batıda kurban etmiştim. Delik deşikti dört bir yanım. Kurşunla, ağır yaralarla yüklüydüm; yüreciğim sızlıyordu. Bulvarlarda reklam ışıkları, serseriler, köfteciler ve kebapçılar, onsekiz matinesinde tiyatrolar yüreciğimi sızlatıyorlardı. Dinmez bir sancıyla boğuşuyordum. Babam kayınbabasıyla ortaklaşa çalışmaya girişmişti, işleri iyi gidiyordu.

. Sevgi fizikötesi bir kızdı. Esmer, uzun boylu, kestane kulaklı. Resimlerimle ilgilenir görünmüştü. Islık çalıyordu yağmurda; ıslanmış saçları arap sabunu kokuyordu, tırnakları küt küttü, dağınıktı üstü başı. Babaannesinin pantalonunu giyerdi, Amerika'da okumuştu. Felsefeci olduğunu söylerdi. İğrenirdi Kant'tan. Mutluluğa aldırmazdı o. Yakınlıkla, dostlukla, sevecenlikle sıkardı insanın elini. İlgi'yi bilmezdi tabiî. İlgi'den konuşmazdık biz onunla ikimiz. Cam apartımanlardan, gangısterlerden, dolardan söyleşirdik. İsviçre'ye, bankaya yatıracaktık soyacaklarımızı. Petrol kuyularımız olacaktı ve Rus emperyalizmini köklendirecektik.

Sevgi'yi evine dek izledim bir gün. Savaşlı bir mahallede oturuyordu. Yaşam daha bir çamurluydu orada. Manikürcüydü ablası, burjuva kadınlarının tırnaklarını keser ve tırnak kirlerini temizlerdi berberde. Sevgi iyicildi, boştaydı. Yıllar önce yaşlı bir adamla düşüp kalkmış üç beş ay. Dert yanardı bana. Tasalı tasalı anlatırdı. Cimriymiş de yaşlı erkek, pintinin biri. Gebermiş sonunda. Her şeyi de çoluğuna çocuğuna kalmış. Meyhanede içerken, havucu rakıya batırınca anlatırdı. "Kafakâğıdım yok ayol benim," derdi. Gözlerindeki yaşları siler, yeniden gülerdi.

15 Kasım 1965 Çiçekpasajı

Baudelaire'in yönettiği filme gittik akşamüzeri Sevgi'yle. Baudelaire de bunamış, yaşlı gençkız ruhbilimiyle uğraşa uğraşa. Dondurma aldım arada Sevgi'ye. "Boğazım ağrıyor, yiyemem," diye tutturdu. Kızdım, orasına soktum karanlıkta dondurmayı. Darıldık. Meyhaneye yalnız geldim ben de. Üzüleceğimi sanıyor budala kız, çorabıdüşük Fadime, hayvan! Bok yesin! Ağzına yapacağım onun da bir gün. Tanrı'nın tanrısız kullarından biri gitmiş Duygu'ya, Duygu'ya değil Sevgi'ye, İlgi'yi ballandıra ballandıra hikâye etmiş. Soruyor bir de, yok yatmış mıyım onunla, yok Rus salatası yemiş miyiz!

Kimsesizim masada. Bir şişe şarap ve bir tabut bayat palamutla. Küskün insanlarla yanyana. Bir kadın giriyor, etekliği yırtık pırtık, gözünün biri çürümüş, mor ya da kahverengi; çöküyor iskemleye, kirli mermerde elleri alışkın devinimlerle açıyor cin şişesini. Bakışkan bir erkeğe çeviriyor başını, "Ne o?" diyor, "anlamadın mı, önden ve arkadan işlemiş." Öyle bir kadın giriyor içeriye, yaşlı erkeklerin metresi: Sevgi. "Sovanlar senin resimlerinde güle benzerler," derdi bana. Düşlerimin limonluğunda yetiştireceğim menekşeleri bir o bilirdi. Kremalı pastayı da iyi pişirirdi. Hep yakardı ve domatesli sosla bezerdi. Roman okumasını sevmiyor bu kız, sevseydi *Makber*'i okuturdum. Başarılı romandır.

3 Ekim 1965 Venedik

Güvercinlerin arasında koşuyor Sevgi. Fotoğrafını çekiyorum öteden. Saçları oynaşıyor esintide, kırlangıçlarla. Irmaktan türküler duyuluyor. Eminönü'nden geçen otomobillerin kornaları. Ama aynaların en parlağına yansıyor birliğimiz. Gülüyoruz. Özge türlüsü güç, olanaksız. Sevgi'yi seviyorum. Onsuz kendimi düşünemem bile. İlgi'yi unuttum. Lekesini de sildim böbreğimden. Yenicami'nin yamacından kıvrılıp Sirkeci'ye yöneliyoruz. Sessiz bir adam tespih satıyor, yapraklar dökülüyor

ağaçlardan, resim gibi çevremiz; üstlüğü yamalı bir çöpçü tenekesine dolduruyor yapracıkları. Bir tanesini gizlice, kimseciklere göstermeden çantama yerleştiriyorum. Suskun köylü kadınlar, sırtlarında heybeleri, lor peynirleri ve arpadan ekmekler. Alınteri ve ışık. Sevgi çantasını açıyor, bir başörtü çıkarıyor çarçabuk; sarıyor başına. Hep yürüyoruz, iki yanımız ağaçlıklı, kuru kuru dallar, çıtırtılar, hışırtılar. Öğleüzeri, gökyüzü kurşunsu;bereli öğrenciler geçiyor yanımızdan. Sevgi mutlu, içimde en kızgın güneşin ürünü ekvator bitkiler çoğalıyor, sayısız tropikal çiçekler öbek öbek açıyor. Şimdi bir şiir yaşıyoruz.

1 Kasım 1307 Venedik

Otelin ikinci sınıf müşterilere değgin bölümündeyiz bir aydır. Boktan bir yer, fare kızartması yemekten canımız çıktı. Sabahları da domuz yağı. İlgi'den hazır sümüklüböcek çorbası ve gergedan salamı istedim. Bir de mektup göndermiş, dersleri iyi gidiyormuş. Roma Hukuku'ndan geçmiş yalnız, ötekilerden kalmış. Benim kaydımı silmişler Akademi'de. Umurumdaydı sanki.

Sevgi'yle evlenmeye karar verdik. Anneme bildirdim durumu, babam Giresun'daki fındıklıkları satıp parasını yollayacak. Coşkuyla bekliyoruz. Bütün gün sevişiyoruz. Yataktan çıktığımız yok. Anneme telgrafta "Sokak kızının birisiyle yetineceğim..." diye yazdım, "İyice orospu mu?" diye soruyor gelen karşılıkta. Sevgi fıkırdayıp duruyor "Orospu musun iyice?" diyince.

Çarşamba, 7 Ekim 1966 Kızıltoprak

Her şeyin bittiğini; bütün güzelliklerin, bütün umutların, düşlerin sona erdiğini artık kavradım. Kurtuluş yok benim için. Sevgi gerçeği öğrendi; yaşamını paylaşacağı, kötülüklerde güveneceği erkeğin, ben'in İlgi'yle olan serüvenini açıklamışlar. Hoşçakalın oyuncaklarım, çocukluğumun ilkgençlik düşü sevgilim hoşçakal! Ayım, kedim, kaplanım, tonton tavşanım, tahta evlerim, tırtık giysileri bez bebeklerimin esen kalın! Ben gidiyorum, ben acılara ve yaslara ve tümce tekrarlarına

gidiyorum. Az sonra bineceğim son kez uçan halıma. Doğu ülkelerinin sovan kubbeleri, masalların incili padişahları, sömürgelerin vebalı kuşağı tanrıyaısmarladık.

5 Ekim 1966 Levent

Sevgi'nin evine gittim. İki katlı, bahçelik güzel bir ev, Levent'te. Saçlarının örgüsünü çözmüş, kapıda karşıladı beni, güleç. "Kolay buldun mu evi?" dedi. Kolay bulmadığımı saate bakıp sezebilirdi oysa. Yanıtlamadım. Üstelik sinirlendim. Anası babası, oniki kardeşi konsere gitmişler. Koca yalı bomboş, denize girdik. Kurulanırken yanıma yaklaştı, havlumu çekti ansızın, öylece kalıverdim. Usunca kandıracak, coşturacak beni. Aldırış etmedim. "Kadınlardan tiksiniyor musun?" dedi kırgın. "Vazgeç," dedim, "sonu güzele varmaz bunun." "Aldırma," dedi, "o yaşlı adam yapacağını yaptı zaten çoktan," dedi. "Ama," dedim, "ben," dedim... Sevgi ağlamaya başladı o dakka. "Zırlama," dedim, kolundan tutup yatağa sürükledim. Bütün çabama karşın becerememiş istediğini, onurum kırılmıştı hem. Büyük büyük açtı kahverengi gözlerini, dikilmişti kestane kulakları. "Niye geldin öyleyse!" dedi, bağırıyordu avazı çıktığınca, kovuyordu beni. Donumu giyemeden, pantalonu ivedi bacağıma geçirip fırladım. Eşikte ancak ilikliyordum düğmelerimi. Sevgi cadılaşmış, diken diken saçları ve gizli tüyleri, ardımsıra çıkmıştı bahçeye. Yoldan geçenler şaşkın, olan biteni izliyorlardı. "Pis zampara!" dedi kocakarının biri bana, şapkasından bir tavuskuşu tüyü sallanıyordu. Çorapları danteldendi. "Saldırmış çaresiz yavrucağa, serçeciğe," dediler, ellerine geçirseler eşek sudan gelinceye dek döveceklerdi. Koştum-koştum ben de. Kahvelerden birine daldım hemen. Yorgun argın iliştim oracığa.

İlgi'ye haber salacağım; yastıklar, yorganlar, şilteler çoğaldı da çoğaldı. Yardım etsin, gelsin bana. Sevgi'yi de sileceğim belleğimden. Düşünmeyeceğim hiç. Ben sayrıyım, ben delilerevine yatırılacak kerte sayrıyım. Nerdeyse at yarışları sonuçları açıklanacak, elimde

kâğıt kalem merakla dinliyorum radyoyu. Sonuçları anladıktan sonra oynayacağım. Kasketli işçiler burada pişpirik oynuyorlar; nicedir yadellerde kavuşmadığım tuğla bacalı fabrikaların dinç ve sağlıklı işçileri. Kocaman elli, kocaman sesli. Sövüyorlar arada bir ana avrat. Başım dönüyor, çayevinin bulanık havasını solumak başımı döndürüyor, sonra bu diri ve erkek yapılı işçiler... Sevgi neme benim! Nargile getirtiyorum, öksürüyorum dumandan, tıkanıyorum bir an, öleceğim sanıyorum. Ölmek istemiyorum, korku sarıyor yüreğimi.

Gece geç vakit apartımana dönüyorum, Şişli 'ye. Sidik kokulu basamakları çıkıyorum ağır aksak. Hırsızın biri girsin istiyorum bizim kata. İri yarı bir hırsız, boğuşayım onunla. Asansörden üç dört yaşında bir piçkurusu çıkıyor, elinde okul çantası. Belki de gün ışımıştır. Gün ışımışsa horozların ötüşmelerinden kurtuldum sayılır. Ama sütçüye görünmeden dalmalıyım içeriye, otuzdört lira yetmişyedi kuruş borcum var. Hanyayı Konyayı gösterir sütçü bana. Usumu başıma toplamalıyım, bir güzel saçörgü yapmalıyım. Çiçeklik falan devirmemeliyim odalarda. Özgür köpeğim uyanıp üstüme saldırmasın. Tanımaz beni, oramı buramı ısırır.

Lambayı yakmayacağım. Aydınlık ya ortalık, daha ne dileyeyim. Pijamalarımı giyerim, uyku hapımdan alırım bir tane. Komodinin üstüne biri tırnak makası bırakmış. Sevgi'nin ablasının berber makası bu. Eski, yaldızı dökülmüş, demir ya da çelik. Evirip çevirdikçe, şıkıdık sesler çıkarıyor. Mırıl mırıl, kedi gibi. Bileklerime sokuluyor, okşuyorum onu. Güzel sındı, dost sındı, arkadaş sındı, sevgicil sındı... Ve sonra kanlanmış ellerle, halsizlikle, kolum kanadım kırık, dermansız yazıyorum: 1307 yılının 7 Teşrinsâni Mısır savaşına giden orduda İlgi'yle ben aynı bölükteydik. Evim, saksım, dolabım bu dönüşsüz yolculuktan beri beklerler beni.

Cumaöncesi, 7 Eylül 1037 Ortaçağ şatolarından biri

İşkencelerle karşı karşıyayım. Bileklerimi sıkı

sıkıya bağladılar. Bir tahta parçasının üzerine yatırdılar. Dayanılmız sızılar içindeyim yine. Arada bir bir kadın giriyor mahzene, ak giysilerle bezenmiş. Başında sarı tüller, duvak gibi. Onculayın bir erkek de sabahları görünüyor ortalıkta. Şövalye Don Quijote sanırım. Elinde bir cam çubuk, gırtlağımı delmeye çalışıyor. Kollarımı kıpırdatamadığım için, onların tutsağı olduğum için ses edemiyorum. Kılıcımı da, atımı da gizlemişler. Bulamıyorum çevremde ikisini de. Sonumun böyle olacağını düşünmemiştim hiç...

Burada başka tutsaklar da var, kendi aralarında söyleşebiliyorlar. Benim tehlikeli gücümü anlamış ki şanlı, soylu, ulu şövalye Don Quijote yanıma yaklaştırmıyor hiçbirini. Mahzen kapısı gıcırdıya gıcırdıya açıldıkça görüyorum ancak birkaçının yüzünü. Burada tutsak sayrılığımla birlikteyim. Koyun koyuna, kucak kucağa. Burada savaşın ezici, yıkıcı etkisine yakalanmış bir avuç insan var. Sayrıbakıcılar dönüp dolaşıyor bir avuç insanın başucunda. Üzerimizden sık sık uçaklar geçiyor. Her an bir atom bombasının çılgın saldırısına uğrayabiliriz. Ama ben, ben korkusuz ve uykulu, durumu olduğu gibi kabulleniyorum. Yadırgatıyorum Don Quijote'yi; o ürkmemi, unutulmuş efsaneleri yaşamamı, her türlü saçmalığı yazmamı, gide gide al ak kanlı ovalara varmamı, yılanlı yalıya varlığımı adamamı, çıngıraklı yılanın sevgilisi olmamı bekliyor. Kuşkulu kuşkulu mahzene giriyor tanyeri ağarırken, cam çubuğu gırtlağıma dek sokmaya çalışıyor. Önemi yok artık benim için hiçbir şeyin. Aynalı çarşıların silik, gümüş aydınlığı dökülmüş aynalarında bile derdimi dinlemiyor on binlerce görüntüm. Oysa Sevgi'yi anlatmak istiyorum herkese.

Fakültenin çayına çağırdım o onur kırıcı olaydan sonra. Sararmış duygularla telefon etmiştim, kurtuluşu hâlâ onda arıyordum. Onun kadınsı özünde, memelerinde hele hele. "Gelirim," demişti; bir orkide armağan edecektim içeriye girmezden önce, saçına iliştirsin diye.

O gün yağmurluydu hava. Gökyüzü doymak bilmeyen, dinmek istemeyen bir ağlayışın kölesiydi. Sevgi ötelerden çıkagelmişti. Şemsiyesini tanımıştım hemencecik, öbür şemsiyelerin yanında biraz kendini beğenmiş bir şemsiyeydi bu. Benimkisiyse — bencileyin — içine kapanıktı. Ve olur olmaz küserdi yaşamın umutsuzluğuna. Bir duvarın dibinde duruyordum. Sevgi'nin karşısına çıkacak korkusuzluğu bulamıyordum kendimde. Boyunbağımı da takmıştım ama... Anlamlı gülümserdi belki. Dudağını bükerdi şöyle, "Nerelerdeydiniz?" derdi. Ne bileyim, oluşurdu işte o tür sevimsizlikler. Yitirirdim son umut kırıntılarımı da. Oysa içimde Sevgi'nin susuzluğu dayanılmaz biçimdeydi. Günbegün onu düşünür olmuştum. Yağmur üstümü ıslatmıştı iyice; Sevgi az ötemde, beni ve ıslanmışlığımı görmeden aranıyordu. Zaman geçtikçe çoğalıyordu kendime güvensizliğim. Bir yanık koku kaplıyordu ortalığı. Ölü helvasının kavrulmuş yağı gibi. Sisler örtüyordu çevremi. Sevgi beklemiyor, artık kızmış, dalıyordu çayın gürültüsüne. Titrek, ezinçli eve dönüyordum. Koşup yetişebilirdim Sevgi'ye. Taçyapraklarını acımasız kopardığım orkideyi dağınık saçlarına, kız saçlarına takabilirdim. Şimdi çok geç. Şimdi Ortaçağ'dayım. Şatonun birinde, İsa'dan önce doğmuş haremağası bir Asur kralına tarhana çorbası pişirmek zorundayım. Aşçıbaşı az önce kırmızıbiberi ve bir baş sovanı getirdi. Biri bana "Sovanları gül reçeli gibi pişirirsin," demişti. Ansıyorum.

Perşembe, 30 Kasım 1966

Kışa giriyoruz. Her yerde mandalinalar pıtrak gibi. Çoktan yaklaşmış ölüme, deli bir güçle geldim deniz kıyısına. Büyük çayevlerinde artık kimselerin oturmadığı, terk edilmiş yağmurlu sandalyelere çöktüm. Elimde kalemim, hâlâ günlüğümü tutmaya çabalıyorum. Bu güz adamakıllı büktü belimi. Kendimi toparlayamayacağım sanırım. Gemiler geçiyor, kayıp gidiyorlar engin sularda. Özgürlüğe el sallıyor kimi yolcular.

Mavi ak tüylü çocuksu deniz kuşları haykırışıyorlar. Garsonlar bir garipsi bakıyorlar çini sobaların yandığı odaların buğulu camlarından. Oturmak, oturunca başımı ellerim arasına almak, sarsıla sarsıla ağlamak günsel bir alışkanlık oldu bende. Biliyorum, bir gün yine oraya, mahzene döneceğim. Tilkinin... Tilkiler de, kürkçüler de ilgilendirmiyor beni. Oysa Beyoğlu'nda bir yahudi delikanlısı kürkçüyü her geçişimde gizli gizli arardım vitrin önlerinden. Vizonları, kastorları, samurları, tavşanları ivedi aralar, içerde deri koltuklardan birinde onu seçmeye uğraşırdım. Oturmuş, bacaklarını iki yana açmış, dar pantalonu. Bir fırıldakçiçeği verdim ona bir gün. "Sizi Kafka'ya benzetiyorum," dedim, o eçiş bücüş deliye benzetip — iyi bok yiyip — gül gibi adamı.

Her şeyden vazgeçtim. Unuttum çikolata yemeleri çocukluğumdaki. Kitap bile okumuyorum; önünde sonunda ölümün yengisini kabulleneceğim. Yitip gidecek bu sayısız sıkıntı, tedirginlerden öte olacağım. Çayevlerinin boşalmış bahçelerinde, yabanıl otlar bürümüş toprağında, ölüp de, oturamayınca bu garsonlar mahzene tıkıldığımı sanacaklar. Mahzenden de karanlığa gömüldüğümü düşünemeyecekler. Öbür gelenler; şu çok boyalı kadınla şu yirmidörtlük delikanlı ya da ilkgençlik sevilerinde mutlu iki kişi beni zaten sezmediler bugüne dek.

Saatlerce yürüyorum kimi günler. Parklara giriyorum, bir iki bekçi var yalnız oralarda. Bıyıklarını buruyorlar. O eski zaman giysileriyle solgun gençkızları, o romantik çağdan arta kalan duygulu, iyicil genç erkekleri göremiyorum artık. Kargalara da rastlamıyorum. Öksüz yapraklar, kabuklarından ayrılmış bitkin atkestaneleri, sararmış çimenler ardıma takılıyorlar. Onlarla söyleşiyorum. Alışmam gerek; gömütlüklere de gidiyorum şimdilerde. Korkmuyorum geçmişte olduğu gibi. Mermerler-mermerler arasında geziniyorum. O sonsuz sessizliği, o ölümcül suskunluğu tanıyorum yakından. Bir ardıçkuşu ötüyor kimi kez ansızın, bir boğuk

güvercin yanıt veriyor ilkine. Ağır yürüyüşlü, yaslı, soycul kadınlar geliyor; görkemle yakınıyorlar göçmüşlerine. Görmüyorlar beni, kimseciklere gözükmeden kaçıyorum o zaman. Duruşumla, yürüyüşümle, hatta en içten ağlayışımla alay edecekler. Anlıyorum. Kendi yürek sızılarını bile unutacaklar. Kavrıyorum. Deniz kıyısında suya bakıyorum uzun uzun. Mavi bir öksüzlükle dolu o da. Dalgaların hırçın vuruşlarına aldırmıyor kıyıya saldırmış dizi dizi istiridyeler... Birden sıcak iklimleri, öbek öbek açan alaca çiçekleri, deniz ortasında mercan adalarını, sağlıklı deniz çocuklarını, yırtık pırtık mayoları, arınmış sevgileri, akşamları çipura yemeleri, istakoz ayıklamaları, bir rakı sofrası kurup oradakileri şaşırtmayı, bol biberli bir plâki sunmayı, bütün gün gülmeyi onulmaz biçimde özlüyorum. Hiçbir şey, ama hiçbir şey; ne denizde gezinen martılar, ne küçük, sade, önemsiz mutluluklar; bir yeni eve taşınma sırasında yorgun argın sigara yakmalar, bir iş dönüşü çoban salatası yemeler, bir av köpeğiyle ormanların gizemli yeşilliğine karışıp hiçbir yaratığa dokunmadan geri dönmeler sevindirebilir beni bundan böyle. Bundan böyle gözüm yaşlı, başım sancılı... Denize giriyorum, su soğuk, çok soğuk. Ilık olur bu mevsimde derler bir de. Çevremde meraklı insanlar toplanmaya başlıyor hemen. Güleç yüzler görüyorum. Alkışlıyorlar da. Gitgide çoğalıyor kalabalık. Ben kasım sonu denizine batıp çıkıyorum. Kahkahalar yükseliyor. "Deli mi ne?" dediklerini işitiyorum. Kayıkların çekildiği sığlığa varıyorum titreyerek. Ölümü dalgaların itişiyle kıyıya vurarak karşılayan bir yengeç gibi.

9 Kasım 1967

Haftalardır uğramadığım işlikteyim. Boyalarım kurumuş, taşlaşmış. İyileştiğime inandırmaya uğraşıyorum kendimi. Özüm karşı koyuyor hep. Fırçamı aldım elime, yarım bıraktığım bir resim vardı, onu tamamlamaya çalıştım. Muştulu bir bayram yeri; dönmedolaplar, salıncaklar, içine girildi mi en olmayacak düşkişile-

rin çirkin yüzleriyle ürkülen derme çatma eğlence yapıları, kırmızısı bol bir kalabalık, dondurmacılar, patlamış mısır satıcıları, oyuncak ayılar kazanılan atışyerleri, bilekgücü ölçülen gereçler önünde onsekizlik dev kaslı delikanlılar, beşibiryerdelerini boyunlarına sıra sıra dizmiş köylü kızları... Birden iğrendim yaptıklarımdan. Duvarlardaki portreleri o gölgeli ve abartılmış çizgili budala insan yüzlerini yırtmaya başladım önce. Sonra kocaman yapıların, neon ışıkların, caddelerin ve taşıtların üstlerini kesmeye başladı kâğıtaçacağı. Bulduğumu oydum. Daha kaygısız bir yürekle döndüm eve. İlgi'ye telefon ettim, "Etiler'e gel," dedim, "Abdülhamit'in yıkık av köşküne." (Başka türlü bir av düşünürdüm ben. Sayısız av köpeğiyle, sayısız tüfekle. Hiçbir yaban ördeği, hiçbir tavşanı, hiçbir bıldırcını vurmadan; yalnız mutlu zamanlar yaşamış bunak doğayla söyleşmek için.)

Kızıltoprak'ta kış yaşayışı başladı iyiden iyiye. Tek katlı yazlık evlerin pencerelerine kâğıtlar yapıştırıldı yine. Anneme yedi buçuk liralık kıyma aldım. Konuklarımıza kıymalı yumurta pişirecek. "Yanında da limonu bol bir zeytinyağlı pırasa yaparım olur biter," diyor. Önemsiz kişiler konuklarımız. Dışarlıklı, Adıyaman'dan geliyorlar. Annemin dadısıyla torunları. Dağlardan, dağların yadırgı otluklarından iniyorlar kente. Biraz durgun, biraz mutlu.

16 Kasım 1967

Bütün gün Eyüp Sultan'ı, Süleymaniye'yi, Sultan Ahmet tapınağını gezdik. Yorgunluktan ayaklarıma kara sular indi. Dadının arsız torunları içerde hâlâ mızmızlanıyorlar. Sinemaya gitmek istiyorlar besbelli. Bu gâvur buluşlarının günah olduğunu bir türlü öğretemedim bunlara. Başımın etini yiyorlar. Biz dini bütün, inançlı kimseleriz. Bugünden sonra sabah akşam tapınçla geçireceğim vaktimi. Suçla yüklü günlerimde umutsuz insanların parkına giderdim. Ağlamaya hazır deli-

kanlılarla sevecenliği özleyen geçmiş zaman kızları tanırdım. Umutsuzluklar parkında gezinirlerdi gece gündüz. Kızıl saçları uçuşurdu geçmiş zaman kızlarının, delikanlılar da duygusal bir türkü söylerlerdi. Göl kıyısında şiir okurlardı, papatya toplarlardı, şerbet içerlerdi nilüferlere bakarak. Ama içlerinde dinmez bir yara durmaksızın işlerdi.

Biz artık sofu olduk. İşedikten sonra köşebaşı ayakyollarının pis sularından bir iki damlayı bibimize sürmeyi unutmuyoruz. Yatır kapılarında aşka gelip dövünüyoruz. İbrahim yalvacın başıyla oyun oynuyanların gözlerini çıkaracağız yakında. Yeşil bayraklar açacağız; yenilik isteyen bilisizleri yeşil bayrak adına kesip biçeceğiz oy! Kutsal bir kaygısızlıkla eriyor başım göklere. Yedi kat uçacağım göklerde. O'nun — kutsal olanın — kandillerini göreceğim yakından. Ama önce bu yalan dolan fizik kitaplarını, bu kimya çalışmalarını, bu bilim adamlarını yok etmek ödevimiz. Bir ağızdan söz vermeliyiz oy!

Başım dinsel ağrılardan çatlıyor. Akşama doğru inan bağlarının çekişiyle av köşküne gittim. Yağmurluğumun içine gizlemiştim koca ekmek bıçağını. Tahta saplı. Evden çıkınca dolmuşa bindim, vapurla geçtim karşıya. Yollar tıkanıktı. Anıların sığınağında ruhlarına gençlik aşısı yapmaya çalışan yaşlılar gibi geçmişi özlüyordum. Tanrı'ya bu denli yakın olmadığım günleri, annemi zorla karartıp çarşaflara bürümediğim zamanları arıyordum içten içe, sofuluğuma sezdirmeden.

İlgi'yi beni bekler buldum. Bomboştu tepeye değin yol. İşimi kolaylaştırıyordu bu. "Hadi" dedim, arkasını döndü, ceketini çıkardı önce. Ağırdan araladım yağmurluğumu, ekmek bıçağını çıkardım; o öyle arkası dönükken batırmaya başladım. Delik deşik edinceye dek, orasına orasına en çok da. — koptu, çamura karıştı. — Vurdukça açıldım, aydınlandım. Güldüm güldüm. Ağladım ağladım. Yitirdim bir et yığınında İlgi'yi. Yağmurluğum kanlanmıştı, yaktım onu da bir iki kibritle tutuşturup.

Dışarda yağmur yağıyordu. Güzdü, karanlıktı ortalık. Dadının torunlarıyla buluşacaktım sinemanın önünde. Yedi onbeş matinesine bilet alacaklardı. Oraya doğru yürüdüm. Yapayalnızdım.

(1967)

TÜRKÜSÜZ

SUAT

Çayın rengi açık olmamış mı, tavşankanı değil bu kez. Baksana şuna, sümbül sovanı kök vermiş, uçta bir yeşillik yok hâlâ. Anne çay gerçekten kötü olmuş, şekeri de çok kaçırdım; limon sıksam? Limonların da mevsimi geçti, susuz oluyorlar. Pazardan almış geçenlerde müdürün karısı, tanesi otuz kuruşa, düzineyi de üç liraya veriyormuş adam. Pazarda daha ucuz her şey. Ama kim gidecek? Pazarları severim ben anne, çocukluğumdan beri hoşlanırım pazarlardan. Kalabalık, uğultu, gözalıcı bolluk ilgimi çeker hep. Beşiktaş'a kurulanı çok büyükmüş, ta Ihlamur'a dek uzuyormuş. Sokak aralarına bile seriliyormuş mallar. Salçalık domates alsak biz de anne. Ayva da pek bereketli bu yıl, kış soğuk geçecek demek. Karıncalar erken kaçtılar toprağa, leyleklerin göçü de zamanından önce oldu. Ağustos başıydı gittiler. Onlar için yalnız sıcak mı sıcak yaz var. Güneşin yakıcı arkadaşlığından vazgeçemiyorlar. Okuduğum bir kitap vardı, turnaların özellikle Mısır'a, piramitlere, o dev yapılara gittiklerini yazıyordu. Kırlangıçlar öbür Akdeniz ülkelerini yeğ tutuyorlarmış. Kırlangıçların mavi tüylü kanat-

larını, yanar-döner göğüslerini beğenirim ben, uçuşlarını, süzülüşlerini...

Kestane şekerlemesi yesene bir tane. Bunu yerken Aksaray'daki bozacıyı ansıyorum nedense. Hani büyük büyük iki bardak içmiştim de... Başım nasıl dönmüştü, bir ara yürüyemeyeceğim sanmıştım. O esrik baş dönmesi saatlerce bırakmamıştı beni, ölecekmişim gibi. Anne, saçımın boyası açık oldu, berbere de dedim, aldırmadı. Kızılın bu türü gençkızlara yaraşır, oysa ben...

MEDİHA

Onun çocukluğu anılmaya değer bir tek. Saçları iki örgü, omuzlarından sarkmışlar beline. Sırtında al al yabanlıkları. Güleç. Ağabeysi elinden tutup salıncaklara götürürdü, sabahları benimle giderdi ilkokula. Babasının öldüğünü sezmemişti o yıllar. Kimi günler bir oyuncak alır, "Baban yolladı Suat," derdim. İnanır, oyuncağı eline alıp saatlerce oyalanırdı. Özenle saklardı sonra, sormazdı babasının dönüş tarihini. Garipsi bir bilgiçlikle susardı babasından konuşulunca, dinlemez gözükür, bir titrek, başka odalara geçerdi. Bakışlarında daha o yıllar açık seçik bir yalnızlık belirmişti. Karamsarlığa kapılacak diye yakınırdım. Nejat onu eğlendirmek için olmayacak gülünçlükler yaratırdı. Suat bizi sevindirsin diye güler, sonra yine öyle duruk, taş gibi, gözlerini uzak ve seçilmez bir noktaya dikerdi.

Kızılın böylesi sana gidiyor Suat. Genceliyorsun, yaşlı mısın sen! Bırak ölümü düşünmeleri, sırasını bekleyen var. Sana mı düştü ak ak kefenlere bürünmek. Hiçbir mutluluğu tatmadan üstelik. Yaşamanın güzelliklerini bilmeden, duymadan... Kendine bak biraz, varsın öğrenciler çalıştıkları ölçüde öğrensinler şu baş cezasını, sen didinme bunca, hırpalama kendini.

Biliyorum, kolay değil artık. Gecikti tomurcuklanması umutların. Bir şey dilemiyor o. Benden başka kimsesi yok. Yapayalnız. Ne öğrenciler avutabilir onu, ne Nejat. Ağabeylerin o değişmiş dünyasında yiter Suat.

Tekdüze sürüklenişi, yani dirimi, benimle sona erer ola ki. Çaymı...Rengi açık da olsa, tavşankanını andırmasa da, çayını pişiren çıkmaz kızım. Kim yıkar kirlilerini, ortalığı kim süpürür, kim derleyip toparlar bencileyin seni. Ah! Suat, kim sevebilir seni bu denli, sevecenlikle kim okşar başını.

Salıncakları bileceksin, iyi düşün, zorla belleğini. Giderdik, ilkyazla birlik kurulunca. Saçlarının kızılı kendindendi, çocuktun, küçüktün. Beykoz çayırında senden güzel kimse yoktu, koşardın deli deli. Hiç unutmam, piyano dersi aldırmak istemiştik sana. Modaydı o sıralar, her gençkıza öğretilirdi. Kızmış, becerememiş, yaşlı başlı madamın giysilerine özellikle dökmüştün çayını. Çay... Sen hep severdin çay içmeyi. Bir ara Rize' den getirtmiştik bir iki paket, ne güzel kokuyordu. Bitti işte. Zaten yaşayışımızda bitmeyen ne var ki!

SUAT

Nasıl da eski sözler bunlar. Ben sevda sözleri duymak isterdim geçmişteyken. Shakespeare'i onun için severdim. Elimden düşmezdi tragedyaları. Ama anneme eski bir kadın gibi konuştuğundan darılamam. Saygılı biri o. Kuşlarımı da seviyor, kuşlarıma ses çıkarmayan tek kişi o belki de... Sahi anne, pazarları anlatıyordum, bildin değil mi Üsküdar çarşısındakini. Hani inerdik Beykoz'daki evden. Atlı arabalarla, alaylarla, saltanatla. Koca yalıda biz üç kişi sonraları... Sen, ağabeyim, ben. Ne kadar kimsesiz, korkulu. Babamın ölümü bükmüştü belimizi. Çok geçmeden çıkmıştık oradan. Fincanlar satılırdı Üsküdar çarşısında, Japon malı. Üzerlerinde türlü desenler olurdu, efsanelerden esinlenilmiş sahneler. Sarı bir takım görmüştük bir kez. Yemek tabakları da vardı. Pahalı diye almamıştı babam. Senin aklın kalmıştı onlarda, üzülmüştüm çok.

Ben üzülürdüm sık sık. Dileklerim olmayınca yıkılırdım. Deniz kıyısına inerdik, kayıklara binerdik. Saraylı kadınlara katılırdık, ut çalar, şarkı söylerdik. Bir

gün büyük bir vapur görmüştüm, bir gemi düşlemiştim, tanımadığım limanlarda aramıştım kurtuluşu. O gemi gelmeden gitmiş, yitmişti. Başka insanlar vardı, bilirdim. Mutluydu çoğu. Mutluluklarını kıskanmazdım ama, sevmezdim mutlu olmalarını. Biraz da acı çeksinler isterdim. Evleneyim diye yatırlara mum adamıştınız anne, onurum kırılmıştı anlayınca. Evde kalmış, yaşlı bir kız. Kocasız erkeksiz.

NEJAT

Dindirilmemiş bir sevgiyle dolu o. Aç sevgiye. Geceleri yataktan kalkıp yemek yemesi bundan. Soruşturma açmışlar Amerika'da. Evlenmemişlerin yüzde doksanı geceyarısı bir şeyler atıştırmış. Kızkardeşim işte. Huysuzdu öteden beri. Birimize kızar, aynalarla söyleşirdi.

MEDİHA

Kocaman aynalar vardı girişte. Harem bölümündekiler gümüş sırlıydı. Halayıklar, erkek aşçılar, seyisler; dolup taşardı ev. Cumhuriyet'in ilk yıllarına dek sürdü bolluğumuz. Sonra han odalarına taşınmadığımız kaldı. Büyüktü yalı. Bahçesinde yüzyıllık çınarlar, onlarla yaşıt mermer havuz. Bir tarafında denizkızı yontusu vardı, kuyruğunun pulları kırıktı yer yer. Yosun tutmuştu üstelik. Her güz temizletirdik. Suat kurbağa ölülerini gömerdi kışa girerken. Toprağı eşeler, çürümeye yüz tutmuş yapraklardan tabutlar yapar, sevgili kurbağalarını gömerdi. Boy boy çiçeklikler odalarda, o geçmişin yüküyle eğilmiş merdiven. Tavanlardaki renk renk demetlere, kuğulara, perilere bayılırdı konuklar. Yaldızlıydı duvarların boyası. Çeşmibülbüller, kristal şekerlikler, saray işi sedefli sehpalar. Unutulmaz bir evdi orası. Pencereye oturur, ocağı yaktırır, iş işlerdim. Anlı sanlı Nazır beyefendinin biricik eşi. Ben. Pervane olurdu çevremde herkes. Nişantaşı'ndaki konağa en geç

biz inerdik. Havası dokunurdu oraların. Alışmıştım kıyıların sert esintisine.

O zamanlar yaşamak daha bir kolaydı. Ramazanlarda kapısı açıktı herkesin ardına dek. Yoksulu da gelir doyururdu karnını. Dosttu insanlar, yakındı birbirine. Çıkarlarına bu denli düşkün değildi kimse. Düğünler, sünnetler günlerce sürerdi.

NEJAT

Helene'yle evleneceğimi öğrenince tiksinmişti benden. Helene'nin inançlarına sövüp durmuştu. Helene iyicil bir kadındı gerçekte. Bağrına basmaya hazırdı Suat'ı. Kaçmıştı o. Seninle Anadolu'ya geçmişti anne. Savaş yıllarıydı. Mektup bile yazmıyordu bana. Dünyadan elini eteğini çekmişti bütün bütüne. En güzel yaşlarıydı, görenler gözlerini unutamıyorlardı bir daha.

İnsan sesini en çok geceleri ararmışsınız anne. Kurtların uluması işitilirmiş. Hele elektriksiz kasabaların bitip tükenmeyen geceleri... Bir günlüğüne dayanamazdım. Yıllar boyu, kolay değil. Helene acırdı Suat'a. Çocuğumuzu sevecek, geri dönecek diye bekledi nice. İstanbul'a atandığını öğrenince sevinmemiş ama o. Belki bize değildi kırgınlığı. İnsanlaraydı. Yüreksiz, duygusuz bulurdu insanları. İnsanlar onun duyarlığından, ince şeylere bağlılığından, kaygılarından habersiz kendi tasalarıyla, kendi sıkıntılarıyla uğraşırlardı. Sabahları "Günaydın!" demeyi gereksiz gören tanışlara, akşamları okuldan "Hoşça kalın..." demeden ayrılanlara Suat yaklaşmazdı. Alışılmamış ilkeleri vardı. Sonra o göze batıcı derli topluluğu, düzenliliği. O hiç şöyle dağınık saçlarla, bir gün olsun şöyle ütüsüz giysilerle, hatta kırışık çoraplarla gitmemişti okula. Titiz, sinirli, kızgın. Bir bir uzaklaştı herkes ondan.

Tahta bir evde oturmuştunuz ansıdığımca. Tenekelerde mor mor küpeçiçekleri yetiştirmişsin sen. Tek eğlencen de bu olmalıydı. Onları sulamak hafta sonların-

da. Yağmur yağınca, hava soğuyunca, kar serpiştirince içeriye, odaya alırdın herhalde tenekeleri. Kediniz de var mıydı? Üçünüz tam kadro. Evet, sizden kopmuştum için için, gocunurdun bana. Suat'a hak verirdin belki. Helene'yi de gözün tutmamıştı. Suçlamıyorum seni. Ama beni sizden koparan neden sanırdın Helene'yi. Oysa iki yanı ağaçlıklı yolları, güzü, akşamları eğlenmeleri, Beyoğlu'nu, şurda burda gizli kalmış çapkınlıkları, genç kadınların jartiyerlerini, yüreğimdeki yangını düşünmezdin hiç. Kedin, evin, küpeçiçeklerin yetsin isterdin bana da. Ben sağlıklıydım, erkektim. Kadınlardan hoşlanırdım da. Anaların sevgisi yetmezdi salt. Helene'yi çok sonra tanımıştım. Yorulmuştum artık, başıboşluktan kurtulmam gerekiyordu. Size, akşamları yeniden erken uyumalara dönemezdim. Bir ışığa, bir yeni aydınlığa, bir başka tanyerine varmalıydım.

Kilisenin kapısından çıkıyordu. Mumların ışıltısında bütün kötülüklerden, günahlardan arınmıştı yüzü. Varsın ona hâlâ "Orospu eskisi..." desinler, varsın hâlâ sürsün dedikodusu. Benimle başladıktan sonra gerçek yaşamı... Sevivermiştim hemen. "Karım olur musun?" falan diye sormamıştım. O düşünde görse iyiye yormazdı bunu. Kanıksamıştı artık terk edilmeleri. Çok geçmeden çaçaron kocakarılar yetiştirmişlerdi size sevişti̇ğimizi. Kendileri yapamadıkları için; benim sıcaklığımı, kösnümü tadamadıkları için, kollarımın gücüyle soluk alamaz hale gelemedikleri, Helene gibi canayakın, gösterişli olmadıkları ve sevilmedikleri, hiç doyasıya okşanmadıkları için çekememişlerdi serüvenimizi. Ballandıra ballandıra anlatmışlardır, bire bin katarak. Bağırmıştın anne, "Olamaz!" demiştin. Engellemekle ne kazanacaktın? Bir kızın gitgide kokuşması bunca mutlu kılacak mıydı seni. Kimselere haber salmadan evlendik sonunda. Öyle düğünsüz derneksiz, öksüz öksüz. İki odalı, dar bir apartıman katına taşındık. Döşememiz falan da yoktu. Bir temiz pak yatak, masamız, elden düşme bir dolap, hepsi bu. Çok geceler yarı aç, yarı tok

yatardık; durumum iyi değildi, param yoktu. Bir küçük rakı, patates kızartması ya da palamut yeterdi bize. Radyoyu da açtık mı keyfimize diyecek yoktu. Sizden de söz ederdik. Darılma anne, insan kendi mutlu olunca en sevdiklerinin acısı bile önemsizleşiyor. Yabancı gelirdiniz bize. Öyle mahalleden birinin dramı gibi konuşurduk. Yine kiliseye götürürdüm yortularda Helene'yi. İlk tanıştığımızdaki gibi giyinirdi. Dışarıda elinde mum, mum ışığı kalabalığında dalgın, hüzünlü çıkmasını beklerdim. Kar yağsa da sevecenlikle beklerdim.

SUAT

İki göz evinizde akşamları özlemle kavuşurdunuz birbirinize. Helene mutfaktan seslenirdi sana. Zeytinyağlı lahana dolmasını buzdolabından ivedi çıkarır, mezeciden aldığı pastırmaları dizer çukur tabaklara, biraz söğüş et; kurardı sofrayı. Ekmeği bile eğri büğrü keserdi, ama mutluydunuz. Önemli değildi hiçbiri. Rakıyı birlikte içerdiniz. Kendi içe dönük dünyamda kıskançlıkla gözlerdim sevginizi. Helene bir türkü tutturdu kimi geceler, sesi güzel değildi. Severdin sen yine de. Yolunu yordamını da bilmezdi türkülerin, ama sana bir hoş gelirdi hepsi.

Biber turşusu kurardı mevsim sonları. Büyücek kırmızı biber getirtirdi sebzeciye. İçlerini oyup çekirdeklerini çıkarırdı; sarımsağı, kerevizi, şunu bunu ince ince kıyar, doldururdu içine. Kereviz dalıyla sarardı. Ben de bilirdim bütün bunların hepsini. Benim kimsem yoktu yapacak. Öğrenciler, o soysuz sürü yetmeliydi bana. Geceleri gün ışıyıncaya dek oturur çalışırdım. Uykum geldikçe içerdim acı acı kahveleri. Sizi düşlerimde görmemek, İstanbul'un ışıklı varlığını düşünmemek için okurdum aralıksız. Okulu, okulda evli öğretmenleri, sevgililerleyakaladığım öğrencileri de sevmezdim pek. Benim yalnızlığımı giderecek insanı onlar çalmışlar gibi gelirdi bana. Geceleri koyunkoyuna yatarlardı hepsi. Cinsel istekler değerli değildi benim için. Ama uyanınca

bir soluk olsun duymak isterdim yanımda. Başka bir cinsin güvenilir, inanılır soluğu. Elele tutuşup sonsuz geceler boyu uyuyalım yetsin bana. Ama olmadı. Hiçbiri olmadı. Kent kent dolaştık Anadolu'da. Dağlık bölgesini de, ovalık yöresini de gezdik annemle. O gide gide kuru bir dal oldu, ben bodur bir çalı. "Sahi güzel miydi Suat öğretmen?" diyorlar şimdilerde. Yaramadı hiçbir yerin havası bize. Sinirli, herkese nedensiz yere küsen, daha önemlisi kötücül biri olup çıktım. Annemin kentten kente değişen kedileri bile bana bayağı, acımasız yaratıklar gibi gözükürdü. Başka yerlere atanmak, o kedilerden kurtulmak isterdim. Yalnız, yapyalnız kalsınlar... Bencileyin. Sen anlayamazsın bunları. Mutluydun, Helene ve çocuğun, yortularda kiliselere gitmeler. Sen Tanrı'ya inanmazdın, aldırmazdın yazgıya falan.

Bak yağmur yağıyor. Akıp gidiyor söylenmemiş sevda sözleri gibi damlacıklar. Bak kuşlar uçuşup gidiyorlar. Gelen yaza dek bu çığlık çığlık turnalardan ayrı, apayrı; burada, bu cehennem sokaklarında, bu içlerine giremediğim mutlu insanlar kalabalığında. Seni ilgilendirmez, annemi de. Evlenmedim işte. Olmadı. Alnıyazımı değiştirmeyi düşünmedim hiç. Yağmuru görüyor musun, camlara vuruyor, astığı astık kestiği kestik. Şimdi yol da, gece de, ışıklar da, deniz de, tapınaklar da onun. Kralı bütün bunların. Evlerine kaçmıştır herkes. Apartımanların aydınlık odalarından erinçle seyrediyorlar ölümcül yağmuru. Yazılı kâğıtları okumak zorunda değillerdir. Bayram yeri gibidir öyle evler. Bayram yeri de ıslanmıştır silme, toprak balçık balçık. Bir bir dökülmüştür meşelerin ölüme vurgun yeşilliği. Yalnız düşlerde kalmış biri köşebaşından geçer hızla, göremem. Arkasından koşmak artık ağarmış saçlarımın boyalı kızıllığını ıslatmak, üşümek ve yeniden, yeniden çocuklaşıp ona yetişmek isterdim. Helene gülerdi, hâlâ dinç ve hâlâ gelecekten bir şeyler bekleyerek süpürürdü halıla-

rını. Senin alınterinle alınmış uçarı gençkız mutluluğunu nicedir benimsemiş halıları.

MEDİHA

Birini sevmiştin. Yadsıma boş yere. Günlünde yer etmişti biri. İstanbul'dan apar topar ayrılmamız Nejat'a kırgınlığından, Helene'yi sevmezliğinden değildi. Yüreğin sana yaklaşanlara açıktı o zamanlar. Helene'nin gülen gözleri gözlerindi; yeşilsilik yiterdi o bakınca, onculayın kararırdı gözbebeklerin. "Hayır," deme boş yere. Anneler yanılmaz hiç. Karşımızdaki marangozdu. Kolları pazılı pazılı. Kadındın sonunda, istekliydin, özlemliydin. Toplumun kınayacağından korkardın, şöyle korkusuz geçemezdin dükkânın önünden. Kötülüyecekler ardından çekiştirecekler diye uykuların ağulanırdı.

Doğru söylüyorsun, yağmur yağıyor. Bir adam beliriyor sokak lambasının altında. Apartımanların numaralarına bakıyor. Yüreğinde bir çılgın yel esiyor. Ama o değil, beklediğin insan şimdi kimbilir nerde, kimbilir kiminle evlenmiş. Mutlu. Mu? Güç yanıtlamak. Sen gele gide sevmiştin marangozu. Fakülteyi bitirmemiştin daha. Ağırbaşlı, sessiz bir kızdın. Sade bir evde otururduk, babanın sağlığındaki bolluk, o soylu nazırlık yılları çoktan geride kalmıştı. Beride güç belâ geçinen bizim serüvenimiz vardı. Ağabeyinin aylığı, babandan bağlanan bir iki kuruş... Ama sen gençtin, mutluydun gizliden gizliye. Bir yerlerde tohumlar senin için de patır patır ürün verirlerdi toprakta. Marangozla evleneceğini düşlerdin yağmurlu havalarda. Sayısız çocuğun olacaktı belki, adlarını karıştıracaktın; kimi şişko, kimi ince mi ince. Bereketli ekmeğiniz, sık sık acısı bol kuru fasulye pişirecektin. Bir gün marangoz yok oldu ortadan. "Memlekete gitti," dediler. Döndüğünde parmağında kargışlı bir altın yüzük, senin bütün umutlarını kesip biçen. Yazıktı gök ekinlere, bu acımasız yağmur dinlemedi ama. Yağdı ne türlü, sokaklarda ağlaştı durdu sular. Oluk oluk boşaldı hayırsız yağmur. "Gidelim,"

dedin, tası tarağı topladık hemen; "nereye olursa olsun gidelim," dedin de özge konuşmadın. Değişirsin, yeşerirsin yine diye umutlandım. Kandım aldatmana. Kalkıp gittik. Nasıl sonsuz geldi yollar bize. Çorak köylerden de geçtik, ak minarellerle bezenmiş şirin kasabalardan da. Koskoca Nazır beyefendinin karısı coğrafya öğretmeni olacak kadar öğrendi yurdunu.

SUAT

Ne ucuz bir hikâye. Kutlarım yaratıcısını, en iyisinden piyasa işi. Tutturmuşunuz bir evlenme gidiyorsunuz alabildiğine. O yalak ağızlı, armut yüzlü budala marangozla ne ilişkim olabilirdi benim. Dükkânının vitrini var mıydı, yok muydu onu bile ansımıyorum. Soğuk, mıymıntı adamın biriydi. Ben öğrencilere adadım kendimi. Yıllardır düşünmemiştim evlenmeyi, yoksa çok kolay eş bulmak. Sayısız sokak kadını gibi, kilise kapısında ışıldayan sayısız oynak Meryem gibi ben de birini bulurdum. Bir alkolik, bir serseri örneğin. Karışmazdın tabii anne. Evlenirdim. Olur biterdi, bunca ağrımazdı başlarınız bu konu için.

Sınıflara girerdim sabahları. Yeni yeni öğrenciler, o coşkulu yürek atışları. Genç, mutlu, yarına güvenle bakan öğrenciler. Çocuklarım işte sayısız. Kızdıklarımı ertesi günü yine sevmeye başlardım. Hepsi iyiydi, hepsi övülmeye değerdi. Dünyada evlenmemiş on binlerce öğretmenden biri olmayı çoktan kabullenmiştim. Akşamları okuldan çıkınca biraz gezinmek, bir roman satın alıp ağır ağır okumak, dersime hazırlanmak yeter bana. Söylediğiniz yalnızlardan uzaktayım, hem size ne, size...

NEJAT

Marangozun biriydi. Sıradan bir insan. Akşamları belki meyhaneye bile uğrardı. Suat'ı ya görmüş, ya görmemiştir. Dalgındı zaten. Kendi tasalarıyla doluydu; ay olur işsiz kalır, sıkıntı çekerdi. İlkokul öğrenimini tamamlamış mıydı bilmem. Sevdi ama. Umutlandı

açıkça. Saatlerce pencere önlerinde, düşsel, yağmuru seyretti. Gülerdik biz annemle. Tehlikenin büyüklüğünü kavrayamamıştık.

MEDİHA

Onları gün ışığına çıkardığımı sanıyordum. Şimdi yıllar önceye dönmüş, Beykoz'u, yalıyı, çeşmibülbülleri, Venedik'ten gelme aynaları yaşar olmuştum. Nazır karısının sonunu düşünürdüm, on parasız. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kumara düşen, soysuz, soyguncu, ölümü kurtuluş diye adlandırılacak bir koca... Oysa onun koynuna girmiş, onu sevmiştim. Halaylıklarla, aşçılarla, uşaklarla yaşamak bir hoşuma gider olmuştu. Saray, saraylı kadınlar, sultanlar. Gerçekleri, yoksul insanların sızısını, sömürülmeleri bütün bütüne kavramıştım ya, bir türlü vazgeçemiyordum konakların görkemli anısından.

Anası da, kızı da; ikimiz de dertliydik. Üstelik bu anlamsız sevgiyi unutturabilirdim de.

SUAT

Susun, susun anne. Siz başka başka nedenlerden dertliydiniz. Kocanız kumar masasında ölmüştü, son aylarında sizi toptan unutmuş gibiydi. Yatak odalarınızı bile ayırmıştınız. Portakal ayıklar, bir dilim yesin diye arkasından koşardınız. O birtakım çok boyalı kadınların, çok şişman erkeklerin sofrasında olmayı, Ata'ya sövmeyi, eski düzeni aramayı daha çok seviyordu.

Havası değişmişti hem evimizin. Japon işi çaydanlığınız uydurma bir bakır olanıyla yer değiştirmişti. Koca bir tahta konağın üç odacağında oturuyorduk, biz yoksulluk çekerken kocanız son elmas kırıntılarını, son pırlanta artıklarını götürüp satardı. Ve o gece, bize duyurmadan hemen o gece harcardı yeşil örtülere fırlata fırlata.

Siz de belki için için kızardınız Ata'ya. Padişah efendinizin koruyucu gölgesine sığınamıyordunuz artık. İncilerle bezenmiş hotozunuz, Şam ipeklisi giysileriniz,

takıp takıştırdığınız, sürüp sürüştürdüğünüz her nesne sizden öteydi Ata'yla birlik. Sanki Ata çalıp çırpmıştı hepsini, sanki Ata suçluydu al bayrakların berisinde. Cumhuriyet bayramlarında özellikle çıkmazdınız sokağa...

Hayır anne. Sen değildin bunları yapan. Sen kendi halinde, hanım hanımcık bir kadındın. Babamın gidişlerini, son paramızı delice zevkler uğruna har vurup harman savurmasını hep suskunlukla, hep hoşgörüyle karşılamıştın. Yönetimin değişmesini de, demokrasiyi de sevmiştin sen. Yüreksiz olan, yalancı olan bendim. Ankara'da, Çankaya'da verilen şölenlere katılmadığım için, Ata'nın yanında bir zamanların nazır kızı olarak yer alamadığım için kıskançlıkla, duygusuzlukla izlerdim Cumhuriyet bayramlarını. 1930 modası tuvaletlerle, maşalarla kıvrılmış saçlarla o gözalıcı bayanlar, o dans etmeyi beceriksiz adımlarla sürdüren iri yarı erkekler erişemeyeceğim doruklardı. Küçük, önemsiz, anılmaya değmez bir öğretmen. Her gün günışığı görmez sınıflarda yağ kokulu, kirli yüzlü öğrencilerle uğraşan, bunalan, boğulan bir kız. Bir kız kurusu. Hepimiz kendi dramlarımızı oynuyorduk. Bizim dünyamıza mutluluk girmeyecekti hiç. Yalnız ağabeyim, yalnız o şen Helene... Biz ikimiz; ben, her sabah neden gittiğini bilmeden okula gidecek, ders verecek, akşamları isteksiz, yorgun argın eve dönecek ve hep o buz gibi yatakta bir başıma yatacaktım; sen gündüzleri bıkıp usanmadan pırasa ayıklayacak, geceleri öksürüklerle tıkanmış, sabah ezanını bekleyecektin. Neden esenlediğimizi bilmeden birilerine gülümseyecek, zorunlu olduğumuz için yaşanmaz bir yaşamı yaşayacaktık. Bizim için mavi denizlerin engin erinci, kıyılarda gezinen zengin insanların o korkunç mutluluğu, kotralarda Akdeniz gezileri; tümünü bırak anne, bir somun ekmeğin seviyle, gerçek seviyle yenmesi bile yasaktı. Yasaktı mutluluk. Yalnız kalmalar, acılar, üzünçlerdi dünyamızı oluşturan. Daha doğuştan, yaşamlarımızın ilkyazından sürgündük içe

kapanmalara. Burada, bu evde, bu sofada hiç kimse sevinçle gülmeyecekti, öğle yemeklerinde hiçbir küçücük çocuk, pirzolasının kemiğini döşemeye atmayacaktı. Kuşları alıp getiremezdim anne bu eve; çünkü ne sakalar, ne muhabbetkuşları dayanabilirdi bu evin boğuncuna. Belki kutsuz baykuşlarla geçinebilirdik. Belki onlar bile dayanamazlardı.

Unuttum o marangozu çoktan. Sızıların en büyüğü o değildi ki! Hem yeraltı örgütünde çalışırmış o, azılı solcunun biriymiş. Herkesin parasında gözü varmış, devrim yapıp kesip biçeceklermiş bizi. Komünist marangozun biriymiş.

ONAY

Sizin mutsuzluğunuzu, sizin haksız yoksulluğunuzu giderecek işte o beğenmediğiniz insanlar. Toplumsal eşitliği getirecekler. Çöpçü de, küfeci de gülecek, onlar da et yiyebilecekler. Aydınlığa çıkacak sayısız acılı insan, giderilecek ekmeksizlikler, emeğin karşılığını alamayışlar.

SUAT

Çok gençsiniz Onay, anlayamazsınız. Sakın sakın böyle konuşmayın bir daha. Rusya'da tavuklar üç tane yumurtluyorlarsa bir tanesini sahibine bırakıyorlarmış, öbür ikisi devletin.

Siz çayınızı için. Annem hep böyle taşvankanı yapar. Çalıştınız mı sözlüye. Zamanı geldi artık, verdiklerimi dinleyeceğim bu hafta. Son sınıfsınız üstelik, sınavlara hazırlanmalısınız. Çörek de yesenize Onay, un kurabiyesi var bakın o tabakta.

NEJAT

Marangozu sonraları göremez oldum. Suat Erzurum'dayken vurdular adamı. Gazetelerde boy boy fotoğrafları çıktı. Suçlu bulunamadı.

MEDİHA

Onunla buluşurlardı pazarları. Yüksek topuklu ayakkabılarını giyerdi Suat, boyu boyuna yetişmiyor diye üzülürdü ne çok. Cibali'ye, Çatladıkapı'ya, Yedikule'ye giderlermiş birlikte. Tek tek gösterirmiş ona İstanbul'un yoksul mahallelerini. Koca Topkapı Sarayı'nın berisine gizlenmiş çarpık çurpuk tahta evlerde sürüp giden ezinci anlatırmış. "Birey başına bir ekmek," dermiş, herkesin karnı doysun, herkes bolluk içinde yaşasın istermiş. Suat incecik topukları üzerinde, o arnavut kaldırımlarında topallaya topallaya dolaşırmış. Bir ozandan, şiirlerden söz edermiş. O şiirlerde Bursalı bir havlucu Recep, Karabük fabrikasında tesviyeci Hasan, fakir köylü Hatçe kadın, ırgat Süleyman yaşarmış... Birileri varmış; düşmanmış onlar ırgatlara, marangozlara, hatta düşünen insana. Onlar yurda düşmanmış. Suat'ın elinden düşmezdi şiir kitapları. Kitapçı kitapçı gezerdi. marangoz, o göze batmaz adam birden bilgelik anıtı gibi yükselmişti önümüzde.

Suat el örgüsü beresini geçirir başına, uzun saplı, omuzdan askılı deri çantası, güleç koşardı buluşma yerine.Gizlerdi ağabeysinden.Sanki korkar da gizlerdi. Nice sonra anlatmıştı bana da. Biraz ürkek, bölük pörçük. Sevmişler birbirlerini, evleneceklermiş. Çocukları olacakmış, Suat çalışacak, marangoz işine devam edecek...

Pazarları iple çekerdi Suat. Onun yanında, onunlayken bir başka görürdü dünyayı; kalabalıktan uzak, pek ender Darülbedayi'ye giderlermiş. *Kafatası, Unutulan Adam;* nice oyunu dilinden düşürmezdi o vakitler. Sonra ölgün bir yaprak gibi pazarları beklemez oldu. Tek tek yırttı şiir kitaplarını, oyunları anmadı hiç. Fakülteyi bitirir bitirmez "Gidelim," dedi.

ONAY

Bu bakımsız saçlarınızla, bu yeşilsiliğini yitirmiş gözlerinizle, bu morarmış gözkapaklarınızla, bu kırışık,

bu çizgi çizgi yüzünüzle... Bu onulmaz yalnızlığınızla... Duvarda gülümseyen gençkız. Şu yağlıboya tabloda bukleli saçları, kıvır kıvır kirpikleri. Masadaki çerçevede başında beresi 1930'lardan kalma umuduyla. Şu albümde sayısız güzelliğiyle. Kaldırın bütün bunları, yok edin. Görmesin kimse. Üzmeyin başkalarını bunca. Sizi bu yüzünüzle, bu titrek ellerinizle, bu değişmiş varlığınızla tanıyalım; bir su bile kaynatamayışınızla.

SUAT

Helene'yi severdim ben. Pazarları gizlice yeni yağmurluğunu verirdi bana. Yanaklarımdan öper, "Ona uy," derdi. Helene'nin kilise kapısından elinde salt iyilik ve insanlıktan ışıyan mumuyla çıkışına da tapardım. Başında incecik kara tülü, bir hayli çocuksu saçları. Ama o, sonra bir gün "Evlenemeyiz," dediydi. Ülküsünü üstün tutmuştu benden. Parmağında yalancı bir alyans. Beni sevdiği için böyle çaresiz, böyle yaşadıkça yaslı bırakıp gitmişti. Oysa Helene evlendi, oysa Helene'nin evinde sık sık kuru fasulye pişti, suyuna pirinç ıslatıldı...

Henüz kavrayamazsınız Onay, Rusya'da insanlar tek göz odalarda beş on kişi bir arada oturuyorlarmış. Aynı tencereye bata çıka yemek yerlermiş. Kadınlar naylon çorap bile giyemezler, erkekler paltolarını beş yılda bir yenilerlermiş. Siz Onay, siz çok genç ve çok temiz duygularla dolusunuz. Yaşam sandığınız gibi değil ama. Toplumculuk diye savunduğunuz yönetim ve aday yöneticiler şimdiden de kötüye götürecekler kurulu düzeni. Ağzınıza almayınız toplumculuğu.

ONAY

Siz öğretmenim, siz hiç sevdiğiniz erkek için manavdan patlıcan seçip, ayıklayıp, yediye sekize bölüp, bir tavada zeytinyağı kızdırıp, kokmasın diye saçınızı sarıp, patlıcanları birer ikişer tavaya atıp kızartmadınız. Siz öğretmenim, siz hiç patlıcan kızartırken bir türkü

tutturmadınız canınızın çektiği gibi, sevgiyle, mutlulukla. Türküsüz bir kadındınız siz öğretmenim.

HÜZÜN KAHVESİ

Sonra büyür daha da
Korkunç yalnızlığımız

Behçet Necatigil

Oradan geçtikçe Sait Faik'i düşünürdü, çipil çipil mavi gözler ansırdı. Üzülürdü biraz da, gelip burada oturmadı diye. Hemen top alanının yanındaydı kahve, çatıya sığınmış bir çardak vardı önünde, çardak boyu sarmaşıklar. Hele güzün büsbütün güzel olurdu ortalık, kızıl yapraklar kaplardı her yanı. Mermer masalara birer kan lekesi gibi düşerlerdi. O zaman dayanamaz; elinde gülünç çantası, soluk lâcivert yağmurluğuna bürünmüş, korkak bakışları kara camlı gözlükleri gerisine saklanmış, boynubükük girerdi içeriye. Çardağın altına, eşiğe dizilmiş sandalyelerden birine çökerdi, birisi tanıyacak, yamacına gelip söyleşecek diye ödü kopardı. Deli deli çarpardı yüreği. Çok zaman da arayanı, soranı çıkmazdı. Saatlerce oturur, sarmaşığı düşünür, hiç sıkılmadan pişpirik oynayanları, tavla zarı atanları gözlerdi. Hava kararınca, sokak lambaları yanıp dörtbir yanı boğucu bir erinçsizlik kaplayınca, artık gürültüleri dinlemez, konuş-

malara aldırmaz, yağmurluğunun yakasını ivedi kaldırıp evine dönerdi.

Evdeydiniz. Akşamları sinirli, yorgun argın dönerdiniz. Ekmek paramızı çıkarınca tüm sorumluluğunuz sona erdi sanırdınız. Esriktiniz gene, Beyoğlu'nda, Çiçek Pasajı'nda bir iki kadeh atıştırıp da gelmiştiniz. Karınız da size benzerdi, sizi düşünürdü gece gündüz, bizden gizlediği baklavaları, pek sevdiğiniz puf böreklerini sizin için dizerdi sofraya. Bir ben yabancıydım aranızda, kardeşim de uyardı aile tablosuna. Gözlükleriyle alay ederlerdi en çok. Kocaman, büyülteç gibi. Onların gerisinde bile güç görürdü. Sonra onlar gibi konuşamaz, onlar gibi gülüp söyleyemez, hep öyle durgun, çok kez taş gibi. Üstelik ev de küçüktü, küçücüktü; odası değil, bir dolabı bile yoktu. Akşamları tek pantalonu özenle katlar, ütüsü bozulmasın diye yatağının altına sererdi. Herkes uyuyunca, gizli gizli ağlardı da. Geceler bitmek bilmezdi burada. Burada insanlar ezinçten başka bir şey duymazlardı. Sen varken daha mutluydum, daha güleçti yüzüm. onların alayları umurumda değildi, hiçti her şey benim için. Sen sevecendin, bir yakındın.

Kahvenin bitişiğinde işkembeci vardı. Her vakit önünden geçerken durur, adlığı okurdu:

NEFİS İŞKEMBE
VE
PAÇA SALONU
ÜÇÜNCÜ SINIF

Hiç işkembe yememiştim, kokusundan tiksinirdim. Ama bir gün seninle gideceğimizi o çok korktuğum çılgın kalabalığa karışıp işkembe içeceğimizi, o tırtık tırtık etparçalarını—seninle olduğu için—beğeniyle geveleyeceğimizi umut ederdim. Belki yağmur yağardı o gün. Islanırdık iyice, başımızdan sular akarak dalardık aşevine, o ekmekleri büyük bölüp az konuşan işçi kasketli erkeklerden de, o çoğu çarşaflı ve hastalıklı sıska

kadınlardan da ürkmezdim. Sen yakınımda, güvenilir bir bekçi gibi. Hem her şeyi yenerdim. Her şeyi ardımda bırakırdım. Babası anlayışsız, acımasız gülmüştü; "Geceleri de koynuna gir oldu olacak," demişti. İşten çıkınca sana koşardım, birçırpıda, sanki bir adımda inerdim yokuşu. Kimseler anlayamazdı sevgimi, Sait Faik duyar yazardı. Onu okurdum sana, dinlerdin karşılara bakıp. Derslerin ağırdı, dert yanardın bazan. "Aldırma," derdim, "okumayıp, bankada mı sürüneceksin?" derdim. Her pazartesi sinemaya giderdik, gişeye eğilir "Bir şebeke, bir tam," derdin. Sen konuşurken en yalınç sözler bile şiirleşirdi; inan yüreğimde Sait Faik bile susardı. Ama gelsin, bizi tanısın, oraya, o al yaprakların süslediği çardağın altına otursun ve nice sonra, yalnızlıklar, kimsesizlikler gelip çatınca bizim serüvenimizi yazsın isterdim. Filim başlasın bir an önce dilerdim. Oyuncuların adları yazılırken, ilk müzik sesi işilitilirken coşkulanırdım. Karanlıkta sana bakmaya doyamazdım, o vakit yeşil gözlerinde çakıl taşları gibi küçümen beneklerin kızgın bir güneşle ısındığını sezerdim. Bilemezsin yücelirdim, dağlarca güçlenirdim.

Geçmişi zorlayınca oturdukları köşkü getirebilirdi ancak gözleri önüne. Şişman, domates burunlu bir adamındı köşk. Bahçeye çıkınca pencerenin ardına geçer süzerdi onu. "Yukarıya gel," demişti bir gün; "tavşanlarım var benim ak ak." "Git," demişti annesi de; "amcanın ak ak tavşanlarını gör." Hep o korkuydu içimi bürüyen, iç sızılarımı iyileştirmeyen. Sinemalarda onun için öyle güçsüz, öyle garip tutardım ellerini. Öbür insanlar bir çirkin gülerlerdi ellerine sarılmış ölgün ellerime bakıp. Kızarırdı yüzüm, korkuyla çekerdim. Sen de güleceksin sanırdım. Kızacaksın belki. Ellerim ellerinde böyle iyiydi, hoştu, güzeldi. Anlatamazdım. Şişman adam düşman olmuştu üstelik, çiçekleri koparıyor diye tutturmuştu, gelip gelip dövdürmüştü onu babasına. Birbiri ardına yemişti esrik tokatları, kimi geceler kayışını çözüp vurmuştu babası. Annesi odadan çıkar, dirlik

düzenlik bozulacak diye karışmazdı hiçbir şeye. Gülerdi evin sahibi, gitgide artardı kahkahalarının sesi. Bir büyürdü gözbebekleri. Vişne mevsimi de "Ağaçtaki vişneleri çaldı oğlun," demişti. Oysa bir gün önce kendisinin topladığını anası da, babası da biliyorlardı. Komşunun sümüklü oğlu Cemal yılan atmıştı bir gün önüne, bir gün düşmüş kaşını patlatmıştı, sidikli Necmiye ödevini yırtmıştı bir gün okulda. Var olan acıların tümünü; ikiyüzlülükleri, aldatılmaları, terk edilmeleri, yersiz kötücülükleri hepten yaşamıştı. Ama bana asıl dokunan, beni asıl yıkan...

En azından Martı'yı yazmalıydı Sait Faik. Benim güzel, benim ak martımı. Bankaya giderken yol üzerindeki kilisenin çan kulesindeki puta konardı her sabah. İlk dostum oydu benim. Aynı martıydı, çünkü yanılmaz hep aynı puta konardı. Oradan, o yüksekliklerden seyrederdi kenti. Ben oralara varınca birden havalanır, şöyle bir uçar, sonra yine eski yerine tünerdi. Bir günaydındı bu; hemen beremi çıkarırdım ben de. Gülümsemek de isterdim ama, o oralardan göremez nasıl olsa diye vazgeçerdim. Sonra sen gidince o da yitti. Günlerce dönecek diye bekledim. Bir akşam mutsuzluğuma, özlemime karşı koyamayıp indim deniz kıyısına.

Hırçın dalgalar vuruyordu kayalara. Bir iki kişi balık tutmaya çalışıyorlardı. Bir Kadıköy vapuru bata çıka yol alıyordu.Oturmuş, martılara bakmıştı. Sayısız martı uçmuştu çevresinde, göğe doğru. Sen yoktun. Seni kilisede aradım. Papaza sordum, bir kadın mum dikiyordu, kıyıda al balıklar avladığını düşledim birden. Umutla geldim buralara. Oh benim martım, benim güzel martım, ak martım! Ah benim martım, benim güzel martım, ak martım! Deniz kötüydü, kocaman bir şeytanminaresi buldum. Kulağıma dayadım, senin ve martının söyleştiğinizi işittim bir ara, bir ara limanların gürültüsü geldi kulağıma. Martı'yı bulacağımı umut ettim yeniden. Geç kalmıştım belki de.

Rıhtımda bir çocuk vardı, saçları saçak saçaktı,

ayakları çıplaktı. Kapkara, yara bere içinde. Sonsuz sokaklardan kaçıp da gelmiş denize, martılara, kayalara, balıkçılara, gümüşsel balıklara, evlere dalgalara... Saçak saçak saçları vardı, yalnızlığı; altın ışıkları güneşin, kanayan denizin hışırtısı. Babamı gördüm uzaktan, gazinodan çıkıyordu arkadaşlarıyla. Eğlenceli bir gecenin mutluluğuyla doluydu. Martı'dan da, senden de, hatta evin sahibinden de habersiz karısına dönüyordu. Gün boyu didinip kazandıklarımı yiyordu işte. Yüzü gecenin karanlığına karşın açık seçik belli oluyordu: Kızıl kızıldı derisi. Kösnüyle ışıldıyordu gözleri. Küçükken karşımda soyunuyorlardı utanmasızca, "Anlamaz o!" derdi babam. Memelerini tutardı annemin, sıkı sıkı tutardı, saçlarını çekiştirirdi. Omuzunu ısırırdı annem babamın. Yattığım köşede büzülmüş, iğreti uykularda, tiksinçle gözlerdim ikisini. Güneş ışıyıncaya dek seviştikleri olurdu. "Böyle kocayı az bulursun sen," derdi babam sık sık. Bir gün ev sahibimiz tavşanlarını göstermek için yukarıya çağırmıştı. Sayısız tavşanı var sanıyordum. Birer ikişer çıkmıştım merdivenleri. Dalgın, ağırbaşlı, yorgun bir çocuktum. Seni tanımazdım ama, severdim seni. "Gel," demişti; "çikolata da vereceğim sana." İçerde yaldızı dökülmüş eski zaman döşemeleri, itiş kakış sağa sola dizilmişti. Örümcek ağları bir örtü çekmişlerdi tavana .Kocaman, koskocaman odanın bir ucunda cilâsı ağarmış bir kafeste iki tavşan duruyordu. Birinin bir bacağı kesikti, öbürü de uyuzdu, tüyleri dökülmüştü. Saçlarımı okşamıştı evin sahibi, eli sırtıma inmişti, pantolonumun askılarını... Askılarını, gri pantalonumun askılarını çözmüştü.

Kahveden akşam vakti çıkardı. Hep o ak martı'yı düşünürdü. O saatlerde ortalığı değişmez bir sovan kokusu kaplardı. Sanki her akşam bu yoksul mahallede kadınlar — o ay başlarında eczaneden çil ilâcı almaya meraklı kadınlar — sovan kavururlardı. Önce çocuklar dönerlerdi eve, kir pas içinde. Arkadan erkekler gelirlerdi, memurların çoğu maliyede, defterdarlıkta çalışırlardı ve

asıkyüzlü olurlardı. Sana söyleyemezdim tabii, yüzüm varmazdı olanı biteni anlatmaya. Kınayacaksın, küçümseyeceksin diye ürkerdim, tüylerim diken diken olurdu. Koşardım bankadan çıkınca yurda; lokalde oturur konuşurduk. Sait Faik'i okurdu, Sait Faik birden Burgaz'da, bir balıkçı meyhanesinde, Köprü üstünde çıkardı karşılarına. Yüzünde bütün insanlara yönelmiş bir iyilik tümcesi boy atar da atardı. Yaşasaydı sana anlatacaktı. Benim iğrenilmeyecek, ama tersine acınacak biri olduğumu tanıtlardı. Hele martımı ve sevgimi bildikten sonra. Belki kahveye de gelirdi. Çardağın altında oturur, işçilerle konuşur, çay içer, kahve falına bakar; öğleye doğru işkembeciye gider, bir baş ısmarlar, bol acılı yerdi.

Düğmeleri çözmüştü, indirmişti ayaklarıma pantolonu. Bir yabansı gülümsüyordu, hızlı hızlı soluyordu. Fırtınalı bir geceydi o gece, sık sık yukarıya çıkmamı istemişti evin sahibi. Kedimi koynuma almıştım geceleyin. Yüreğim deliniyordu. Düşümde yüreğimi yıkıyordum, ovuyordum iyice, kan pıhtıları temizlenmiyordu bir türlü. Ondan kalan izleri çıkaramıyordum. Çok sonra bir eve taşındık; yukarıya tekrar çıkmadım, evin sahibi taşınırken bir köşeye çekti beni, koynuna yine girersem para vereceğini söyledi. Kedim ölmüştü, evin sahibi havuza atmıştı boğulsun diye. Pantolonumun düğmelerini çözmüştü, "Bak elle," demişti, "bak sıcacık... Korkma..." demişti, anneme demeyeyim diye ant içirmişti. Ak ak tavşanları yoktu, tavşanları bezdendi, birinin tek bacağı kopuktu. Öbürünün karnına basınca hırıltılı sesler çıkıyordu. "Gel tavşanları sev," demişti bana, "bak sıcacık," demişti, "senin iyiliğin için yapıyorum," demişti.

Sen iyiydin, dosttun. Beni anlarsın sanmıştım. Her pazartesi sinemaya giderlerdi, "iki koltuk, biri şebeke," derdi öbürü. Öbürü genç ve sağlıklıydı. Mahallenin tek apartımanında oturuyorlardı, liseden sonra bir bankada çalışmaya başlamıştı. Umutsuz ve yapayalnız.

Apartıman beş katlıydı, yaşlı bir kadınla yaşlı bir köpeği oturuyordu ortada, köpek o geçerken kötü kötü hırlardı, en pahalı sosisler almıştı ona, yiyip bitirince sevmek istemişti köpeği, ısırmıştı hayvan, derisini paralayıncaya değin ısırmıştı. Midesi bozulmuştu da köpeğin, yaşlı kadın merdivende onu yakalayıp avaz avaz bağırmıştı. Şimdi bir silik gölge gibi girip çıkıyordu eve. Yenilmişti köpeğe, boyun eğmişti tüm sevilmemelere. Martı'nın nedensiz gidişinden sonra yıllardır boşa açtığı mektup kutusuna da bakmıyordu. Bir sabah yine kıyıya indim, elimde dev şeytanminaresi, hiç üzülmeden bıraktım sulara. Derin mavi deniz sürükledi koynuna, dalgaların hışırtısını da işitmedim bu kez.

Sana gelirdim, bankadan çıkınca. Beyoğlu'ndan coşkulu bir yürekle geçerdim. Vitrinlere, neon ışıklara, elleri paket dolu terli kadınlara ve aç erkeklere aldırmadan. Yeniden aydınlanırdım, yeniden ışırdım. Geç saatlere dek dolaşırdık sokakları. Sovan kavuran, kötü yağlarda köfte pişiren yoksul işçi karılarını görürdük, evlerinde nöbet bekleyen. Eğri büğrü taşlara ayağım takılırdı, tutardın kolumdan. Kimi geceler özellikle düşerdim, kolumdan sımsıkı tutardın. İnsanlardan uzak yaşamıştı hep, çok uzak yaşamıştı. Aşevlerinden ürkmüştü, sinemalarda bir başına, gerisindeki tütün kokulu soluğu boynunda duyarak, umutsuz mu umutsuz. Dağlarca yalnızlığıyla topluma karışınca yürümesini şaşırır, ellerini koyacak yer bulamazdı. Ama o tütün kokusu lavantayla sarmaş dolaş, sevecen bir insanın üzerinde olsaydı... Sensizken de sinemalara giderdim ben. Yerime otururdum çarçabuk, gereksiz olduğumu sezerdim birden. Çevremdeki kalabalıktan ürkerdim; birden ışıklar sönsün, filim başlasın isterdim. Yanıma iki kişi gelir oturur, birinden biri öbürünün kulağına eğilip bir şeyler fısıldardı, titrerdim, "Acaba?" derdim; "Yanımızdaki var ya....." Sonra ışıklar yanardı, herkes dışarı çıkardı, benim içimde bir acı susuzluk; o topluluğun arasına girip bir şey içmeyi gözüm yemez, kalakalır-

dım. Bitmeden filim, sonu görmeden fırlardım ayağa, karanlıkta çıkıp giderdim. Işıklar yanarsa herkes ak yüzümü, sensiz ellerimi, ince hareketlerle atkımı dolayışımı, pardesümü giyişimi görüp eğlenirler diye...

Önünden geçerdi her sabah. Taşları kızıl bir kiliseydi, görkemle yükselirdi göğe. Sağlı sollu iki çan kulesine bakardı ezbere. Martı putun tepesinde dinlenirdi. Geceler boyu uçmuşluğun yorgunluğunu çıkarırdı. Canayakın bir martıydı. Çocuksuydu, dosttu. Sana benzetirdim, sencileyin yürekli. Soğuk kış günlerinde üşüyecek diye ona bayrak kırmızısı kocaman boyunbağı örmüştüm, bir sabah elimde görünce kendisine yapıldığını anladı, süzüldü indi dizimdibine, sarıp sarmaladım hemen.

Oysa Sait Faik seni de, Martı'yı da, çardağın altında ölü yapracıklara bakıp onu düşündüğümü de, akşamları esrik kahkahalara katlandığımı da öğrenemedi. O duysaydı, o bilseydi n'olursa olsun yazar anlatırdı sana. Bağışlardın beni. Neden sonra gitmiş söylemişti, güç olmuştu, acı olmuştu. Duraksaya duraksaya, gözünde yaşlar birike birike, yüreği kan ağlayarak anlatmıştı. Bir akşam kahveye girmişlerdi birlikte, gökte boynu al bir martı uçuyordu, onu göstermişti parmağıyla imleyip. "Evin sahibi," demişti ürkek. Evin sahibi şişman, domates burunlu bir adamdı. Tavşanları vardı, içi doldurulmuş bir yığın tavşan ölüsü vardı evinde. Döşemeleri hep eskiydi, yaldızlıydı koltuklar; ayda yılda bir, bir kadın gelir temizlerdi ortalığı. Saçsız, cadı gibi bir kadın gelirdi. Mahallenin çocukları korkarlardı ondan. Sidikli Necmiye bir gün köşede kıstırmıştı beni. Arif'i, Arif'in takımını çağırmış, çocuklar bibilerini çıkarıp kafasına işemişlerdi. Ilık ılık akmıştı sidik başından aşağı. Gözlerini yummuştu sıkı sıkıya, kirpikleri yanmıştı cayır cayır.

Dinlemişti, ağzını açmamıştı hiç. Öğle olmuştu, işkembeciye gidelim istedim, ama sen bir başka baktın yüzüme, bir önemsemeden, duymadan. Her gün

önünden geçerdim. "İşim var," deyip ayrıldın; tek başıma girdim aşevine, yenmek için korkuları. Midem bulandı daha ilk yudumda, genzimi yaktı biber. Sonra sen dönüşsüz gitmiştin belki de. Başım döndü, kusmaya başladım, kara yeşil safra öğürünceye dek. Ölümcül bir sayrı gibi. İşçiler, yoksul yüzler bana çevrildiler. Ağlaya ağlaya dışarıya kaçtım. Yol uzundu, iki yanı ağaçlıktı, oradan rıhtıma inilirdi, rıhtımdan yük gemileri kalkardı, öte limanlarda insanlar daha anlayışlı olurlardı. "Gitme, demiştim sana. Aldırmamıştın, çekip gitmiştin. Oysa uzun yolun ortasında durup, saçlarımı okşayıp, cebini karıştırıp, sümüklü mendilini bulup, gözüm sıra akan yaşları silecek birini bekledim ben hep. "Ağlama ama," diyecek birini. O sen olasın istedim.

Güzün önünden geçerken dayanamaz, içeriye girerdi. Buğulu camların gerisinden üşüyerek, soluk lâcivert yağmurluğuna iyice sarılarak sokağı seyrederdi. Gençkızlara, alacalı bulacalı eşarplara, ipek bluzlara, naylon çoraplara göz kırpan, el sallayan delikanlılara bakardı özlemle: Sanki onlardan biri gibi... Yaşlılar dünyanın gidişinden söz ederlerdi, kimileri kendi gibi suskun, hiç konuşmadan gazete okurlardı, oyun oynardı yaşıtları, onlara yabancı bakardı, bir iki tanış yüze isteksiz gülümserdi. Sonra koşardı kıyıya, saçak saçak saçları, elvan elvan gözleri, Yanımda uyusaydın, başını dizime değdirseydin, anlasaydın, bağışlasaydın...

Nicedir korkmadan giriyorum bu kahveye, insanlara ve törelere aldırmadan; başım dimdik. Çay içmiyorum artık, bardak bardak hüzün yudumluyorum. Boğazımdan akıp gidiyor hüzün, sancıyor yüreğim.

Sonra düdük çaldı, düdükler çaldı. Son sigara elimi yaktı. Gözlerime baktım aynalarda, milyar tümce yalnızlık okudum, sevecen sıktın elimi, yanaklarımı öptün terk eden insanların o uzak yakınlığıyle. Sonra düdük çaldı, düdükler çaldı, sen gidiyordun, dumanlar sardı çevremi; dumanlardan sıyrılamadım bir türlü,

dumanlara yenildim, tren gitti, sen gittin. Düdükler çalmaz oldu, gar ıssızlığa gömüldü. Sigaranın artığı duruyordu yerde, hani paketin çevresindeki o al jelatin, eğilip aldım, sanki sendin, para çantamı açtım koydum içine.

(1968)

CUMARTESİ YALNIZLIĞI

Ah kimselerin vakti yok
durup ince şeyleri anlamaya
Gülten Akın

1. "Kavga ettik," dedi Kız eve girince. Püf! Ev mi bu da yani. "Sakız çiğneme," dedi kızkardeşine, şakur şukur sesler alabildiğine. Ana ağır kokulu bir şeyler pişiriyordu içerde, mangalı yakmışlardı bile. "Babam dönmedi mi daha?" dedi. Baba kapıyı açtı aynı anda. "Aldınız mı haftalığı?" dedi. Aldık ya, sana ne, ben ırgat gibi çalışıyorum bütün gün. Ama Baba dinlemezdi böyle sözleri. Yapıştırırdı tokadı. Bir gün gidecek kız, Kaynakçı'yla evlendiği gibi gidecek. Kardeşlerini görmeye gelir belki de ara sıra. Bayramlarda anasının eline beş on kuruş, ya da birkaç metre pazen. Baba da babaydı en sonunda, bir yün boyun atkısı alınabilirdi ona da.

Mangalı ovmalı, perdeleri yenilemeli. Ama kime? Baba çalışmadan, didinmeden koca haftalığın üstüne oturduktan sonra... Her akşam böyle rakı sofrası kurulur, zengin evlerinde yok böylesi. Patates köftesinden, pirzolasına varıncaya... "Şiş değil, yağ bu..." dedi

Baba, daha iyisini sen kazanıp al. Kızkardeşi hâlâ sakız çiğniyordu, öbürü—erkek olanı— elişi ödevini yapıyordu. Pazartesiye yetişecek, kartondan bir ev. "Bizim ev," diye düşündü kız. Kaynakçı'nın evi. Mavi camlı koca gözlüklerini hemen sofadaki eski ve elden düşme büfeye koyacaklar, sabah yanına almayı unutmasın diye. Ama kavga etmişlerdi işte.

...Tren yolunda yürüyorlardı. Ev ev dolaşmışlar, keselerine uygun bir şey bulamamışlardı. Ter içinde kalmışlardı merdivenleri ine çıka, çirkin yüzler göre göre. Tren yolu kıvrımlar çizerek, gitgide uzak bir noktada küçülüyor. yitiyordu. Belki oralarda evler, güzel ve balkonlu evler vardı onları bekleyen. "Ama biz burada, bu sokaklarda yaşıyoruz," demişti kız; "olmazsa ben de çalışırım." Çalışmasını istemiyordu, "Sen evinin kadını, kaynakçının sevgilisisin." Bir kaynakçı, bir adam. Ah! Anlasaydı, hiç olmazsa bir iki yıl. Yeter ki bu yalnızlıklardan, bu bezginlikten kurtulsun.— Sen sustun önce. Ağzının iki yanında yumuşamaz çizgiler, elimi bıraktın. Elim birden kapısı açık bir kafesten kaçıp atmacalara yem olan saka kuşu oldu. Elimden ürktüm. Susmasaydın hiç olmazsa, hiç olmazsa elimi bırakmasaydın. Trenin sesini işitmiştik; sen bir yana, ben bir yana gitmiştik. Aramızdan dev gibi tren, upuzun, bitmez tükenmez bir tren geçmişti. Vagon pencerelerinden insanlar bakıyorlardı, saçları uçuşan mutlu gençkızlar. Arada sırada tekerleklere bakıyordum, gürültülü gürültülü dönüyorlardı. Ayaklarını görürüm umuduyla bakıyordum. —

"Neden yemiyorsun?" diyor Ana. Sofra hep suskun yemek yeyişlerle sürer. Bir yerlerden bir radyo sesi işitilir, bir erkek türkü okur yanık yanık. "Önüne yağ döktün," dedi kızkardeşine. Aldıran kim, hınzır bir şey olacak bu kız. Daha bu yaşta erkek çocuklarının yanından ayrılmıyor. Güle oynaya, anasının arkadaşlarını, o budalaca dedikoduları bir dinleyişi var... Kulaklarını açа açа.— Bizim için de neler diyorlar kim bilir. Kaynak-

çı'yla az fingirdemedi o kız. O geç saat kolkola gezmeler, sinemalara gitmeler... Ama anam gelince susar karılar. Başka birini bulup çekiştirirler. — "Nereye gittiniz?" dedi anası. "Hiç," dedi Kız, omuz silkti isteksiz. — Sanki dinleyecek. Yağ alayım, un alayım, tuz alayım; yeter ona. Babamın da rakısı konsun önüne. Ötesi umurlarında değil. — Cumartesileri yemek götürmez fabrikaya. Bir oldu mu sıraya girer, haftalığını alır. Sonra uçarcasına otobüse koşulur. Deri kokusu, o üstlere sinmiş pisderi kokusu birden geride kalır. İşçi kızlar açarlar da açarlar otobüs pencerelerini. Bir güz cumartesisidir; içeriye sokakların, ıslak parkların, kalabalıkların havası dolar. "Seninki," derler Kız'a Onunki gençtir, güzeldir, iyidir. Sirkeci'de indiği gibi karşısında bulur; tıraş olmuş, saçını taramış, boyunbağı takmış iğreti. Düşleri vardır kendilerine göre, — o süslü püslü kadınlar ne anlasınlar bir küçük evin bunalımını sürdüren işçi kızları, ne bilsinler rakı sofralarında umutsuz geçen hafta sonlarını.—

Gülhane Parkı onlar içindir, ayaküstü bir şeyler yerler. Fabrikada öğle tatilinde gırtlaktan geçmek bilmeyen yoksul dolmalardan yeğdir ayaküstü yemek. — Seni götürürüm bir gün oraya. Karton evini bitir hele. Orada arslan da var, tilkiler kızıl tüylü. Güvercinleri göreceksin birden, sakın şaşırma; ak ak, barış barış güvercinler. Koca kuyruklu sincaplar. — Hayvanat bahçesi çocuklar içindir, maymunlara muz verir zenginler, onlar muzu kendileri yemiyorlar. Ayağa kalktı Kız, "Dersini çalış sen," dedi kardeşine, "ben boyarım o evi." Kendi eviydi, tek katlı, küçücük bir yeşillik önünde, "Bir de ağaç yapacağım sana kartondan," dedi. "Neden kavga ettiniz?" dedi Ana, şimdi anımsamış gibi. Mangalın başında uyukluyordu Baba. "Götür şunu yatır," dedi Kız. "Bu evi geçindirmekten bıktım," dedi; ağlamak, bağırmak istedi. "Bugüne dek biriktirseydim kazandıklarımı, bir köşede üç kuruş param olsaydı." "Ben çalışırım, sen biriktir," dedi Ana dargın dargın. Hep böyle

olurdu. Kıyamazdı Ana'sına, — ben gencim, ben güçlüyüm;o yaşlı ve yorgun. — Ağacı kartona çizerken kendince bir şarkı tutturdu, "Barışırız nasıl olsa," diye düşündü. Dalları yeşile boyadı, beğenmedi, bir kahverengi aradı sıcacık. "Ne güzel oldu," dedi kardeşi. "Sevdin mi?" dedi. Kesiverdi ağacı, evin önüne yerleştirdi. Kız elinde dergiler, artist fotoğraflarına bakıyordu. "Senin dersin yok mu?" dedi. "Yok abla," dedi öbürü. Nasıl da beceriyordu yalan söylemeyi. Yine kalır bu yıl sınıfta.

Kaynakçı birden hayvanat bahçesinde gezinmeye başladı. Arslanı seyrettiler demir parmaklıkların önünde durup. Kız korktu, Kaynakçı'ya yanaştı. "Bir de müze var," dedi Kaynakçı, "yukarıda." — Sen susmayacaktın, ne dediğimi bilmiyordum, bağırıp susturacaktın beni. Sana güneşi getirmeye hazırdım. Sana memleketinin en alçakgönüllü çiçeklerini toplar getirirdim. Sen köylüydün, köy çocuğuydun; seni köylü olduğun için sever, sana köy çocuğu olduğun için tapardım. Biz kentliydik, biz büyük kentin en küçük sokağında doğmuş, en büyük yoksulluğu tatmıştık. — "Ayşeler buzdolabı alacaklarmış..." dedi durup dururken Ana. "Bana ne," dedi Kız. İçi içine sığamaz olmuştu. Kışın bu el kadar odada yaşamak güçtü. Hava yoktu hiç. Pencereleri açmak boşunaydı, sevdiğinin olmadığı yerde hava yoktu. Boğulabilirdi insan... Tilkiler küçük bir hücredeydiler, gelip gidene meraklı meraklı bakıyorlardı. Bir kedi gelmişti yanlarına. Biraz kirli bir tombiş sarman, sevip okşamıştı kız. Mırıl mırıl sesler çıkarmıştı. "Sevgiye ihtiyacı var," demişti Kaynakçı. Gülmüştü, Kız'ı biraz daha kendine çekmişti. O sıra bir yel esse aralarından geçemezdi. Sonra yanlarına iki köylü gelmişti, "Gel pisipisi..." demişti biri. İnsanlara hasret kedi mırılmırıl yanlarına gitmişti. Kapıp atmışlardı tilkilerin önüne, "N'apıyorsun sen!" demişti Kız, kediyi kapıp kucaklamıştı. Gülerlerken köylüler, donup kalmışlardı. Birden hayvanat bahçesi çirkin, bakımsız

bir yer olmuştu kızın gözünde. Çamurlu yalaklarda gezinen mutsuz kuğular, aç dolaşan ördekler, üşüyen baykuşlar...

Müze tepedeydi, ağaçlı bir yoldan varılıyordu müzeye. Ve ağaçlar soyunup dökünüp bir kışa hazırlanıyorlardı. —Oldumolası sevmem gözü,hüzün verir bana yaprakdökümü. Sen isteseydin bağışlardın beni. Seni sevdiğim için öyle söylediğimi biliyordun. Orada, o mermer taş yığını arasında beni böyle yapayalnız, böyle kaygılara düşmüş bırakmak erkekliğe sığar mıydı? — Müzeye büyük bir kapıdan giriliyordu, içersi soğuk ve karanlıkçaydı. Koca koca mermer yontular, gömütler, mumyalar vardı alt katta. Artık konuşmuyorlardı. Hiç konuşmuyorlardı. Kız koluna giriyordu Kaynak'çının. Kolunu indiri indiriveriyordu Kaynakçı. İçi sıra bir şeyler ağlıyordu Kız'ın. "Ama bir evimiz olsun istedim..." dedi Kız sonunda. Bir evleri olsun. İşçilerin derdi ev değil miydi, yiyecek değil miydi; kumaş, ekmek parası, eğlence parası,şu bu o değil miydi? — Bir kaynakçıydın, ne vardı kızacak? Sana isteseydin yüreğimi verirdim. Saçlarımdan bir kese örüp yüreğimi armağan ederdim. Rüzgâr boylum, al dudaklım isteseydin doğmamış çocukların hepsini senin için doğururdum, senden doğururdum. Oysa erkek susmuştu. Susmuştun. Kör olası acılara gömüp beni... —"Ayşe evleniyor," dedi anası oturduğu yerden, çocukların çoraplarını yamıyordu. Güvey zenginmiş, toprak tabaklar almış Ayşe'ye. Ayşe Yalova'ya gidecekmiş balayına. Bu kadın hep böyle başkalarının mutluluğuyla övünürdü. Kendi kızını, kendi çaresizini görmüyor muydu kapı gibi. Ayşe'den de, ötekilerden de... Sakız sesleri yine kaplamıştı ortalığı, bir çarkın dönüşü gibi.

Gözyaşı şişelerine bakmıştı Kız. "Konuşmazsan ağlarım," demişti Erkek'e. O yine taş gibi durmuştu. Vaktiyle insanlar bu gözyaşı şişelerinde saklıyorlardı acılarını. Vitrini kırıp bir şişeyi almak, ağlamak ağlamak istemişti Kız; sonra o ebemkuşağı pırıltılarla kaplı şişeyi

Erkek'in eline tutuşturmak... — Sen bizim evi, benim çocukluğumu, o çirkin mahalleyi düşünmüş müydün hiç? Sabah akşam içen bir baban olduğunu aklına getirmiş miydin? Seni sevdiğim için "köylü çocuğusun, kediyi tilkilerin önüne atan ayılardan farkın ne!" demiştim. İnsan sevdiği tabağı kırarmış. — Tren yolunda yürümüşlerdi, "Hadi," demişti Kız, müzeye gitmek istemişti. Hep susmuştu Kaynakçı; müzede konuşacak, şu dev gibi yontuları, şu karabasan gibi gömütleri anlatacak sanmıştı. Şu saçları hâlâ duran bin yıllık, iki bin yıllık ölüyü. Şu gözyaşı şişeleri dizi dizi. — Tren yolunda kızmıştım işte, bağışlayabilirdin, kızmış "para mı kazandığını sanıyorsun sen," demiştim. Onurluydun, insandın. Ama evlenelim, bir oda da olsa, ayrı bir yerde oturalım dilemiştim. Sen susmasaydın sana sineksarayları yapardım en renkli hasırlardan, en sağlam ipliklerden heybeler örerdim. —

Otobüste de konuşmamıştı Erkek, Kız elini uzatmamıştı ayrılırken. Fakat işte şimdi boğuluyordu, sevgi hüküm sürdüğü yüreğine amansız bir savaş açmıştı. Yerinde duramaz olmuştu. "Al ödevini," demişti kardeşine, "gerisini yarın tamamlarım." Kapıya koşmuştu, yağmurluğunu sırtına geçirdiği gibi... "Ben gidiyorum," demişti anasına. "Gecenin bu saatinde," demişti Ana. Aldırmamıştı Kız, çıkmıştı sokaklara. Sönük ışıklar vardı sokak aralarında, yıkık evler, çirkin gömüt taşları orda burda. "Nereye kız?" demişti karşı evden bir komşu; yanıt vermemişti, yanıt vermeyecekti artık kimselere. Sevdiğine gidiyordu işte, anlamıyorlar mıydı?

2. Çok sonra aralanmıştı kapı. Yaşlı bir adam açmıştı kapıyı, konuştukça içki kokuyordu ağzı. — Sen de mi oğlunun parasını yiyorsun moruk? —"Daha gelmedi eve," demişti. "Girip bekliyebilir miyim?" demişti Kız. "Nasıl istersen," demişti yaşlı adam. Kız girmişti içeriye. "Kim geldi?" demişti içerden çatlak bir ses. Dudakları mosmor boyalı bir kadın görmüştü. Bir kafeste bir kuş ötmüştü,

uzaktan bir tren düdüğü işitilmişti. Kız boynunu büküp susmuştu. Girmiş, oturmuştu.

— Gelmedin. Çok geç oldu.O yaşlı kadın kalkıp gitti, alıcı gözlerle baktı bana giderken. Baban yatacaktı, "Ne zaman gitti o?" dedim. "Öğleyin bir ara uğradı," dedi. "Öğleyin uğrayamaz," dedim, "benimleydi, dedim. "Demek sen o kızsın, sana bir mektup bıraktı, gidip getireyim," dedi. Sallana sallana üst kata çıktı. Titrek ellerle yazmışsın belli. "Seni doyuracak parayı kazanıncaya kadar gidiyorum, beni beklemeyebilirsin de..." diye yazmışsın. Sen yazmışsın, senin biraz dağınık yazın. Baban bana bakıyordu, sevinmiş gibiydi. "Gelecekmiş; benim yatağa gir, beni bekle diyor," dedim. Yatağını sordum, hoşlanmadı baban. "Yanlış okumadın ya," dedi. "Siz de okuyun," dedim, okuması yazması olmadığını biliyordum. Kâğıdı eline aldı, "Öyle yazmış sahiden de..." dedi. Senin yatağın o çok boyalı kadının oturduğu divandı ve senin kokun bile yoktu o divanda. Kötü kötü yasemin kokuyordu. Baban çıktı odadan. Kilitledim kapıyı, sokaktan gelen sesleri dinledim. Ben deri işçisi kız, deri deri kokan çamaşırlarımla kaldım; senin yastığında neden sonra senin ter kokunu duydum. Senin insan kokunu. Sarıldım ona. Masada kirli tabaklar ve çatlak bardaklar vardı. Rüzgâr boylum, sen bana toprak takımlar değil, bir oda bile alamazdın. Sen zengin değildin, sen insandın, sen silme namustun. Kalkıp o kirli tabakları yıkadım. Kulağım sokak kapısındaydı, açılmasını bekliyordum, senin gelmeni bekliyordum. Yalnızdım, cumartesiydi. Cumartesi tek sevinç günümdü, kötü geçemezdi dost yüreklim, sensiz olamazdım. —

Gün ışırken yaşlı adam kapıya vurmuştu hızlı, "Aç kapıyı," demişti, "gidip çişimi edeceğim." Kız kalkıp giyinmiş, kapıyı açmış, adam işerken çekip gitmişti.

(1968)

HİCRAN YARASI

12 Mayıs, cuma

Bu gün kenarı sarı yaldızlı bir defter aldım. Muhtıramın ilk sahifesine herkes gibi şi'r yazmak istemedim. Lâkin Haşim'in şu mısralarını da not etmeden geçemiyeceğim. —Elyazımın düzgün olmasına çalışıyorum.—

"Gecenin dallarında şimdi açan
"Bu kamer,
"Bu altun gül..."

21 Mayıs, pazar/1935

Öğleyin Büyük Ada'ya yemeye gitdik. Annem, babam, Edibe teyze, ağabeyim, karşıki komşular: Hörmetkârı bulundığımız Hamdune hanımla Celil bey, kardeşim Necile, Halide, Sedat, bir de Feyhaman. Ben, annem, Hamdune hanım geniş kenarlı yuvarlak şapolarımızı giymişdik. Benimkinin ortasından siyah —şapom da siyahdı— saten bir kurdelâ geçiyor. Anneminkinin alına gelen kısmı bir az eyik, tam üstde de iki tane yeşil erik sallanıyor. Madam Kalyopi'ye yaptırdı erikleri. Hamdune hanımın şaposı beyazdı yalnız, her tarafına da kırmızı gelincikler iliştirmişdi. Fakat bu Edibe teyzem... Rüküşlerin şahı bu kadın! O şişman vücuduna

bakmadan yandan kalın fitilli ve göğüs ayrığından başlamak üzre, siyah garnitürlerle süslenmiş uçuk mavi esvap giymiş. Ve sırtına penbe hırkasını almış. En komiği, başına tafta yeşil türban sarmış. Sonra dudaklarını da kıpkırmızı boyamış. Allığı her zamanki gibi fazlaca kaçırmış; yüzi çok kulörliydi yene. Tedirgin oldım, tepede durup resim çektirirken her kes bize bakdı.

Gece uykum kaçdı.

23 Mayıs 1935, İstanbul

Onı ûd çaldıkca teyzem, hatırlıyorım. Onı unutamayorım. Dün defter-i gönüle yazmamak için kendimle çok mücadele etdim. Mümkin değil! Adam sen de... Kim okıyacak benim evrak-ı perişanımı, bu gizli muhtırayı. Müdhiş O! Halideyi, kardeşim Necileyi, Sedatı, Feyhamanı eşeğe bindirdik dönerken. Feyhaman —bir az da yaşı büyücek oldığından, benden iki üç yaş küçük sadece — rıhtıma gelmeden eşekden düşdi... Benim koşup kaldırmama fırsat kalmadan —annemler ta arkadan geliyorlardı, aramıza dönemecler girmişdi— o yetişdi. Yol boyı yediveren güllerinin, şebboyların, sünbüllerin, ıhlamurların, akasiyaların, ada maviçamlarının bezediği bu yolın ve sarmaşık güllerinin gerisinden görülen bağçelerden birinden fırladı; eşekciyi itip kucakladı Feyhaman'ı. Arsız, adi, rezil kız! Yılışık yılışık gülüyordu. Şeytan suratına yapışdır bir tokat diyor. Derhal teşekkür etdim ben de. Önce hiç bir şey duymadım. Öyle hemen duyamayor tabii insan.Gülümsedi, başını salladı iki yana. Dönüp koca köşkün bağçesine girdi. Bilmem neden, bugün teyzemi ûdı inlerken onı anıyorım, hattâ belki bir az da ağlamak ısteyorım. Annemler de yetişmişlerdi. Çocukları eşekden indirip —eşekciye parayı Celil bey ödedi— iskeleye vardık. Feyhamanın dizi incinmişdi; orada bir eczahane bulundı, tentürdiyot sürdüler. Ben de, edebsiz kız bağırmasın diye, üfledim bacağına. Sonra birden denizi görünce... (Annem geliyor.)

1 Haziran 1935

Her şey'i unutacağım. Anneme ev işlerinde yardım ediyorum. Dalgın dalgın mutbağı temaşa ediyorum. Bütün sabah enginar ayıkladım, ellerim paralandı. Kendimi Müsyü Emil Zola'nın Hulyasındaki kıza benzetiyorum. Keşke biz de rahibe olsak. Kendimi Allaha adayacağım.

7 Haziran, çarşamba

Sınıf arkadaşım Nura hepisini anlatdım. "Seninki pilâtonik aşk," dedi. Bir gün —bu yakınlarda tabii— birlikde,ikimiz Büyük adaya kaçmağa karar verdik. Güni birliğine. Yalnız köşkün yerini unutdım. Galiba artık dayanamayorım.

Moda/8 Haziran, 1935

Necileyle Mühürdara çay içmeğe gitdim. O bebekleriyle oynadı. Ben ağlıyarak Anna Kareninayı okıdım. Bu Rus muharrirleri bambaşka olıyorlar. Aşkın en canlısı taddım. (Fakat ben... Bütün bunlar düzelmiyecek mi? Ömrim ağlamakla mı geçecek!) Ağabeyim geç vakid bizi aldı. "Nen var senin?" dedi, "yüzin solmış, hep dalgınsın kaç gündir." Anlıyacak diye çok korkıyorum. Gece Hamdune hanımlar gelecek, aceb ona mı anlatsam?

10 Haziran/Ada

Defterimi iyi ki yanıma almışım. Eflâtun organze tuvaletimin buruşmasından üzülmem lâzım iken, hiç aldırmayorım. Oturmış bu satırları yazıyorım. Hamdune hanıma büyük aşkımı anlatdım. "Kara sevda bu Leylâ," dedi, göbek ismimle hitab etmeden duramayor bu kadın. "Yarın annenden izin alır gideriz," dedi sonrada. Bir ara her şey'i anneme anlatacak sandım. Zaten ağabeyim kuşkulanıyor. Meğerse o da Müsyü Jorj'la buluşacakmış, tabii Feyhamanı evde bırakdı. Nura geceden haber yolladım. Çok zor yetişdi, "Sacideye gidiyorum" diye izin koparmış. (Allah vere de hepisi ortaya çıkmasa.) Sabahleyin şafak mavi tül perdelerin ardından gül çitini

berraklaştırmadan uyandım. Penbe tanyerine göz yaşlarıile bakarak zamanın geçmesini bekledim. Hamdune hanım tuvaletine çok itina etmiş. Gözlerine yeşil kıremler sürmiş, far diyorlarmış firenkler, yeni çıkmış Övropa'da. (Müsyü Jorj getirmiş herhalde Parisden.) Hamdune hanımın Celil beyi aldatacağını —hem de en yakın tanışlarıile— hiç düşünmezdim. Bunların hiç biri mühim değil zaten. Kadıncağıza ödenmez minnet borcım var. Nurın gelmiyeceğini sandık artık. Vapor aheste aheste kalkarken yetişdik. Hüseyin Rahmi beyin Nimetşinasım andıran bir mukaddimeydi. Nur tam iskele çekilirken Hesna hanım misali yetişdi. Biz, Hamdune hanımla ikimiz gülmekden öliyordık. Büyük adaya gelince Müsyü Jorj kıyıda karşıladı bizi, "turva fülör e ön ensek, üç çiçek ve bir böcek" dedi. Gülüşdik. İçim içime sığamayordı. Kalb çarpıntısından boğulıyordım. Müsyü Jorj benimle ayrıca ilgilendi. Edebiyata meraklı olışımdan, tahrirden hep pek âlâ alışımdan, şi'r denemelerimden bahis etdi Hamdune hanım. Hınzır adam, bütün garp müelliflerini ezbere biliyor. Ayaküsti Lâmartin'in Gölini okıdı, büyülendim; Nurın umurında değil. O, Müsyü Jorj'un bakır renkli tenine hayran olmış. Hepisi bir yana becerikli kadın Hamdune hanım... (Ah! Nasıl da uzatmışım, asıl yazacaklarımı yazamadan çıkıyoruz gazinodan.)

Geceyarısı.

Terlikleri çıplak ayaklara gizlice geçiriyorum. Mavi ponponlu kadife terliklerimi. Ayışığı sızıyor pencereden. Mehtabın donuk ziyaları bu akşam ruhumı hüzne gark ediyor. Durgun denizde ne bir dalga, ne bir kıpırdı! Martıların uzak yakın çığlıklarını işitir gibiğim. Heyecandan gözümi dahi kırpamayorım. Büyük adada dağlardan bayırlardan topladığımız taze margaretaların kokusu odayı kaplamış. Başka — yayık — bir vazoya da sarı papatyaları, ortalarına da beyazlarını yerleştirdim. Akşamleyin "İyi eğlendiniz mi?" diye sordı annem. Az daha

"Çok mes'udım, saadet yüreğimi yakıyor," diyecekdim. Güc tutdım kendimi. Öğle yemeğini lüküs bir lokantada — geçen defa köhne bir yere gitmişdik, Sedatın pilâvından taş çıkmışdı nohut kadar — yedik, bir küçük kadeh likör içdik yemekten sonra. Sarhoş oldığımı hisseder gibi oldıysam da çabuk geçdi. Müsyü Jorj'la Hamdune hanımın bizi yalnız bırakmaları üzerine Nurla uzun uzun gülüşdik. Yanılmıyorsam tepedeki çamlığa gitdiler, ayazmanın gerisindeki tenhalığa... Biz de Nurla eşekcilerin peşinden o yolı buldık. Köşkü hemen tanıdım. İçeride tenis oynıyorlardı. O tenis oynıyordı. O, fırtınaların sakin bekcisi, ruhumın engin okeyanoslarında yelken açan aziz sevgili... Nurla bağçe dıvarma dayanıp dinlendik sözde. Çünki bir topın yola kaçmasını temenni ediyordık. İşte o sırada, arkadaşı ileri fırlayan bir tenis topının ardından koşup bizi farketti. Başıyla ayni Moris Şöval ye'ye benziyen bir selâm verdi. Ben alıp almamakda tereddüt eder iken, Nur "Çok yorgun düşdikde," dedi. Sarmaşık güllerinin çerçevelediği bağçe kapısı açıldı. İçeriden bir köpeğin sesini işitdim. Hiç bir şey'i önemsemiyerek yürüdim. O tenis kortunda yere çömelmiş bizden tarafa bakıyordı. Aniden ayağa kalkdı, gayet kibarane ellerimizi sıkdı. Şimdi Nur bülbül gibi şakıyordı. (Ben bunın gibi rahat, sığır yüreği yutmuş kız görmedim.) Biz, O'nınla başbaşa kaldık. Ne tuhaf — ve ne mutlu! — bir tesadüfdir ki annesile babası, muhterem ebeveynleri o gün Beyoğluna, Tokatlıyandaki bir akraba düğünine inmişler. Bütün cesaretimi toplayıp "Her genc kız evlenmek ister," dedim. İzdivac etmek... gelin tacını başına geçmiş görmek! Köşkün içini gezdirdi bana. Merdivendeki kırmızı yol halılarına, tırabzanlardaki mine işlemelere evin her yerindeki kıristal avizelere hayran oldım. Son derece zevklı bir aile, yalnız o gül ağacından kütüphaneleri ayrı bir san'at şaheseri. Aile albumüne bakarken O'nın büyük bir vaporda, zırhlı galiba, kalabalık guruplar içinde fotoğrafilerini gördim. "Bahriye zabitiyim," dedi. Güvenle, gururla bakdım

yüzine; onör doluydı. "Bahriye sizinle iftihar ediyor olmalı," dedim. Belki daha fazla konuşacakdık ama, Nurın hatırlatmasıile vakdin geç oldığını, gazinoda Hamdune hanımla buluşacağımızı hatırladım. Özür dileyerek ayrıldık. Kapıda o coşkuile, hasretle beklediğim suali sordı:

— Yene görüşmiyecek miyiz?

Dedi.

— Herşey'i kadere, hayatın akışına bırakalım.

Dedim.

Fakat — oh! emel dolı israrlar — tekrarlayınca Löbon'da haftaya buluşmağa karar verdik. Nur, Moris Şövalyeye benziyen delikanlı ile nişanlısı — meğer ah! Zavallı Nur — da gelicekler. (Gecenin derin sükûtı ağır ağır sona eriyor. Horoz ötişleri, kuş cıvıltıları kaplıyor ortalığı. Baharın güneşi doğdı. Evet, bitsin artık geceler, gül kaderim gül bana.)

Pazartesi, 12 haziran

Ne büyük aksilik! Yüzimde sivilce çıkdı, dudağım uçuklamış bir de. Ya perşembeğe kadar geçmezse... Hamdune ablaya gittim, gülsuyuile oğuşdurdı.

— Uzun etme, ıtır kaynat sür!

Dedi.

Kasabın vitrinindeki ıtırdan istetdim Necileyle. Sersem kız, kasap:

— Itırı ne yapacaksın,

Diye sorınca;

— Komposto yapıcak annem,

Demiş.

Talih ters döniyor yene. Ne kadar bedbaht bir kızım! Sivilceli ve uçuk soluk dudaklı.

14 Haziran, 35

Ağabeyimle Hukukın balosına gideceğiz. Biletler alınmış, yeşil şifon aldık annemle. Madam Hayganoşa diktireceğiz, bol pilili, geniş etekli, uzun olsun. Babam:

— Dekoltesi mekoltesi olmasın,

Demiş. Yene acaib bir kıyafet olır çıkar. Bıkdım artık, hiç karışmıyacağım. Yarın gelmek bilmeyor...

15 Haziran, perşembe

— Adınızı bile bilmeyorım.

Dedi.

— Leylâ dedim gülerek, nedense.

— Ben de M E C N U N,

Dedi, Gözucı ile aynaya bakdım; kurokodil ayakkabılarım, onlarla bir örnek çantam, anneciğimin özenle hazırladığı örgü topuzım, ensemde tek tük hür ve kokot bukleler, sarı döpiyesim içinde tam bir güzeldim. O'nın — Hakiki adını öğrendim ama, yazmıyacağım. Benim için O, geçmişde ve atide hep O diye kalacak. — iltifatlarına neredeyse inanacağım. Ne kibar çocuk. İşi hiç sululuğa dökmeyor; az daha

— Sizi Feyhamanı yerden kaldırdığınızdan beri seviyorum, diyecekdim. Arkadaşının, Hasan İzzeddinin nişanlısı da zarif bir kız. Nurla çok meşgul oldı. Küçük pastalar ve baton saleler yedik, çay içdik. Kıremşantiyeli çilek getirtdi O, yalnız BANA. Nasıl mes'ud oldığımı şu satırlara şu fani kalem yazamayor, Terennüm etmeme imkân yoktur zaten. Hukukın balosında görüşmek üzre — benim gideceğimi öğrenince "O" da geliyor — ayrıldık.

Pazar/18 Haziran

"Leylâ Sadice hanımın şifon tuvaleti, tuvaletinin yakasını bezeyen gölge işi, zarafeti, göz kamaştırıcı güzelliği, yeni moda iskarpinleri bütün gece dikkati üstüne çekti." diye yazmış Fitne-fücur, gazetede. Nazar değer korkısıyle yedidükkân süprüntüsi ile tütsü yapdı annem. O'nın mavi astarlı zarflarından biri geldi demin. Mektup yazmış, vazife başındayken de hep beni düşünüyormuş. Herkes dalgınlığından yakınıyormuş. On gün sonra

buluşabileceğiz ancak. "Sizin bakışlarınız... Şairin dediği gibi:

"Nazarları mı? Onların tatlı ve çekici akisleri üzerimde.

"Lakin yüreği? Belki de o kızıl serçe sağır ve soğuktur."

Dediğini yeniden işitir gibiyim. Onın kalın, sert ve tütün kokulı elyazısını okur iken bütün hayatım boyunca Ona sadık kalmaya içimdeki güvercin yavrusı yürek yemin ediyor.

27 Haziran/Moda

Yarabbi, sen beni affet eğer bir hata işledi isem, kabahatimi gençliğime ve tecrübesizliğime ver. Onı sevmeden yaşayamayorım artık.

Köyden dadım gelmiş, Adapazarından. Biçare kadın; yüzimdeki üzüntüyi hemen anladı. "Nen var senin Leylâm, durgunsun" dedi bana. Susuyorım, son günlerde susmakdan başka bir şey gelmiyor elimden.

Dadım akşam üzeri babamın yeni aldığı siyah maroken koltukdan düşdi. Otururken otururken kabaeti kaymış, sol ayağı çokça burkuk. "Sovan saralım," diye tutturdı. Annem:

— Olmaz Dadı, ortalık kokar.

Dedi. Kadının dargın, kırık yüzi kalbimi tedirgin etdi.

3 Temmuz, pazartesi/1935

Beni yarın arkadaşının garsoniyerine götürecek. Açık açık "garsoniyer" dedi. Rengimin uçdığını, sinirlenip üzüldiğimi sezince "Leylâ Hanım, benden kötülük umar mısınız?" dedi. Hamdune abla kıs kıs güldi söyleyince ben. "Kızlığına halel gelmeden oynaş, kudurt onı," dedi. Bu ince görünüşlü kadının böylesi davranışları olacağını, kaba kaba sırtımı sıvazlıyacağını, mânalı mânalı oramı buramı sıkıştıracağını hic düşünememişdim. Bi't-tabî kendisine minnet-dârım, lâkin büyük sırrımı bili..esi beni ürkütiyor.

Öğleyin: Havalar çok ısındı. Bunu bahane edip

denize başlıyacağımı söyledim yarın. "Kadınlar hamamına mı?" diye sordu ağabeyim. Cevab veremedim. Oysaki... Aman ne yapayım, dünyaya kıymet vermeyorum. Yemekden sonra yıkanacağım.

4 Temmuz, 1935/gece

O'nın dünyanın en iyi insanı olduğuna artık eminim. Bugün Şişlide bir garsoniyere gitdik. Bir apartımanın en üst katı, gelişigüzel döşenmiş. Hattâ zevksız. Duvarlara, hiç penceresiz dıvarlara nü fotoğrafiler asılmış. Yüzimin hicabla kızardığını görince özür diledi. "Burada kim bilir kaç kadınla beraber olmışsınızdır." dedim, bunı söylerken hafif ve hoppa gözükmemeğe dikkat ediyordım. "Ne desem inanmazsınız." Dedi.

— İzin verirseniz size aşkımın derinliğini anlatayım.

Birlikte Şekispiyerden, Madam dö Lafayetteden bir iki şey' okıdık; ellerimi tutdı uzun uzadıya. Parmaklarının sıkışı, yakıcı sıcaklığı; yanı başımda solıyan nefesi lâvanta kokulı aşkımızın en canlı, en asilâne ifadesiydi. Yaşamak meğer ne güzelmiş. "Epeyi gec kaldık," Dedim; Kadıköy vaporında bir tanışa rastlayıcağız diye ödim kopdı. Güneş garpda ağır ağır ışıklarını söndiriyordu: Gün suya gidiyor... O ve ben, ikimiz ölümsiz bir hissi paylaşıyoruz. Beşerin en kuvvetli duygusını, AŞKI. Sevda dediğimiz sinirli nebat kış bağçesinde çiçek açıyor nihayet.

9 Temmuz 1935, pazar

Ömrümün müstesna gecelerinden biri. Moda DENİZ KULÜBÜ açılıyor bu gece. Biz de davetliyiz. Zevatın söylediğine bakılırsa müdhiş olıcakmış bu gece. Kadıköy'ümüzün müstesna bir kulübe cidden ihtiyacı var idi. Yoksa kibar ailelerle sonradan görme eşraf aileleri iyice kaynaşırolmışlardı.

10 Temmuz 1935/Moda

Ancak öğleyin kalkabildim. Çok başım ağrıyor. Dün gece... Ah' unutılır şey' deyil. Zannımca

Modada artık görmez felek öyle bir suareyi. Reis-i Cümhur hazretleri refakatlerinde hemşireleri Makbule, öğretmen Afet, Ekonomi Bakanı Celâl Bayar, Ali Kılıç, Cevat Abbas, Hacı Mehmet, Amiral Şükrü gibi büyüklerimiz oldığı halde saat 22'de salona girdiler. Diğer bazı zevat kendilerini takib ediyordı. Heyecandan Ben ve O titreyordık. Gözlerim yaşarıyordı, ağlamakla gülmek arasında bocalıyordım. Sofra son derece güzel düzenlenmişti, Avrupa mutbağını iyi adapte eden ahçılarımızın çoğaldığını gördik dün gece. Atatürk de kendilerini muvaffakiyetlerinden dolayı tebrik etdiler. Kadıköyün en şahane kadınları, en janti (gentil) erkekleri Moda Deniz Kulübüne üye olmuşlar. Reis-i Cümhuru ayakta alkışladık, kızıları Afet ve Makbule hanımlarla birlikde bir masada otırdılar. Bir ara orkestra sustırıldı. Atatürk, Amiral Şükrü'nün adını Şüküre çevirmiş ve iltifat edip Okan soyadını vermiş. Hep alkışladık. Her şey harikulâde idi; dans dans dans, neş'e sevinç dolıyor insan. Orkestıra çok iyiydi. Yeni dansları O bilmeyormış. Halbuki ben günlerdir aynanın karşısında çalıştım durdum bunın için. Hayallerim suya düşdi. Olsın, aşkımız her şeyden üstün elbette.

Annemle babam "Kim bu bahriye zabiti, yakışıklı delikanlı" diye sordular. Allahdan Nur imdadıma yetişdi, "Bir akrabamız bizim." Dedi. Bu yalanlar, bu yalanlar... İnsanı mahveden yalandır, der annem her vakit. Şu sıralar olır olmaz yalan söyleyorım.

Hâlâ suarenin heyecanını ve yorgınlığını atamadüm üzerimden.

Havalar tahammülsüz sıcak. Nurla sık sık Modada kadınlar hamamına gitmeğe karar verdik. O yene sefere çıkıyor. Yalnızlığımı başka türlü avutamam tabiî. Bugünlerde pek yalnız ve bedbahtım. Nur yanımdan hiç ayrılmıyor. Yarabbi nasıl müşfik bir kız, onın gibi bir arkadaşı yedi iklimde arasam bulamam. Liman liman mektub yazacak, and içirdim. Odamdan kıpkızıl gölgelerle çıkıyorum çok defa. Yazdıklarını göz yaşlarımla

süsleyeceğim, içime hapis etmeğe çalıştığım hıçkırıklarla okuyacağım. Annem anlıyacak diye bugüne kadar yazdığı mektubları hep cebimde gezdiriyorum. Giderken:

— Beni unutmayınız.

Dedi.

Seni, sevgili sizi unutmak mümkin mi? Bum anlamayor O. Duymayor mı içimi yakan, alevlere gark eden acıyı... Duymamasına imkân yok ama...

3 Ağustos, '35

Hava karardı, kendimi yene pek yalınız ve pek bedbin hissediyorım. Bu defter olmasa hayat dayanılır gibi deyil. Açıp açıp yazıyorım. İçim paralanıyor, içim kan ağlıyor. Her şey bitti artık. O yok, o uzak deryalarda bir başına boğuşuyor balinalarla ve daha bilmediğimiz nice balıkla. Bunun için uykum kaçıyor, uykusuz geceler... Uykusız geceler...

Öğleden sonra Hamdune hanımın evinde Zekeriya Sofrasına gitdik annemle. Tabiî Necileyi de götürdik. Feyhamanla oynasınlar diye. Arsız Feyhaman kaşla göz arası Necilenin güzelim ördeğinin tüylerini yolmış. Kırk ateşden geçmemiş yiyecek olır benim bildiğim Zekeriya Sofrasında. Herkez onlardan birer tadımlık yer, mumını diker. Sarmısak, soğan da koymış Hamdune hanım ateşden gecmemiş yiyecek yerine. Nerede o fıztık ezmeleri, fındıklı ve cevizli sucuklar. Mumı dikerken "Allahım Onı bana gönder," dedim. Hamdune hanım işitmiş:

— Kız, O olmaz ise bir başkası olır; üzüldiğin şey' bu olsın...

Diyor.

Aşkı bilmeyor bu kadın. Aşkı yaşamamış. Aşk rüzigârı ona üflememiş, hic emeli olmamış. Başında kavak yelleri seher vakdi esse idi...

16 Ağustos, cuma

Hic bir haber yok. Ruhım titriyor, ellerimi göğe semaya açıp dua ediyorım. Gelse, gelse, gelecek olsa...

Hamiş: Müdhiş bir dedikodu dinledim bugün.

Aniden yanımızdaki evden çıkıp Koşuyolu'na taşınan Hamdune hanımla Müsyü Jorj (George) — aile dostları — bir otel odasında basılmışlar. Celil beyden başka her kes biliyormış olup biteni. Biçare Celil Bey! Şakaklarına kır düşmiş pırıl pırıl Yardley bıriyantinli saçları gözimin önine geliyor. Müsyü Jorj, Parise dönmiş hemencecik. Feyhamanı da leylî mektebe verecekmiş Hamdune hanım. Artık iyice sürter sokaklarda.

1 Eylül 1935

Bu hazân... Ah! Bu hazân... Her sene bu mevsimde garip bir hüzünle dolarım. Gözlerimden acı yaşlar boşanır. Uzun uzun kimsesizliğimi dinlerim. Ama bugün hava hâlâ çok sıcak. Anneme yardım etdim, pasta yapdık. Akşama Sefir Cevdet beyler gelecekmiş.

7 Eylül 1935

İşte geldi. Hasretine dayanamadığım an geldi. Beni melâl içinde çürümekden kurtarıp kolları arasına aldı. Yarın adaya gideceğiz birlikde.

8 Eylül Cuma

Birden boşanan yağmur yüzinden adaya gidemedik. Yarın yene buluşacağız.

13 Eylül 1935/Ada

Büyükadanın tenha yollarında yürüyoruz. Yağmur nihayet bu sabah durdı. Sonbahar bütün haşmetiyle birden dörtbir yanı sardı. Ağaçların yaprakları kimi zaman nar gibi kırmızı, kimi defa solgun bir gül sarısında. Kimse kalmamış ortalıkda, yerli ahali — umumiyetle rumlar — bize dönip bakmayor bile. İkimiz başbaşa rahatız. Hazân sıcak kollarını açmış bize, sevgile kucaklıyor bizi. Neden sonra konuşuyoruz. O, "Annemlere sizden bahsetdim Leylâ hanım," diyor. Yüreğim delice çarpıyor, alnımın boncuk boncuk terlediğini hissediyorum. Birden patikanın kenarında tirtir titreyen bir serçeyi görüyoruz. Tek ayacağı yaralanmış; alıyor O eline, "Bakın

yüreği nasıl çarpıyor!" Diyor. Yüreklerimiz nasıl çarpıyor!

— Burada bırakırsak kedilere yem olur.

Diyor.

Bu mor çalılı şosada kendi kendine dolaşan bir kediyi düşünemeyorım, şu yavrucağızı bulıp yemek için saklanmış sanki. Bir süre serçeyi avucında gezdiriyor. Adanın sessizliğini dinliyoruz. "Fakat çok korkuyor" diyor, yere bırakıyoruz yeniden. Gözyaşlarıyla oradan uzaklaşıyorız.

— Benimle EVLENİR MİSİNİZ Leylâ hanım?

Diyor. Başımı eğeyorım, ömrim boyınca O'nı bekleyeceğim. Ömrim onı sevmekle nihayet bulacak. Verem ciğerlerimi sökse de...

15 Eylül 1935

Bugün annesi ve babası ile tanışdım. O sefere çıkıyordı. Dönişde beni resmen isteyecek babamdan. Her şey'i anlatdım anneme. Bahriye zabiti olışı yüreğine su serpdi. Bana da bir hayli kızdı. Sonra barışdık. İki yanağından öpdim annemin. Fakat bir türlü sevinemeyorım. Ebeveynleri mi beni üzen... Zannetmeyorım; çok mültefid davranıyorlardı. Kimsesiz giden yollarda bir başına bırakdığımız serçeyi hatırlıyorım her nedense. Ağlamak mes'ud ediyor beni. Bir dönse O. Geceler uzadı, günler bir bir kısalmakda. Solgın yapraklar, hıckıran bir gökyüzü, korularda müphem bir kızıllık çökdi. Güz yangınları başladı. Ama daha pastırma yazı var.

17 Eylül, pazar

Ah şu boş sahife üzre...
Hakikat perdesi denen şey' bu mı?

20 Eylül/Çarşamba

Fakat heyhat! Evet, eyvah! Korkularım boşuna deyilmiş. Yarabbi nasıl yapdın bunı, nasıl kıydın da... Meğer dünya ne kadar kalbsizmiş, kader meğer nasıl ıstırablara boğulıymış. Bu mıydı, heyhat! Saadet benim

için artık fani hayatda hic gelmeyecek. Ne acı! Bu gece hiç bitmiyecek, bu sızı hic fecr vakıdlerinde dinmiyecek. Ah! Gönlümin sabah yıldızı, gözimin incisi, gök boncuk gibi ışıl ışıl ışıldıyan sevgilim... Verter meğer nasıl da az sevmiş sevgilisini, yetmeyor mısraları şimdi bana. Derin yasıma ne dünyanın en baha biçilmez Acem halıları, ne de insanlığın beşerî duygularla coştığı san'at eserleri merhem olabilir. Ben bir sefileden başka neyim ki! Moyralar, kader tanrıçaları, bükin yumaklarını hâlâ ömrin... Sen ey makasçıbaşı! kes ne olır ömür ipliğimi, öliyorım, anlamayor mısınız?

Bütün gazeteler O'nın alnına perçemleri düşmiş kumral saçlarile çevrili güzel yüzini başköşede basmışlar. Engin deryaların, sonsız denizlerin hayın dalgaları, zebun ve zalim dalgaları, bir gece nöbetde iken O'nı benden çalmışlar. Fakat kanıyan kalbimin karşı konılmaz acısı üzerine and içerim ki kutsal sevgilim, mahbûben sen ve senin ebedî ruhın benim için yaşıyacaksınız.

24 Eylül, pazar

Bugün onı Karacaahmedin doymak bilmez toprağına gömdik. Hayırsız toprak, neyleyeyim ben seni! Tabiat da büyük matem gecemize saygı duyarak hıçkırıklarla yağmurını yağdırıyordı. Semâdan boşanan yağmurın sevgilinin kanlı yaşpınarlarile, yaşpınarlarından akan gözyaşına bu kadar benziyebileceğini hic aklıma gelmemişdi. Uzak ve mor tepelere hazânın bulanık sisleri çökince, yalınız ve üzgün yapraklar benim dokunılmamış gençkızlığım gibi sararınca tahammül edilmez bir melâl ile ağlamak istiyorım. Hazin bir sonbahar güneşi menekşesiz kalan kırlara aksedince bitgin bir ruhile ölmek istiyorım. Benim gecem hiç ağırmıyacak! Kara toprak O'nın boğulmuş, şişmiş, morarmış cansız cesedini büyük bir iştahayla bağrına basdı. Doğmıyacak soley! Yağan yağmurla, şakır şakır yağan yağmur ile çamurlaşmış bu kara toprak sesler çıkararak gizledi, kendine sakladı O'nı. Ah! Ben anlamışdım; O gider iken

kırık bir saz gibi inliyor, inleyen nağmelerini bana dinletmemek için uzaklaşıyordu. Fakat yemin ederim ki, her sonbahar mezarına bir demet gül olsın avdet edeceğim, ruhımın kanıyan hasretiyle O'nı bekleyeceğim.

25 Eylül/1935

Mevt... O leyle-i leylâ,
Mevt... O eşrât-ı sâât,
Mevt... O âşık-ı şeydâ,
Mevt... O makber-i sevda.

Moda, 30 Nisan '36

Aylardır açmadığım bu gizli deftere hatıraların en acısını da yazdıkdan sonra kendimi ölimin koynma terkedeceğim. Meğer ölüm benim gibi yaşarken de sırrına vâkıf olınan bir ağrıymış! Ölmedi O; ölen benim. O bana kitabe oldı. Ben öldim, O bana türbedar oldu.

Yarın evleniyorım. Zalim dalgaların elimden aldığı taze ölüyi bir kış gecdikten sonra kara toprakda kendi kendine, ebedî ruh burkuntularına terkederek evleniyorım. Babamın iflâsı, alacaklının bana talip çıkışı, annemin yalvarışları... Hiç bir şey' düşünmeden, kaskatı, taş gibi... Hazırlanan, ilkbaharın sarmış dolaş papatyalariyle bezenen bu gelintacı benim kefen gelinliğimde ölü yüzimi örtecek duvava serpilmiş bir iki alçakgönülli yalınızlık demetinden başka ne ki!

(1969)

MÜSAMERE

Şimdi açılıp kapanan eski okul perdeleri, tozlu kadife, sırma püsküllü; çocukların itiş kakış yeniden yeniden sahneye çıkıp eğilmeleri, gözlerin ucun ucun yaşarışı. Piyanoda büyücek bir kız durmadan aynı ezgiyi çalar, güleç, coşkulu. Her çocuğa bir görev verilir. Kimilerinin de hüzünle baktığıdır, orta sıralara oturtulduğudur. "Sen çıkamazsın kızım, hangi ayakkabınla," denir. Onlar beşinci sınıf sıralarına kurulmuş kanaviça örtülü, pastalı, batonsaleli ikindi çayına da katılmayacaklar. Erkenden gelip oturmuşlar yalnızca; "Öyle ön sıralara geçmeyin, arkadaşlarınızın anneleri oturacak oralara, ne dedim ben size hem..." Kulağa uzak gelmeye başlayan alkış sesleri arasında yinelenir: Ellerin gizlenişi. "A! Öğretmenim, müsamereye geliyorum diye eline kına yakmış."

Eline kına yakmış. "Eline kına yakmış," diye.

Bütün arkadaşlarım özel okullara gittiler. İlle de Taşmektep'e diye tutturdu annem. Senin sugeçirmez altın kol saatin var dedi, yirmi beş yakutlu yazıyor üstünde Amerikanca. Cici çocuk olduğum oradan anlaşılacak; onların yok. Bir çocuk ilkokulu devlet okullarında

okumalıymış. Her tabakadan insanları tanısın diye. Hayatta hep kendin gibi zengin çocuklarıyla, soylu aile çocuklarıyla karşılaşmayacaksın ya, diyor. Tabiî senin de bir işin olacak diyor; babamınki gibi, ben de işadamı olacağım, patron olunca da yanımda çalıştıracağım işçilerim olacakmış... Onları tanımak için. Ama hiç istemiyordum. Beş yıl neler çekmedim: Yanımda oturan kokar, kirli kirli kızlar, öğretmenimiz yılancık yakalamıştı birinin burnunda. Kız Allah canını alsın diye bağırmıştı, herkese bulaştıracaksın. Bulaşık Hatçe'ye çıktı o günden sonra adı. Pisin biriydi nolucak, kapıcı çocuğu; anası da gündelikçi. Melâhat karısına akşama söyle diyor öğretmenim, pazara temizliğe gelecek bana. Biz ön sırada oturanlar kıkır kıkır gülüyoruz. Annem onlar bütün gün gebe kalırlar, her dokuz ayda bir çocukları olur diyor. Ben artık nasıl çocuk doğduğunu öğrendim. Zafer anlattı. Annem hâlâ bilmiyorum sanıyor. Babama da söyledim; güldü, başımı okşadı. Bitkilerde de öyle oluyormuş; önce erkek tohum havalanıyormuş esintide, yel alıp onun tozlarını dişinin orasına sokuveriyormuş. Zafer de bunu bilmiyor işte. Öğretmen bu yıl Zafer'le ikimizi yanyana oturttu. Herkes, işçi çocukları, kimileri gecekondularda oturuyor, üçer üçer oturuyor. Arkamızda Selmin, Mercan, bir de Nesrin Gemici oturuyor. Biz iki kişi oturuyoruz. Ben Zafer'le oturucam dedim öğretmenime; olur oğlum dedi; kiminle istersem otururum.

Annem geçen gün öğretmenime gümüş tütün tablası armağan etti. Seksen liraya aldık Kapalıçarşı'dan. Annem her şey parayla bu dünyada dedi. Her kapıyı açar para dedi. Nesrin Gemici'ye iki buçuk lira verdim, donunu sıyırdı kızlar yüznumarasında. Paçavra gibi donu, benimki hep ağ... Öğleden sonra çıkış saatine yakın getirdi; öğretmen camdan annemi görünce sevinçle fırladı yerinden hoşgeldiniz diye. Bir dakka uslu oturun çocuklar dedi; beni kürsüye, kendi yerine oturttu. Gürültü edenlerin adını tebeşirle yazıcam, işaret de koyuyorum yenilerse. Ceza veririm dedi. Gümüş küllüğünü

almaya gitti.

Bayramda da havalar güzel gitmişti. Suadiye'ye çağırdık, köşke. Ağzı bir karış açık kaldı. Üç gün konuk ettik öğretmenimi. Her gece bir başka odasında kaldı köşkün, kendisi öyle istedi. Annem bu kadın deli galiba dedi. Büyükannemin ahret kardeşi Cemile bütün öğretmenlerin bir tahtası eksik derler hanımefendi dedi. Annem çocuğun yanında böyle saçma sapan konuşma dedi. Kızdı ona çok. Annem kızınca hemen çıkmalı odadan. Yoksa nereye vuracağı belli olmaz.

Bir gece de babam bizi gece kulübüne götürdü. Beni de götürüyorlar artık. Annem lâf olsun diye öğretmenimden izin aldı. Siz nasıl uygun görüyorsanız efendim, dedi öğretmenim. Kızarıp bozarıyordu gene de durmadan. Seni kıskanıyor öğretmenin dedi büyükannemin ahret kardeşi Cemile. Şüvester Zigrit kovdu onu sonunda odamdan. Üç gün sonra giderken öğretmenime altı kişilik çay takımı verdik, kaşığıyla, porselen fincanlarıyla falan. Annem hep senin için diyor. Ben adam olayım diye. Ben adam olunca anneme otomobil alıcam, kürk alıcam yeni yeni; ahretlik Cemile'ye de ekmek alıcam, et de alırım belki. Eve gelince şüvester Zigrit'le Almanca konuşuyorum, sütümü içiyorum, Zafer'le azıcık elektirikli trenimle oynuyoruz. Zafer yeni sünnet oldu, geçen güz; bibisini gösterirken yakaladı annem bizi. Bir daha görmeyeyim dedi. Bir gün harçlığımı vermedi. İyi insan ol diye yapıyorum bunu dedi. Arkadaşlarıyla kanyaklı çay içmeye, kumar oynamaya gitti salona. Yeşil örtüleri serdi Fatoş küçük masalara sedef kakmalı.

Eski öğretmenimiz kumar çok kötü bir alışkanlıktır, ev bark yıkar derdi ikide bir. Anneme söyledim arkadaşlarıyla poker oynarken. Hepsi güldüler. Beni kucağına aldı Selmanım, koca memeleri arasına başımı soktu. Bir filimde görmüştüm, Hollanda ineklerinin memesi iriliğinde. Sizin öğretmen o sözleri beş yüz lira aylıklı memur, öğretmen çocuklarını düşünerek söylemiştir oğlum dedi. Canım canım diye sıkıştırdı beni. Eski öğ-

retmenim beni sidikli Şadiye'yle oturtmuştu ikinci sınıftayken. İğne oluyordu Şadiye, durup dururken işemesin diye. Annem gelip başöğretmene anlattı. O kızın aile durumu da seninle yanyana oturmaya yeterli değil dedi. Öğretmenime söylemiş önce; ben ayırmam öyle sizin gibi demiş eski öğretmenim, ama başöğretmenimiz annem gibi düşünüyor. Turgay okulumuzun en değerli yavrusu diyor. Sınıfa gelip Şadiye'yi aldı, 2/B'ye yolladı. Artık orda okudu. Ak saçlı Hanife öğretmenin öğrencisi oldu.

Sık dişini, dedi bu yıl annem, nasıl olsa bitiyor, bir şey kalmadı, yüzdün yüzdün kuyruğuna geldin. Ama bütün arkadaşlarım güzel giyimli çocukların geldiği temiz okullara gidiyorlar, yabancı dil öğreniyorlar. Annem senin şüvesterin var, biz sana doğduğundan beri yabancı dil öğretiyoruz diyor. Şimdi Hayskul'a verecekler beni, İngilizce de öğrenicem, liseyi de kollejde okuycam. Amerikanca da öğrenince üç dil bilicem.

Annem bana daha küçücükten güzel kokular sürermiş, köpüklü sularda yıkarmış. Cam banyomuza, babam Paris'den getirtti onu, girerken bir kutu çam tozu atıyorum, ayaklarımı vuruyorum köpük oluyor, balon denli, kocaman kocaman. Şüvester Zigrit lavanta kolonyasıyla saçlarımı ıslatıyor her sabah, sonra sağdan ikiye ayırıyor iyice. Mis gibi kokuyor Turgay, diyor öğretmenim sınıfa girince ben. Beni okula götürüp getiren karşıki apartımanın kapıcısı Arif'in öküz oğlu Şükrü, kız çocukları koku sürer dedi. Ben de ağlaya ağlaya öğretmenime söyledim. Aptal dayak yedi, ben de vurdum büyük cetvelle. Geçen yıl da sınıfta kaldı aritmetikten ve hayat bilgisinden.

Beşinci sınıf sınavlarını verirsem babam iki tekerlekli büyük bir bisiklet alacak bana. Yazın da su kayağı öğrenicem. Okan ağbim gibi güzel vücutlu olmak istiyorum. Babamın kocaman göbeği var. Okan ağbi babam yokken geliyor eve. Bakın Turgay ne güzel bedeneğitimi yapıyor dedi öğretmenim. Ama aritmetik yapamıyor dedi Kenan da. Öğretmenim onun babası çok zengin de-

diler, Suadiye'de köşkleri var, her yaz denizden dışarı çıkmıyormuş, çok iyi yüzme biliyor... Zafer de anlattı sonra, ben köşede dinliyordum. O iyi biliyor, bir tek o gelip gördü evi. Buradakini bütün erkek çocukları biliyor. Yaşar'dan başka. Halam Amerika'dan oyuncak trenimi getirince her gün sırayla arkadaşları çağırdım. En önce sevdiklerimi. Yoksulları en sona bıraktım, kıskançlıklarından çatlasınlar diye. Aralarda bir olup ballandıra ballandıra anlatıyorduk onlara. Bütün bir odayı kaplıyor. Renkli küçük ışıkların yanıp söndüğü bir çelik kutudan yönetiliyor. Tünelleri de var. Rayları siyah siyah, ince uçlarla birbirlerine bağlanıyorlar. Tren dağlardan tepelerden geçiyor, tünellere girip yitiyor. İstasyonlarda kırmızı, yeşil raketler tutuyor bir adam. İstersem ışığını söndürüyorum odanın, gece oluyor, düğmeye basınca peronlar aydınlanıyor bir tek, bir de vagonların, lokomotifin içi. İçinde insanlar oturuyor; kimisi yatıyor, kimisi yemek yiyor ya da gazete okuyor. Annemden ve şüvester Zigrit'ten izin aldım; her gün üç buçuktan sonra teker teker gelip görüyorlardı. O budala Şükrü'yü de çağırmak zorunda kaldım. Babası gelip rica etmiş anneme, annem de sen gönder oğlunu demiş. Hem görüşme öyle kapıcı çocuklarıyla, anası çamaşırcı olanlarla diyor bana; hem de eve çağırıyor Şükrü'yü. Bir de Yaşar'ı takmış ardına... Şüvester Zigrit saçkıran diye Yaşar'ı sokmadı eve. Yaşar kapıda bekledi. Şeker verdim. Çikolata bir kutunun içindeydi balık biçiminde. Divan pastanesinden almıştık, likörlü çikolataydı. Aptal, vişne tanesini çekirdeğiyle yutmuş. Dört tane üst üste yedi. Elinden almasaydım kutuyu da yiyecekti. Biz odadayken, kusmuş taşlığa. Domuz Fahriye gelip yakınmış anneme, sil sil bitmiyor demiş, bir de Küçükbey hırlı mı hırsız mı nolduğu belirsizleri getiriyor, kusuyorlar...

Yaşar'ın babası yok, piç. Vardı öldü diyor ama, kimse inanmıyor. Herkes biliyor piç olduğunu. Şükrü ardına takıp gelmiş, benim suçum yok ki. Treni görsün diye. Ben sana anlatırım dedi ona. Evinde de anlat

dedim Şükrü'ye. Kardeşlerine; onlar bu trenli oda kadar bir evde oturuyorlarmış, tek oda. Bizim ev kadar büyük dedi Şükrü. Benim ayrı çalışma odam da var, yatak odam da. Geçen yıl bakanlıktan gelen kâğıtları doldururken sordum öğretmenime; hem yatak odam var, çalışma odam hem, orda yalnız çocuğun bir çalışma odası var mı yazıyordu. Yatak odamda yemiş vardır her zaman. Muz ye der annem, biraz kilo al, zayıfladın gene, çöpe döndün. Kuru üzüm kan yaparmış, kuşun kalkar diyor Okan ağbi.

Hepsi bitiyor ama. Beşinci sınıf müsameresinin hazırlıklarına başladık bile. Ben baş roldeyim piyeste. Öğretmenim, Turgay hayattaki rolünü oynayacak çocuklar dedi, onun babası birçok yoksul öğrenciyi okutan, onlara yiyecek, giyecek, yatacak yer sağlayan bir yoksul babasıdır dedi. Yaşar'a Kızılay zarfı vermiyor bile öğretmen. Şükrü'ye de. Şadiye kendiliğinden almazdı. Onlar Kızılay'dan yardım görüyorlar, başöğretmen yılda bir kez ekim ortasında, derslerden sonra, ikinci kattaki odasının kapısına dizer Kızılay'dan yardım görenleri. Ertesi günü o gülünç, bir örnek kaba deri, altı lastik ayakkabılarıyla gelirler hepsi. Ayakkabıları bok kokar.

Varlıklı ailelerin çocukları katılacakmış neyse sizin müsamereye dedi geçen akşam annem. Kızlar şeytanlarla perilerin dansı için beyaz ipekten bol etekli giysiler diktireceklerdi önce. Sonra Semra'nın annesi demiş ki, şey demiş, ipeğin modası mı kaldı artık... Naylon olsun diyor Çiğdem de, onun naylon yazlıkları var öğretmenim dediler. Semra organze diktirecekler bana diyor. Semra'nın annesi etekleri kabarık olsun, prenseslere benzerler demiş. Tellerden koca koca çemberler yaptırdılar, etekliklerine geçirecekler. Annem Semra'ya cırcır böceği diyor. Oya'nın annesi taç takacakmış Oya'ya. Öbür kızlar da alacaklar, taşlı kolyeler sıra sıra. Ruj sürecekler, tırnaklarına da oje. Semra saçlarını berberde yaptıracakmış, annesi olur demiş; Suzan da.

Ben kumbarama sabahleyin babamın verdiği beş

liranın yarısını atıyorum. Annem açtırıp saydırmış bankada, üstüne de kendisi ekleyecek, siyah takım yaptırıp parlak rugan ayakkabılar alıcaz. Tutumlu ol diyor annem. Paranı öyle Şükrü'ye, Yaşar'a göstermeyesin diyor. Açgözlü açgözlü bakıyorlar öğleyin yemektasından çıkardığım söğüş ete, tavuğa. Bunların gözü hiç doymaz diyor annem, sakın acıkmaya, yemeğini onlara vermeye kalkma, bak öğretmenin gözlüyor, sonra karışmam... Onlar bir dilim ekmeğe reçel sürüp, kötü ayva reçeli, ya da azıcık katık yerine kuru ekmeğe beyaz peynir, bunları yiyorlar. Ben eriğimi de yerim tuza batırıp. Canım isterse kapıdaki lâhmacuncudan lâhmacun alırım, ama kıyması yağ yağ, sınıftaki kapıcı kızları gibi kokuyor. Onların hiçbiri Semra gibi Peri olamayacak. Ne saçları öyle yumuşacık, ne beyaz telli giysileri var kabarık. Yerlere dek uzun paçavralar giyerler, senin baban neci diyor öğretmenimiz her yeni gelene, işçi diyorlar. Cibiliyetsizliklerindendir diyor annem, neyimiz var, neyimiz yok, sırtımızdan çıkarıp onlara veriyoruz. Eskiden, küçükken acırdım onlara, şimdi erkek oldum acımıyorum. Erkekler hiç acımaz. Büyükannem Allah'a karşı gelmek olur oğlum derdi, Allah'ın acımadığına sen nasıl acırsın, Allah yaratmış onu öyle yoksul.

Nasıl diye sormuş Yaşar trenlerimi. Bizim de olur belki demiş. Annem nerden olacak onun diyor. İyi ki göstermedim. Bozar kırardı, köylü! Ayağım denli elleri var. Güzün kömür taşımış küfeyle. Sabahları gazete dağıtıyor apartımanlara, cumartesileri de öğleyin okuldan kaçıp Beşiktaş pazarında hamallık yapıyormuş. Arkadaşları biliyorlar. Bir de yapmıyorum diyor. Öğretmenimiz bu gidişle sınıfta kalacaksın sen dedi.

Babam sınavlardan önce akşam yemeğine çağır şunun öğretmenini dedi anneme. Annem ayın sonunda müsamereye gelince çağıracak. Ben müsamerede baş rolü oynuyorum, perilerle şeytanların dansında da varım, bir Atatürk şiiri okuycam. Cumhuriyet bayramında da ben konuştum. Çocuk ve Egemenlik bayramında

bayrak taşıdım, efeydim. Öğretmenimiz müsamerede altın uçlu dolmakalemi bana verecek, anneme söylemiş. Oysa aritmetiği pekiyi olan alacak demişti.

(1969)

DUYARLIK

Atatürk beni dansa kaldırmıştı. Ah! başkaydı, gördüm tabiî, gelinalayı gibi. Ta Fenerbahçe'de Belvü gazinosu önünde, o gazino vardı bir de, yaz geceleri foksfort oynardık, temmuz muydu ne, sandallarla giderdik, deden yaşıyordu daha, senin büyükdeden, kızardı annem, Alamanlar İngilizler o kibar Fıransızlar hep oraya gelirdi, kıyıda kapısı vardı Belvü'nün, ama ne feneralayıydı Kalamış'ta, Moda'da, herkes inmişti Kurbağalıdere'ye, Esma hanımın kayıkhanesi boşalmış o gün, Cumhuriyet'in ilânında, resim gibiydi. Deniz. Işıl ışıl, ayın ondördü. Büyükbaban beyaz bir kayıkta, henüz yeni yeni selâmlaşıyoruz, bana gülümsemişti. Evli miydik yoksa. Evliydik çoktandır, büyükbaban altına kaçırıyordu. Bıkmıştım çok, ölmesini bekliyordum söylemesi ayıp. Annen, Hafize, Sıdıka, Siret, aman hepsi doğmuştu işte. Karşıma çıkan şaşardı, bi dolu kız, ortalarında ben, ana kıralıça derlerdi, o zamanlar insanlar inceydi, dolup taşmamıştı İstanbul bu dağ ayılarıyla, ininde yaşardı bunlar, ne şehir kaldı, ne karşı yaka. Birden suları yara yara, mehtabı ezip geçen bir güneş doğmuştu, biz öyle okurduk gazetelerde, eskitürkçe çıkardı daha, Hanımlara Mahsus Gazte alırdı büyükba-

ban, bana, erkekler Enâlâ cıgarası içerdi, anneme Fişek tütünlerinden alırdım, recide firenkler çalışırdı, güzelim Hanımeli, yok ettiler şimdi, yazık ettiler. Bilmezsiniz siz yaşamayı da, adam gibi doğmayı, bir Mahmutata vardı, verivermişti Siret'i kollarıma; çirkefe bulanmışlar... Büyükbaban eserini hazırlıyordu, Atatürk'ün odasına özenmiş, gidip görüp Çankaya'da, cumbalı, cumbasında üç pencere, cama yapışık süt tül perdeler, mavi kalın perdeler, yüksek tavan, Hitler'in armağanı gâvur işi avize, sarı kadife bal rengi koltuklar iskemleler tabureler, yumuşak minder tam yazı masasının altında, kışın kürklü terliklerinden çıkardığı ayakları üşümesin diye, halı yerine kurt postu, tıpatıp yaptırdıydı. Ayın ondördünü ezip geçen güneş, Atatürk dansa kaldırmıştı beni, yakınımızdan geçmişti, motorda dimdik durmuş, gözlerine baktım dik dik, kızgın mıydı, bana mı öyle geliyordu, hiç dağılmazdı çizgiler alnında. Hepimiz alkışlıyorduk. Kayıklar kayıklar o gece. İçinde büyüdüm bütün bunların, padişahcıydık biz de, bunadı diyorlar bana, param yok diye oynayamıyorum kumar, düpedüz şehlâydı azıcık, ayaklanınca Anadolu çok korkmuştuk, İstanbul'u basar diye, köşklerimizi soyup sovana çevirir Allah etmesin, kuyruklu Kürtler, yağ yağ kokan yörükler, bi saçlar lüle lüle, Haliç'in altı altun derler, zengin evlerinde daha çoğu, Anadolu ayaklandığında nenen bayılmıştı düşüp düşüp, çığrışmıştık evcek. Bizi Atatürk kurtardıydı; artık kendi aralarında toplanıyorlar, konuşturmuyorlar beni, anlattıklarım tedirgin ediyor, sen bile, dinlemiyorsun ki! Park Otel'de dünya duydu nişanımızı, Serkıldoryan'da nişanlandık biz, git sedef kutumu getir, hani annenin odasında, baban zorla almıştı elimden, vermiyorsunuz mücevherlerimi hiçbir şeylerimi,çalıyorsunuz, git kutumu getir sedef, büyük deden o sedefleri Çin denizinin kumsallarından getirtti, neler getirdi paşaydı o, kocam da, eser yazmıştı, hadi kâğıtları keseceğine bi koşu kutuyu getir, annene deme ama, baloda taktığım bileziğimi gösteririm sana. Biz eski ramazan-

larda kadın kadına toplanırdık. Bi töresi vardı bu işin canım, oruç mu böylesi, sahurda ye iç, iftara dek uyu, kalıp dinlendir; konuklar gelirdi, çıngırakların kapı tokmaklarının çınlaması taktuku bitmek bilmezdi, kaç kişi gelir, kaçta gelir, nereden gelir, yatacak mı, geceleyin dönecek mi, kim bilir

Çinçini hamam
Kubbesi tamam
Bir gelin getirdim
Babası imam

bilebilene aşkolsun, aylar ramazan olacak da, ne bilmeceler bulmacalar, dil üstünde kaydırmacalar, unutmuştum bi çoğunu, büyükbaban selâmlıkta ben haremde, yanılıyorsam, büyükdedenin evinde de olabilirim, değilse ciciannemdeyim, Aksaray'da, Horhor'da, zavallı kadıncaz, bütün Horhor onundu, zenginler zengini, büyükdeden nenenin üstüne evlenmişti ya, ne kadındı, sonunda kelbeslemelerin iki katlı ahşap evinde can verdi, İstanbul birbirine girer o sokağa çıktığında, debdebe onda, tantana onda, kelbeslemelerin penceresinde sakızsardunyası, güzün saçıkırmızı döküp döküştürürler, bağçede, kümes kadar, çürümüş nalınlar, gürgenden vah cicianneme, bir başına yukarda yatak odasında, karyolasının başına lâmba bağlatmıştı, hırsız gelir diye. Ah ah! otuz ramazan camilere taşınırdık, peçeler peçeler örterdik yüzümüze, yaşmak mı, avlularda al güllü erkekler, Wilhelm bıyıklı erkekler,

Samur kaşlar olmuş alınyazısı
Güzellik berâtının yalın yazısı

hop ederdi yüreğimiz, bir anlamı vardı gönül işlerinin de, gün batana doğru herkes konağına köşküne döner, aşçıya hizmetçiye bakar, kurulur sofralar, konukların soyluları baş köşeye oturtulur, Feride abla

Kurtuluş Savaşı'nda Singer dikiş makinalarında yüz

yirmi yedi yıllık yaşlı başlı Feride nine ve de kocaya varmış biri kız öbürü kız şimdilik iki çocuk doğurmuş, kışlık Kuşdili tiyatorasıyla Yoğurtçu'daki açık eğlence yerinde ve bir de on bir ayın bir sultanı ramazanda Şehzadebaşı'nda bir locası olan yani tiyatoracı Peruz'u Küçük Eleni'yi ta yakından göğüs bağır fora gören ananemden gizli, erler için çarşaf dikermiş yorgan don. Komşu kadınlar yörükler çerkezler odada denize bakan toplanıp kalın yün çoraplar örerlermiş. Nedir gözlerim kör denli miyop dedem gitmemiş savaşa. Salt Feride nine birkaç aydın kadın olarak, Abdülhamit sürüldüğünde kira arabasıyla Selanik'e gelmiş ilk trenle Adapazarı'ndan yeni padişaha Sakarya ırmağında yüzermiş bir köylü kızı dal gibi, çekik gözleri yeşil yosun. Ananem hâlâ zenginliklerdeyken dedemin ikinci üçüncü karıları odalıkları umularını kırarak hep Feride ninenin 1923'de. Ençok Feride nine üzülmüştür. Fişekler patlarken alaca, donanma alaylarında. Çankaya'da, Cumhuriyet balosunda ananemin mavi organzeden tuvaletini siyah kadife kelebekler bezermiş, yakasında horozibiği ipek kadife bir gül konca, sabaha karşı çıktıklarında yağmur yağıyormuş büyükbabamın o ilk melon şapkasına gizlemişler, tramvayda şapkasını çıkarıp ipek kadife konca gül sapsarı lepiska saçlar üstünde, gülerek yolcular da. Değişmez zenginliklere: memur zenginliklerine, ağa zenginliklerine, vagon zenginliklerine, şapka zenginliklerine, meşrubat zenginliklerine... hep gücendiğindendir Feride ninenin.

derdik bir kadındı, Çerkez köyünden geldiğinde altunlar küp küpmüş o koca konakta, sultan efendimizin yetiştirmesi, anneme al senin olsun demiş hanım sultanımız, her şeyi hazırlardı Feride abla, kuyuya attı... kıçım kokuyor, Feride abla kız havlunun simiyle yırtarım gül kıçını derdi, kötü kokuyor, havlular dokurlar, evdeki kızlar, kalın keselik kumaş, ortası yumuşak, sim su yolları, lâle yolları, eğri büğrü yapraklar, masallar anlatılır,

yaşlılar, çenesi burnuna yapışmış kocakarı, sanki yasaktı süslenmek, unda yüzük oyunu, derken

Ak kuşlar
Camiyi taşlar
Kendi kazanır
Ellere bağışlar

boza gelir, ta boğaziçi'nin Bolşevik ucunda da otursanız, Ayastafanos'ta da otursanız napılır nedilir ille Vefa'dan getirtilirdi boza, kıristal bardaklarda sunulurdu, gümüş güğümlerle gelirdi; kuyuya attı sonra kendini Feride abla. Sürmedanımı istemişti altun, sarıyakutlarla topazlarla bezenmiş, hiç verir miyim, Cihan Harbi'nde hepimiz kısa kestiriyoruz saçlarımızı, gözler kapkara, kuyudan şişmiş, fıçı gibi çıkardılar, alnında yanağında penbe pıhtılar, bi sana söyledim sürmedanımı istediğini, kıskanır beni, arkadaşlarım da, hâlâ, büyükbaban eser yazmıştı, onların erkekleri donlarını çıkaramazlardı yatakta, ah! çapkındı büyükbaban, göğsündeki kılları kazıtmış, tam orta yerde inciler beş on tel kıla geçmiş, sahici capon incisi, gören şaşar, o memeler kara düğme, çakıl meme çukur göbek, oğlanlar kızlar ardında, kısmet benimle evlenmesindeymiş, ama benden güzeli de yoktu, çengiler arkamdan koşar, hanımcığım yatalım diye, ciğerdeldi işlemeli ah-ah süslemeli çevreler; sedefli mücevherat kutumda duruyor. Kayınvaldemin hediyesidir. Kuyumcu Bedros yaptıydı, bi eşini de Atatürk'ün manevi kızma vermiş, zamanında kazıkçı Bedros beş yüz liraya yaptıydı, birinci sınıf işçilik; göz kamaştırıcı bi kabak çiçeği, ortada koca elmas çiçek, yakama taktığımda bi koca buket elmastan mineden kuş konmuş dalına, sorguçlu, kanadının biri havada. Altun da işlemeli, dantelâ gibi, kalın, bi de ince zinciri aslına bitişik, bileziklerim, madam Haraşo hayran kaldıydı, gelmiyorlar nicedir, kâğıtlar kırıştı, yeşil çuha örtüyü güve yemiş, şifon tuvaletimi de. Atatürk beni dansa kaldırmıştı, dönmüş dönmüştük, Dolmabahçe sarayında,

mayonezi kıvıramamıştı Bolulu aşçı, midemi bozmuştum, kimseler bilmez, Rus salatasının iyisini Kızıl Muhafızlar'dan kana bulanıp kaçan Kırım'dan vapura bindikleri gibi, Boğaziçi düşman işgalindeydi, o kâğıtları niye kırpıp, elyazım, elyazım değil mi onlar figanı hatıratım, hayatı hakikiye sahneleri işte, Beyoğlu caddei kebirinde satarlardı, kuş titrer, yürüdükçe çiçekler titrek kabak çiçeğiydi adı. Yollarda açlıktan, kirden saçlarına bit üşüşmüş, kesmişlerdi hep, biz de, alagarson, büyükdeden evden kovmuştu, ciciannemde kalmıştım iki hafta, gelip almıştı annem. Evlerim vardı benim, köşklerim. Moda baştan sona bizimdi. Büyükbaban eserinin karşılığında kazanmıştı oraları, ben de karalardım, nazımda ustaydım, Bolşevikler para gönderdiğinde Cumhuriyet yeni kuruluyordu, büyükbaban hep kilitler dolaplarımı kitaplarımı, çok sol yazmayayım diye, ağlardım, Cağaloğlu'nda bir kat tutmuştuk, durur gene, hepsini sattınız. Hepsini yıktılar, kimileri de kendiliğinden yıkıldı. Apartımanlara soktunuz beni bu yaşımda, ihtiyarlığımda kocamış, çekemediniz zenginliğimi, nenenden kalan altunları teneke teneke, oh olsun, kumarda yedim bitirdim tümünü, madam Haraşo geçenlerde Nişantaşı'nda kat aldı o altunlarla, mülk sahibi oldu bitli gelip İstanbul'a. Kümeslere soktuğunuz yetmiyor mu çaldınız taşlarımı zebercetlerimi, biz insanın değerini elmaslarının temizliğiyle ölçerdik, öyle bir aileydik, boynumdaydı zümrüt gerdanlığım Atatürk dansa kaldırdığında. Senin arkadaşların. Hani Halil mi diyorsunuz, o kara kuru, sümüklüböcek kılıklı çocuk, seviniyor köşklerim yıkıldı diye, hepsi benimdi. Moda, boydan boya, bağçelerde havuzlar, fıskıyeler, bi kez çavuşkuşu yuva yapmıştı, nerdeyse ev değiştiriyorduk kokudan, efendi babam rahmetli dayanamamıştı bok kokusuna, bi de şarkısını dinliyorsunuz, ibibikler öter ötmez ordayım, onlar boklarını yer yemez uçarlar, benim de kıçım kokardı ama yıkardı Feride abla. Büyükbabanın, eser deha sahibi kocamın mezarını yaptırmadınız, Asrî Mezarlık'ta

köpek gibi yatıyor adamcağız, paşanınki de yitti, hiç utanmadınız. Hayırsız çıktı baban, ben onu büyük depremde ayakyolunda doğurdum, taşa çarpmıştı başı, azıcık içine kayık kalmıştır. Göbeğini elimle kopardıydım. Oğuldan gülmedi yüzüm, anan yol yordam bilmez, ölüyıkayıcılarını andırır bir karıydı, almış takmış kopası koluna gelin diye, gelinin diye, kulağında elmas küpeler, siyahlanmış su kaçmış içlerine üstelik, elmaslar kara sarı Mahmutpaşa işi, olur olmaz güler, bi oturuşta bi okka et yer, bir oldular babanla, ne para ne pul bıraktılar, kumar da oynuyordum, oynarım a, para benim, şiirlerimi severlerdi eskiden, Belvü gazinosu rande-vu dö Haylayf'tı, feraceme büründüğüm gibi, al güller attılar, al güller serptiler bana, büyükbaban çok sol yazıyorum diye, nasıl ağlamıştım, bu ömür gözyaşlarıyla örüldü, memleketin kalkınması için kapitalist olduğumuzda vazgeçtim tabiî, hemen Ankara'ya sosyeteye katıldık, senin baban küçük memur, simokini uzaktan bile görmedin sen, öyle her şeyle giyilmez simokin, büyükbaban ta Viyana'dan satın aldıydı, Viyanalara gittiydi papiyon boyunbağı almak için, bana da ortası akuvamarinli pırlanta iğnemi getirdiydi, anneni, küçükken, kucağıma aldığımda alaturka ayakyoluna düşürdüm güzelim iğneyi, hâlâ acırım, akuvamarinin evi açılır da içine iki damla fülördamur damlatılırdı, büyükbaban da, *Türkiye Nasıl Küçük AMERİKA Olur?*'u yazıyordu paşa büyükdedenin kalem takımıyla o sıralar, az kaldı boşanıyorduk, iğneyi attım sandıydı, annem yeni ölmüştü, ciciannem yetişti yardıma, kendisini bağışlamam için büyükbaban *Türkiye Nasıl Küçük AMERİKA Olur?*'u bana adamıştı. Takvim değiştirince çam da süsledik Şişli'deki o ilk apartıman katında, ama ne genişti, at koştur içinde. Tanışlarımız Celâlî paşalar, fabrikatör Adnan bey, Cahide hanımefendi, tepeden tırnağa pullar payetler içindeydi, doğrusu benden güzeldi, mumlar küçük küçük pamuklardan kar tanecikleri, ondüle saçlar beğeniliyordu, şimdiki gibi, ama yaraşırdı bize, Cahide hanımefendi

Noel türküleri söylemişti. Dayını da çağırmıştım. Kardeşimi, nen o senin. Artık beni istemez, Reşat, aylarca İzmir'de bekledim Sıdıka'da, gelir diye, babam ölünce, kocam ölmüştü, doğmamıştın sen, iki kardeş bi evlerde otururken, hep ben evlendirmedim sanır, güvey on kuruş aylık alır, para yollar Reşat bana, ayda üç yüz lira, kumarda ne artarsa, üç yüzle beş yüz arasında oynar, apartımanlara tıktınız beni, annen kızım olmasa, gelinim diye ses etmiyorum, alırlar parayı elimden, boğaz tokluğuna çalışan hizmetçilere döndüm, eskiden gelirlerdi, yeşil çuha örtüyü sererdim dört kişilik masaya, bi oturuşta bin liralar verirdim, annene koklatmazdım paralarımı; mücevherlerim, zümrüt gerdanlığım, kuyumcu Bedros'dan aldığımız altun bilezik, büyükbabanın göğsündeki kıllara taktığı ve benim sonradan kolye yaptırdığım inciler hakiki sapasağlam capon incisi. Kadıköy'de bilinen üç aileydik, parmakla gösterirlerdi bizi, Kadıköy'ün, Kuşdili'nin üç güzelleri diye, yakardım kalpleri, Cümhuriyet dokunmadı hiç onlara, malımı mülkümü siz çaldınız benim Siret Sıdıka Emine Recibe, annenle baban, poker oynardık, allık da alamıyorum, Reşat bulaşığımı yıkardı, ben evlendirmedim sanıyor, kime ne kötülüğüm dokundu, ne karışırım ben ona; anlı şanlı paşa kızıydım, Horhor'da kiraz ağaçlı kırkbir odalı maşallahlı konağımız, nerde bugün öyle elişleri, her bir kozayı, deli kelebek çıkar çıkmaz, ayrı bi çiçek yapıp bozmadan, boyanmış o çiçeğin suyu kaynatılıp, gül menekşe gelincik süsen karanfil fulya şebboy, ortasında kara atlasa işlenmiş altun sırma maşallah, Cihan Harbi'nde getirmişlerdi babama, Cihan Harbi bükmemişti belimizi, bana mısın demediydi babam paşa İstiklâl Harbi'nde, selâmlığın üzerindeki şark usulü odaya astıydık, benim çocukluğumda ramazanlar hep kışa gelirdi, iftara gelenler ne mutlu size demişler, maşallahlı bi aileydik, kar yağar kuştuyü uçuşları, kadınlar bekçi tokmağıyla ekmekle zeytini atarlardı ağızlarına, geceyarısında pestil Kayseri kurutması, fındık fıstık, kuruüzüm Yan-

ya'dan gelme, bilir misin hiç.

Saat

Reşat da istemedi, dinlemiyorsunuz, giderek yalnızlığıma gömülüyorum, tabut ısmarlayacak param olsa, kuyulu evi bana kefen parası yapsınlar.

Elmassız. Altunsuyuna batırılmış herhangi bir sürmedan: Hokkası sürmeli, incecik kuğu boynu, yıldızlı kapağından ta hokkaya, verseydim keşke.

(1969)

HAYATIMIN ROMANI

O yıllar, başka yıllar. Benim senelerim. Güzelliğim, inceliğim, zerafetim diyarları aşmış; şimdi kimse inanmıyor. Kalkıp bu romatizmalı bacaklarımla, bu koluma iğneler, çuvaldızlar sokuluyormuş gibi halimle gidip üzeri bakır kabartma Kızkuleli albümü getiriyorum görsünler de inansınlar diye. Boş boş bakıyorlar fotoğrafilere, sahi bu kadar güzel miydiniz der geçerler. Kimsenin umurunda değil, dünya âlemin bir hanımefendisi, koskoca Cenân hanımefendi öldü mü kaldı mı. Param pulum olmasa, yerimden yurdumdan edilsem köpek gibi Darülaceze'ye atacaklar; Bakırköy'de tımarhaneye bitişik bir hususîsini açmışlar, Huzurevi'ymiş adı; başındaki kocakarıyı kapan oraya, kapan oraya. Bir yığın ihtiyarı tıkıyorlar içeri, koydunsa bul, bir daha arayan soran yok. İhtiyarlar bir araya geldiler mi olmaz, çabuk ölünür. Etrafında gençler kızlı oğlanlı pervane olacaklar, hayatın tadını çıkardıklarını gördükçe ruhun açılacak. Cenân hanımefendi de gençti ah, çerkez halayıklar güzelliğini öve öve bitiremezlerdi kendi başlarına kaldıklarında. Gözüme sürme çekmezdim, doğuştan, Allah vergisi. O dişlerim inci dizisi, eller pamuk pamuk, tombuldu ellerim, şimdiki gibi sıska kadından hoşlan-

mazdı erkek dediğin; ilk çocuğumu kucakladığımda memelerimin arasında kaybolup gitmişti yumruk kadar kafası. Cenân hanımefendiye herkesler âşıktı, masallardaki perikızından farksızdım, pılâtonik bir aşk tabiî, yoksa kocalarımdan başka kimsenin eli elime değmedi. Az iftira etmediler onla bunla kırıştırmışım sözde, karşıki manavı bile baştan çıkarmışım, yalanın bu kadarı olur doğrusu. Benim gibi bir kız, rahibeler yetiştirmiş, firenk terbiyesi almış, olur şey değil. Çekemezlerdi işte güzelliğimi, daha küçük yaşta topundan üstün olmamı.

Bir düğün günüydü, mahşerde bir köşe sanırsın. O kalabalık dağlardan bayırlardan inip de gelmiş. Cenân hanımefendiyle Ömer Tevfik efendi evlenecek diye, ordan burdan sökün etmiş avam. Zaten o zamanlar kadın kısmının başka eğlencesi mi vardı, her perşenbe nerde düğün var hepsi takım taklavat orda. Biz gitmezdik, biz yüksek aileydik. Yüksek aileler binde bir giderlerdi düğüne, kendileriyle bir ayar ailelerin düğününe dediğim. Bu avam hiç utanmaz, yüzsüz yüzsüz, dâvetli dâvetsiz giyinir kuşanır, beşikte çocuğu, elinde bir tane burnundan sümüğü çıkmış, kalkıp gelirdi meselâ ta Yenikapı'dan Boğaziçi'nin en uzak, en ücra bir köyüne. Koca işte güçte, karı gezmede, kocanın haberi mi olurmuş. Zevcim yalının rıhtımına çıkmamıştı, töreden değil. Beybabası, nur içinde atsın, alafıranga adamdı, karısı Edâ hanım gibi fersiz fersiz bakmazdı insana, bizim istimbot kıyıya yaklaşır yaklaşmaz fırlamıştı yerinden Manyasizâde Halûk efendi. Ben alafıranga eteğimi tuta tuta indimdi, avam rıhtıma dolmuş hasetle, kinle gözlüyordu beni. Aldıran kim, çocukluğum, ilkgençliğim Paris'te geçmiş, Devletiâliye şehbenderlerinden Muhuttin efendinin kızı Cenân hanımefendi, indim istimbottan, aheste aheste yürüyerek ve o avama bir defa olsun dönüp bakmayarak yalıya gideceğim, Manyasizâde Halûk efendi kolunu uzatmış, koluna girdim. Cennetmekân padişahımız bu düğün için hususî fişeklerinden yollamış kayınpederime; gece gökleri, yedi kat

semâyı ışığa boğacak canım fişenkleri kaba ruhlu hizmetkârlar havaya fırlatmazmı güpegündüz. Bu izdivacımdan hayır gelmeyeceğini hemen anlamalıydım, bir iş nasıl başlarsa öyle gider. Kördü gözlerim, Ömer Tevfik efendi de yakışıklı adamdı, sevdalanmamak elde değil.

Biz o gürültü patırtıda azıcık yürüdük, birinci zevcim yalının kapısında bana bakıyor, şaşkınlığından iki elini birden uzatmış. Hiç heyecanlanmadım. Biz Avrupa'da öğrendik zifaf gecesi nolup ne biteceğini. Firenkler medenî insanlardır. Kızlarına daha önce bir güzel anlatır onlar. Gittiğim mektepte menaj dersleri okutulurdu, menajda üstü kapalı, terbiye dairesinde bize de okutmuşlardı evliliğin kaidelerini. Ömer Tevfik efendi bacakları titreye titreye, eli bayağı birbirine dolanmış teslim aldı babasından beni. Merdivenlere yürüdük, hiç unutmam, avam rengârenk bir bayrak gibi dalgalanıyordu altımızda basamakları çıktıkça. Basamakları çıkıyoruz, bir türlü bitmez, gözüm karardı dedi zevcim Ömer Tevfik efendi, yaraştıramadım o adama. Bunca okumuş, insan içine çıkmış. Neyse uzun etmeyeyim, yalıya attık kapağı. Güçbelâ. Edâ hanım, aman o basit ve alaturka kadın, böyle bir zevcenin üstüne nasıl başka birini almamış Halûk efendi, hâlâ akıl sır erdiremem, yayık yayık, faraş kadar ağızınla hoşgeldiniz kızım dedi. Uzattı elini, öpsem bir türlü öpmesem bir türlü; biz firenklerde el öpmek âdet değildir, reverans, en güzeli reverans elbette, eteğimi tutup küçük parmağım havada selâmladım bu acuzeyi. Kalakaldı kara kuru eli boşlukta, damadın ailesi hiç beğenmemiş tavrımı, koskoca şehbender kızı Cenân hanımefendiyi gelin aldık diye sevineceklerine, arsız arsız fikir yürütüyorlar, aldırmadım bile.

Maalesef eşim Ömer Tevfik efendi iktidarsız çıktı. İlk gecesidir, rakıyı çokça kaçırmıştır, gücünü harcamıştır diye düşündümdü. Tertemiz bir kızın saf düşünceleri işte. Ertesi gece baktım aynı durum, halinde bir değişme yok, gün geçtikçe de. Ömer Tevfik efendi beni caddede

gezerken görüp sevmiş, istetmiş annesiyle. Biz Paris'ten yeni dönmüştük. Ben dünyaya gözlerimi bu sanat ve güzellik şehrinde açmışım. Babam şehbender, tatlı bir Türk aksanıyla konuşurdu Fıransızcayı. Annem saraydan yetişme bir dilber, güzellikte eline sultanlar dökemez su. Benim hakikî bir firenk gibi yetişmemi istemiş babam, âtiyi görür adamdı, örtünmeydi şuydu buydu biz bilmedik, annem de ben de. Anneciğim küçük yaşımda vefat etti ince hastalıktan, ölürken adımı sayıklıyordu hâlâ Cenân Cenân; yabancı memleketlerde öyle annesiz kaldımdı iki göz iki çeşme. Babam, o muazzez insan, avunayım diye Paris'in en büyük oyuncakçılarından en pahalı oyuncakları alır gelirdi akşamları, kucağına oturtur masallar okurdu. Ben Türkçeyi buraya dönmek zorunda kalınca öğrendim, küçüklüğümde hep Fıransızca konuşurduk evde sokakta. Babamın arada bir kargacık burgacık harflerle bir şeyler yazdığını görürdüm, nedir bu diye sorardım, meğer Arap harfleriymiş, Osmanlıcaymış. Bir gün bizde de bir harf inkılâbı yapılacak derdi babacığım, pederimin aklı gibi huyu da iyiydi, üvey anne nedir bildirmedi Cenâncığına; halbuki etrafında matmazeller fır dönüyor. Osmanlı erkeği diye, nâmı dünyaya ün salmış. Dönüp bakmadı birine. O budala, o ahmak Ömer Tevfik efendi de, senden başkasına uçkur çözmedim der dururdu. İğrenç adam! Bir şehbender kızına o zamanlar hayat yoktu İstanbul'da, kaçgöç devri, sağdan soldan laf atanlar, mahalle karılarının dedikodusu gırla. Halbuki ben kaç-göç nedir bilmedim. Buloyn ormanlarında pederimle pazar piknikleri yapmaya alışmışım, her gün okuldan sonra yürüye yürüye gelirdim şehbenderhâneye. Babam, cennetmekân padişahımız tarafından İstanbul'a çağrılınca pederimi bir korkudur aldı, sen naparsın oralarda evlâdım diye. Daha on dördündeyim, rahibelerin sıkı terbiyesiyle yetişmişim ama, bu şark memleketinin aşağılık kadın düşmanlığına yabancıyım.

Paris'ten puslu, soğuk bir kış sabahı ayrılmıştık.

Tren kalabalıktı, babam üzgün ve meyus bir köşede oturuyordu. Kompartıman, dönemeçleri geçtikçe sarsılıyor ve benim ruhum da sarsılıyordu. Paris, o zevk ve nezaket şehri gerimizde, çok gerimizde kalmıştı. Ağlayabilirdim her an, ama pederimi daha fazla üzmekten korkuyordum. Ne de olsa ömrünü bana adamıştı, beni büyütmek için varını yoğunu feda etmişti. Oldukça zahmetli geçen bir seyahatten sonra İstanbul'a vardık. Şişli'de atalardan kalma bir evimiz varmış, derhal oraya yerleştik. Artık bütçemizi de kısmak zorundaydık, çünki babam büsbütün tekaüt edilmişti. Taşı toprağı altun denen bu şehir diken diken etmişti tüylerimi, birtakım ucubeler dolaşıyordu sokaklarda kadın yerine. Erkeklerin hepsi aç, hepsi kötü nazarlıydı. Pederim kitaplarıyla, bir türlü hiçbir garp romancısına tercih edemediği Binbir Gece Masallarıyla günlerini geçiriyordu. İçimin sıkıldığını, bu hayata artık tahammül edemeyeceğimi anladığında bana bir hoca tuttu. Bu kadın garp ve şark edebiyatlarına oldukça vâkıftı, hem de iyi elişi bilirdi. Bir nâmelik yapmıştı bana. İnce kartonu oymuş, arkasına bir eşini yapıştırmış; arada da organze üzerine işlenmiş güllü, menekşeli, yapraklı bir bez zarf yapıştırılmış. Hâlâ saklarım, arkasında

"Talebem Cenân Hanıma
Şu âciz kartı talebem Cenân hanıma
yadigâr ediyorum. Ve birbirimizi öldükten
sonra anmak için şunu yadigâr ediyorum.
İstikâmet ehl-i hıfs-ı haktadır görmez zaman
Anın için servi incitmez kızım bâd-ı hazân"

yazılıdır. Bu kadıncağıza Paris'i anlatırdım, ağzından sular aka aka dinlerdi. Birlikte piyano çalardık. Şansonlara, alelâde hafif parçalara düşkündü. Romanslar enterese etmezdi onu. Fakat Allah için bana iyi arkadaşlık, yarenlik ederdi. Babam on yedimde evde kalacağımdan korktu; meğer şarkta kızlar erken yaşla evlenirlermiş,

otuzunda da ağızlarında diş falan kalmazmış bir tane, haminne gibi ortalıkta dolaşırlarmış. Ben de Türkçeyi pek çıkaramadığımdan etrafta gâvur gözüyle bakıyorlarmış, nerden biliriz. Benim öyle ecnebi terbiyesiyle yetişmem dinime karşı hiçbir kusur işletmemiştir melekler şahidimdir. Şark âdetlerine uyamıyordum, lâkin dinime, Rabbimin huzuruna temiz bir kalb ile çıkıyorum. Babam saati gelince namazımı kendimi bildim bileli kıldırırdı. Ömer Tevfik efendi içim pek sıkıldığında çıktığım akşam gezmelerinde görmüş beni faytondan. Cenân hanımefendi, güzeller güzeli, gözlerim siyah ama, gece karanlığında zeytuni, şimdi açamıyorum gözkapaklarımı kırış kırış; Ömer Tevfik efendi ailemi sorup soruşturmuş, nâmımızı işitince biraz çekinmiş. Aşk bu, dayanamamış; kapımızın etrafında bir adam peydah olduydu. Yani Ömer Tevfik efendinin iktidarsız oluşu kimin aklına gelir. Öyle iri yarıydı ki, insan koynuna girmeye korkar. Babam ilk kısmeti geri çevirmek doğru değil dediydi rahmetli; ben de gönülsüz değildim doğrusu. Gel zaman git zaman söz kesildi, damadın ailesi de bizim araştırmalarımızdan asil insanlar çıkmışlardı. Ömer Tevfik efendinin lehinde konuşuyordu herkes. Efendiliğinden, bilgisinden bahisle asaletinin büyüklüğünden dem vuruyorlardı. Pespaye adam! Ömrümün en güzel senelerini, bâharımı zehri zıkkım etti, yarın öbür tarafta iki elim yakasında olacak. Allahın bildiğini kuldan ne saklayayım bunca yıl geçti bağışlamadım, bunca yıl geçti kinim azalmadı on paralık.

Düğün günlerce sürerdi eskiden, şimdiki gibi bir gecede bitmezdi. Garplılar işte bu düğünlerine bayılırdı Osmanlıların. Annemin kızlığında saraya mensup bir gelin kırmızı gelinlik giyer de gidermiş kocasının konağına, saray ufağına. O soluk benizli kadın annesiz geçirdiği çocukluğundan sonra bülûğa erer ermez kırmızı gelinlik giymiş. Heyhat! Tanrı benim de öksüz kalmamı istemiş, kaderin önüne kim geçebilir. Alınlarının kara yazısı beni andıran başka bedbahtlar da var mıdır acep?

Düğün günü halayıklar, çerkez kızları güzelce giydirip süslediler beni. Telli duvaklı gelin oldum yürek yakan, istimbota bindiğimiz gibi karşı sahile. Avam da gelmiş yerleşmiş seyretmeye beni. Zaten o devirde sinemaydı, tiyatroydu olmadığından kadınlar perşenbe dedin miydi düğün evine koşarlardı. Kimi içeriye girmeyi bile başarırdı çağrılmadan. Kimbilir benim düğünümde de ne dâvetsizler karın doyurmuştur, boğazlarında kalsın son lokmaları açgözlülerin. Hep de karı kalabalığı. Bağıra çağıra, söylene söylene dizilmişler sebilâne bardakları gibi. Ömer Tevfik efendi titreye titreye kolunu uzattı, öyle Komparsita filan çalınmıyor o zaman, Komparsita Cümhuriyet işidir, abuk sabuk söyleniyor Ömer Tevfik efendi. Herif haklıymış da bu saf kız bilmezmiş, ama kimin aklına gelirdi, sen kusurlu ol da bir de utanmadan şehbender Hilmi efendinin kızını iste, yüzsüzlüğün bu kadarı olur. Ben düğün töresini babamdan öğrenmiştim, işte kına gecesi, koltuk merasimi, pilâv gecesi. Ama o iğrenç, bayağı hamam gününe gitmedim, Zati asil aile kızları gitmezmiş, hamamda onca karının önünde soyunacağım yüzüm kızarmadan. Allah biliyor, zevclerim dışında bir kul, kadın kısmından olsun, erkek kısmından olsun üryan görmedi beni. Dikkat ettim bu yaşıma kadar sakladım vücudumu yabancı gözlerden.

Zifaf gecemizde Ömer Tevfik efendi ağzı pek ziyade rakı kokarak odamıza geldi. Odamız Edâ hanımın zevksizliğine uygun şekilde döşenmişti. Yanardöner kırmızı, insanın gözünden yaş getiren berbat atlas bir yorgan; çirkinlikte hiçbir eşyanın yarışamayacağı tuvalet takımı, baştan aşağı alaturka. Benim gibi çiçeksiz odaya girmemiş bir gençkız için ne talihsizlik Yarabbi. Ses etmedim tabiî. Daha ilk günden sebepsiz yere kayınvalidemle aramı açmak istemiyordum. Mevsim de yaz, yat yatabilirsen o kalın yün yorganın altında, ince geceliğimi giydim, bekliyorum Ömer Tevfik efendiyi. Eşim geç saatlerde zil zurna sarhoş geldi, ne hayallerim vardı gençkızlığımda, sevdiğim erkek beni mehtaba nâzır bir

odada öpecek, semâdan pırıl pırıl bir gümüşselvi suya aksedecek, gümüşselvide dalgacıklar oynaşacak. Ah revnaklı hayaller, Cenân hanımefendinin kötü yazısı, kimse geçemez kaderin önüne, kader karşısında dereye düşmüş böcekler gibiyiz, ne kadar çırpınsak boş, su yutacaktır bizi yahut da bir kurbağa.Ömer Tevfik efendi sarhoşluktan dudaklarımı bulamadı, sonra canı da beni çekmiyordu galiba. Edâ hanım anahtar deliğinden bizi gözetliyormuş, haspam oğlunun kusurunu bilmezden gelecek. O gece iki kardeş gibi, iki kız arkadaş gibi birbirimize değmeden yattık. Ömer Tevfik efendi aşkından yanıp kül olduğu zevcesini, bakanın gözü kamaştığı Cenân hanımefendiyi soymadı bile. Başkası soymaz mı karısını, bekâretini o gece kaybeder herkes, ben zavallı!

Ertesi sabah Ömer Tevfik efendiye bir şey demedim. Zevcim yüzü gözü gülerekten kalktı. Arsız arsız gülmesini garipsedim biraz, bir mana çıkaramadım. Manyasizâde Halûk efendi zengin adamdı, bu yalısından maada Şişli'de konağı vardı. Küçük yaşta İstanbul'a gelmiş ticarete atılmıştı. Bol bol bahşiş dağıtırdı hizmetkârlara, fakir fukara korurdu. Firenklere hayrandı; okumadığına üzülür, okumuşları dinlerdi dikkatli dikkatli. Okumaktan kastım Fransızca. Yoksa Manyasizâde Arapça ve Farsçayı iyi bilirdi, bir Ermeni kadar da Ermenice konuşurdu. Zevcim o adı gibi halûk babadan ve Edâ hanım gibi yeniliğin y'sinden bihaber bir valideden aldığı terbiyeyle bocalar dururdu. Kâh efendi, kâh serseri. Ben de bir yürek çarpıntısı, geceyi bekliyorum gene, bakalım Ömer Tevfik efendi napıcak. Erkek meraklısı da olmadığımdan üstelemiyorum herifi, yoksa menaj okuduk, pederim anlattı alnımdan öpüp. Ömer Tevfik efendiyle münasebetimiz uzun süre böyle devam etti. Akşam olduğunda bu işsiz güçsüz adamı bir uyuşukluktur alıyor, miskin miskin bir köşeye çekiliyor, kukumav kuşları gibi düşün babam düşün. Erkek meraklısı, terbiye görmemiş bir Türk kızı olsam avaz avaz bağıracağım. Ama menajda kendilerine düşen vazifeyi yerine

getirmeyen zevclere her bir vakit itaatkâr davranmanız öğütlenmişti. Ses etmem, beklerim. Odamıza çekiliyoruz, Boğaziçi'nin geceleri de soğuk oluyor, lâkin kayınvalidem olacak cimri cadu, hem yaz ve hem de kışın kullanalım diye öyle bir yorgan yaptırmış ki içine girebilene aşkolsun. Ben Manyasizâdelere gelin giderkene bir kuruşluk çeyiz götürmedim; gelinliği Halûk efendi yaptırdı, yatak odamı da. Ben yalnız elbiselerimi, roplarımı alıp gittim yalıya. Ömer Tevfik efendi oramı buramı öpüyor, öbür yana dönüp uyuyor horul horul. Bir de horultu, Birinci Dünya Harbi'ndeki bombaların sesi o kadar yüksek değildi. Gündüz oldu muydu bu adamda bir neşe, bir şenlenme, yüzünde mutluluktan güller açıyor. Birlikte atlara binip korulara açılıyoruz, kibar, janti, velhâsılı bir kadının özlediği bütün meziyetlere sahip. İyi ata binerdim o zamanlar, kıratımla, korunun yaz sonu sarartısına dalardık. Boğaziçinde sonbahar başka türlü oluyor. Ağır ağır, daha ağustos başı dedin mi sararmaya başlar korularda yapraklar. Maviye çalan yeşillikteki çamlar bile sararır hazân dediğinde. Yazın, mevsimlerin en azgınının gençliği tükendiğinde bütün diriliğiyle sonbahar belirir. Bülbüllerde bir feryat figan, iniltiler içinde sabahlara değin öterler korularda. Ağlayışlarına yanık kalbler dayanmaz. Benim de kalbim yanıktı elbette, benim de canım vardı, Ömer Tevfik efendiyle başıma gelenler, bahtsız âkibetim... Ben gene sonbahara döneyim. Rüzigâr başladı mıydı ilk yaprak da kopar dalından, nazlı nazlı süzülür çamiğneleriyle kayganlaşmış toprağa. O kaygan toprakta atlarımızı sürüyoruz hızlı hızlı, zevcim güzel nükteli fıkralar anlatıyor, cennetmekân padişahımızın sarayında gördüklerini anlatıyor. İçim giderdi sabahları Ömer Tevfik efendiye, aylarca aldandım, belki bu gece olur, belki bu gece bu herif kemiklerimi çatırdatır; nerde, hava kararınca bu bir sıçan, kaçacak delik arar, ben bir baykuş var gücümle öterim. Biyolojide okumuştuk Paris'teyken baykuşun sesinde mıknâtısî titreşimler varmış, öyle şarkılar söylü-

yorum firenkçe, ô kıler dö la lünö mon ámi Piyero, bu sefer adamcağız iyicene memnun, mesut...

Korularda ağaçlar binbir renge bürünürlerdi. Kâh sarı, kâh bej, kâh kızıl. Daha ne renkler, insan bir eşini göremez tabiatta. Sürüyoruz atlarımızı, açılan bir yoldayız, kimbilir nereye gidiyoruz hicranlı, kırık. Ömer Tevfik efendi kusurunu bir gün anlatacak diye beklerim. Öyle umulmadık yerlerden karşımıza dereler çıkardı Kanlıca'da. Öyle dereler ki, suyunu âbıhayat zannedersin, şırıl şırıl akarlar. Bu derelere güneş akislerini gönderirken birdenbire soğurdu, bir bulut gelir meselâ kaplardı güneşi. Ağustos onbeşi yaz aylarından ayıran güneşin soğumasıydı. Bütün bir yaz âşığına sıcaklığını hissettiren bu ulvî madde birden kötümser, ümitsiz ve ola ki dargın çekip giderdi. Artık bülbüller gamlı öter, Boğaziçi'nin kendine mahsas öbür kuşları şen şakrak cıvıldaşmaktan vazgeçerler. Boğaz'ın kuşları arasında zarif yelkovankuşlarının ayrı bir yeri vardır, suyun üzerinde kayıp giderler dizi dizi, sonra o martılar, martılar da bir başkadır, beyaz kürk giymiş gibi. Kırlangıçlar asil ailelerin yalılarına gelip yuva kurarlardı. Güzel güzel yaşayıp gidiyorduk hayret, etrafımızda kuşlar korular, bir zevcin ödevlerinden habersizdi Ömer Tevfik efendi; rahatım yerindeydi de ağzımı açıp bir kelime söylemiyordum. Hâzan bastırınca ve birden yağmurlardan baş alamayınca yalı halkı dönmeye karar verdik şehre. Zevcimin kızkardeşi Zübeyde'yi de şehre inince nişanlayacaktık. Bu kızcağız Madam Garos'un mektebinde leylî okumuştu. Örtünme yaşı gelince validesi olan cahil kadının yüzünden mektebinden alınmıştı. Bu yüzden firenkçeyi yarı buçuk bilirdi, kem küm bir şeyler söylerdi bana. Piyanoyu, mandolinayı da öyle lâyıkıyla öğrenmemişti. Zati sonradan işittiğime göre Madam Garos pek de iyi yetiştiremezmiş talebeleri. Nolursa olsun firenkin kokusunu aldığından, kayınvalidem Edâ hanımla geçinemez, bana sığınırdı. Kolkola, dizdize saatlerce oturur dertleşir, ağlaşırdık. Kütüphanemden ona birkaç Fransızca şiir

kitabı vermiştim, bilmediği kelimeleri gelip sorardı, âdeta iki hemşire gibi geçiniyorduk. Zati kayınpederim Manyasizâde Halûk efendi her yerde kerimelerim derdi bizler için. Yalnız Zübeyde ata binmesini bilmediğinden bizlerle koruya çıkamazdı. Zübeyde'nin nişanlısı da Şişli'deki konağa yerleşecekti, zira bu gencin babası, zevcesi ölünce yeni bir kadın almıştı ve bu kadın pek basit bir tazeydi. Benim düğünüm dillere destan olduğundan perşenbe karıları bu defa Zübeyde'ninkini aynı merakla bekliyorlardı. Fakat kızcağız henüz onüçünde olduğundan babası Halûk efendi yazı bekliyordu gelecek senenin.

Benim düğünüm dillere destan olmuştu. Kayınpederimin yüzgörümlüğü diye zevcime aldığı akarsu pırlanta gerdanlık boynuma takıldığında o alaturka kadınlar bağrışa bağrışa bir hal olmuşlardı. Hemen hepsi de Edâ hanımın akrabalarıymış. Bu kadın pek basit bir muhit-i süfliden geliyordu yanılmıyorsam. Efendibabam en çok Edâ hanımın şirretliğinden korkmuştu izdivaç teklifini kabul ederken. Halbuki Zübeyde nazenin bir tazeydi. Penbe ufacık topuklar, ebrûli yanaklar, beyaz palûze gerdan, sıkma başörtüsünden ille taşan sarı kâhküller. Familyada kısacası Edâ hanım ve evde kalmış bunak halası dışında herkes yeniliklerden haberdardı ve yenilikleri benimsemişti.

Ah Zübeyde, bu bedbaht, dünyaya acı çekmeye gelmiş güzel kızcağız. Çok da kaabiliyetliydi biçare. Sırtında eseri sanatı roplar, yağlıboya çiçeklerle, ki bu çiçekleri gelincikleri nergisleri de kendisi yapmıştı, müzeyyen zarif başörtüsü koruda bir başımıza gezinirdik. Edâ hanımın fitneleri çabuk başladı tabiî. Bu geri kafalı miskin kadın, bir sabah yalının en biçimsiz yerindeki gelin odama sıska bacaklı, çarpık ağızlı, pabuç elli bir evlâtlık yolladı. Terbiyesiz kız, pat diye girdi odanın ortasına, bizim de Ömer Tevfik efendiyle bir şey yaptığımız yok ya, işte evcilik oynuyoruz, zevcim elinde çay tepsisi, benim metotlarımla mutbakta hazırlatılmış pandispan-

ya, ropdöşambırı sırtında; alık evlâtlık validesinin kendisini çağırdığını söyledi. Zaten Edâ hanım sabahtan akşama dalkavuk ehbablarıyla görüşsün, hizmetkârlarla lâklâk etsin sevincinden dört köşe olurdu. Zevcim eli ayağı birbirine dolanmış gene çıktı gitti. Be adam, sen karının yalınız ve Boğaziçi soğuğunda ruhu titreyen karanlık, kimsesiz gecelerinden utan! Nerde... Meğerse kayınvalidem sağdan soldan işittiği dedikoduları rapor ediyormuş oğluna. Yok baldır bacak sokağa fırlıyormuşum, yok yanımızdaki yalının on sekiz yaşındaki filinta gibi oğluyla selâmlaşıyormuşum, yok öyle ikide bir kıratıma bindiğim gibi korulara açılmayaymışım, Zübeyde'ye kötü örnek oluyormuşum. Güleyim bari, o fıngırdak Zübeyde'ye nasıl kötü misal olabilirim. Allah o kıza pederinin zerafetiyle validesinin oynaklığını birlikte vermiş. Bir âfeti devran doğmuş, benim haddime mi düşmüş onu yolundan döndürmek. Bu kız hakikaten komşu yalının oğlu Necip beyle mektuplaşıyordu. Yavrucak korktuğundan, yuvadan düşmüş bir güvercin misali yalnız olduğundan mektupları ben götürebileceğimi söyledim kendisine. Gel zaman git zaman, o meşum yazın sonlarında oğlan iki mektup getirir oldu. Bir kadınınki kadar ince ve uzun parmaklı elleriyle uzatır, biri sizin Cenân hanımefendi, biri Zübeyde'nin, aşkımı size döktüm ve Zübeyde'yi aşk masalıyla oyaladım derdi. Ben de kızım, benim de revnaklı dünyaya ihtiyacım var. Istırab içindeyim geceleri, Ömer Tevfik efendi gelir oramı buramı okşar ve soluna dönüp zıbarır. Azmış kalakalırım. Terbiyem engel olduğundan bir şey demiyorum. Kaldı ki pılâtonik bir aşk. Necip beyin bir şeycikler istediği yok. Lâkin Zübeyde'ye ihanet etmek istemiyorum, kardeşim dedim bir sabah dertleştiğimizde bağçede, artık nişanlandın, âtideki zevcini sev yahut sevme, ama ona sadık kalmak zorundasın, şarkın önceden hazırlanmış kaidesi bu. Zübeyde iki yanağına şıpır şıpır gözyaşları dökerekten dinledi, bedbaht kız, galiba hak da verdi bana. Ondan sonra gönül rahatlığıyla Necib'in

mektuplarını okumaya başladım. Deli çocuk, sabah kalkar geceye değin mektup yazardı bana.

Sonbahar gelince bu ümitsiz sevdanın da biteceğini biliyordum. Fakat Edâ hanımın iftiralarına mümkün değil, tahammül edemezdim. Zevcim Ömer Tevfik efendi bir karış suratla odamıza döndü. Noldu, canın mı sıkıldı dedim, cevap vermiyor. Acuzenin dedikodularından bıkmıştım. Kadın bütün gün dalkavuklara sofra açar, beni çekiştirirdi. Güzelliğime vurulan hizmetçi hemen gelip bir bir anlatmıştı konuşulanları. Ömer Tevfik efendi dedim, bana güvenmenizi, bana hörmet beslemenizi istirham edeceğim. Yoksa bu izdivaç yürümez, ben sizi geceleri benimle münasibette bulunmaya bir defa olsun zorladım mı, veya bunu hissettiren bir kelime söyledim mi. Ama dayanacak kuvvetim kalmamıştı, bir söylemezsin, iki söylemezsin. Ömer Tevfik'te betbeniz attı, el ayak daha bir birbirine dolandı. Aman hanımefendi, ruhum Cenân, tedavi görüyorum, yakında birleşeceğiz Cenânım dedi.

Hakikat gün gibi ortadaydı. Zevcim, Beyoğlu cihanyandılarından kötü hastalık kapmıştı, iktidarını kaybetmişti. Kocam salak salak söyleniyordu, pederim duymasın, validem işitmesin, bilmem ne diyordu. Cevap vermeme sırası bana gelmişti, çevirip bakmadım bile başımı yüzüne. Oda kapısını hızla çekip merdivenlere koştum. Başım dönüyordu, midem bulanıyordu. Belsoğukluğuna uğramış bir adamla her gece yatağımı paylaşmak. Zavallı şehbender Hilmi efendi, sen kızına Parislerde bu herif için mi menaj okuttun? Derhal yataklarımızı ayıracağımızı söyledim Ömer Tevfik'e. Dili tutuldu, anlaşılır diyordu da başka bir şey söylemiyordu. Lânet olsun, gene o mendebur herifle aynı odada kaldık. Lâkin bu defa sedirde yattı zevcim. Tedavisini görmek üzere haftada iki gün tevekkeli değil İstanbul'a inerdi Kanlıca'dan. Hekim bin defa tenbih etmişti buna, Beyoğlu fahişeleriyle münasibette bulunduktan sonra ekreklik âletini ılâçlı suda yıkasın diye. Ömer Tevfik

çükü yandı diye vazgeçmiş birincisinden sonra. İşte günün birinde hastalığı kapmış, paçalı donlar giymesi bundan, bicamasını giydiği gibi uyur görünmesi bundan. Kurbanı olduk Ömer Tevfik efendinin. O zamanın dünyası bambaşka, bir kadının zevcini bırakıp baba evine dönmesi çok zor. Kolay kolay o kıza yeniden talip çıkmaz. O sırada babam şehbender Hilmi efendiden mektup aldım, devamlı sükûtum adamcağızı hem üzmüş, hem meraklandırmış, kızım mesut değilsen kalk gel diye yazmış. Mektubun bir kopyesini çıkardım cama dayadım, ne de olsa bir gençkızım o sıralar, hulyalar içindeyim, zevcimi seviyorum, o cümleyi değiştirip, içiniz sıkılıyorsa biraz da zevcinle benim evime gelin, hanemde misafir edeyim sizleri diye karaladım. O herife, o alçak Ömer Tevfik'e. Kızlık, tazeliğin akılsızlığı. Bugünkü aklım olsa yapar mıyım, çeker giderim bir sabah, ailesinin yüzüne vurup bir bir hakikatleri. Hem Ömer Tevfik'i seviyorum, hem de Hilmi efendi pederimin hali vakti eskisi gibi değil. Robumla, mücevheratımla kendisine yük olmak istemem.

Manyasizâde Halûk efendi, oğlunun kusurunu az çok biliyor belki. Zira karşımda hep ezik, utangaç dururdu koskoca adam. Terbiyeli terbiyeli önüne bakardı. Bir lâkırdı edecek olsam kekeler, gülümsesem dudakları titrer. Bir de evliliğimizin ilk ayları hediye yağmuruna tutmuştu Halûk efendi beni. Edâ hanımın çirkin, kıskanç nazarlarına aldırmaz pırlanta gerdanlıklar, tek taş yüzükler, mine pandantifler, şıkır şıkır altun bilezikler. Takmazdım hepsini, bize menajda gençkızın ancak ve ancak pek büyük suarelere giderken pırlanta, o da küçücük olmak şartıyle takabileceğini söylemişlerdi. Sadece yüzük parmağımdan penbe incimi asla çıkarmazdım. Bu yüzük kayınvalidem Edâ hanıma Halûk efendinin annesi tarafından hediye edilmişti. Acuze, düğün hediyem olarak vermişti bana. Ben pek beğenmiştim. Edâ hanım yüzüğü her taktığımda gözleri oyuklarından fırlamış, hasetle bakardı. Aldıran kim. Minicik etajerim-

de saklardım mücevheratımı. Halûk efendi tokgözlülüğüme hayran kalırdı. Daha ilk günden bir şehbender kızı olduğumu hissettirdim onlara. Öyle yağlı ballı, kızartmalı sarmısaklı yoğurtlu Türk yemeklerini ağzına koymazdı Cenân hanımefendi. Paris'te alışmamışım, füme et, patates haşlaması; mutbağa indiğim gibi talimatları sıraladım aşçılara. Vâkıâ o devirlerde kadının tombulundan hoşlanır erkek ama, benim midem işkembe değil ki. O sarmısaklı yoğurda gömülmüş patlıcan kızartmasına da bayılırdım. Üçer beşer yerdim bol yoğurtlu taze, yeni koparılmış bostan patlıcanlarını. Şimdi midem kaldırmıyor, karaciğerim sancılanıyor lokmayı yutar yutmaz.

Çocukluğumda annem beni bayram yerine götürürdü. Kadınlarla erkeklerin bayram yeri ayrı ayrıydı. Bizimkinde salıncaklar, hokkabazlar... Mahallemizdeki yangın yerine kurulmuştu bayram yeri, böyle kayık şeklinde salıncaklar vardı. Tahterevallinin bir ucuna bir çocuk biner, öbür ucuna bir başkası. Ben iriceydim, karşıma oturan fırlardı havaya. Bir defasında bir akranımın kafası yarılmıştı düşüp. O günleri nasıl yâdetmeyeyim ağlayarak. Hiç olmazsa anneciğim hayattaydı, pederim dinçti. Ömer Tevfik efendiye kızmıyordum, kızsam ne değişecek, eski hamam eski tas. Büyük bir yangında neyimiz var, neyimiz yoksa hepsi kül oldu. Yandı kül oldu. Çeyizim de bu arada kül oldu. Kıpkızıl bir geceydi, alavlar bütün mahalleyi kaplamıştı. Çeyizimi kurtarmanın imkânı yok. Bahusus beybabam burada değildi. Üç aydır annemle yalnız başımıza oturuyorduk. Hemen sokağa fırladık, gökyüzüne vurmuştu alavların kızıllığı. Ertesi günü Kur'an-ı Kerim hocam gelmiş de koca mahallenin yerinde yeller estiğini görünce yanlış semte geldiğini zannetmiş. Ona bunu sormuş, burası Aksaray mı diye. Zati benim çocukluğumda İstanbul'da durmadan yangın olur, her yangından sonra izbeliğe salmcaklar kurulurdu.

Hazânın yağmurlarına, semanın iniltilerine ve

şimşeklerine daha fazla dayanamadık, Şişli'ye geçtik. Burada bize, yani iktidarsız Ömer Tevfik efendiyle bana oda moda ayrılmamıştı. Çok şükür! Yoksa gene Edâ hanımın zevkine ve cehaletine lâyık şekilde döşenirdi. Basit kadın! Tertipli bir kız olduğumdan bi güzel, temiz örtüler işledim. Lenduha gibi konsolu örtmek, gizlemek için vazolara kır çiçekleri yerleştirip üstüne koyuyorum. Edâ hanım arada bir, o da kayınpederimin ısrarıyla odama gelip gittikçe höcreyi visalimi hayran seyrederdi. Kızım seninle hayatını birleştiren erkeğin mesut olmaması için hiçbir sebep yoktur derdi. Derdi ya, buradan çıkar çıkmaz da nasıl çekiştireceğini, n'edip beni kocasına ve oğluna fitneleyeceğini bilemezdi. Cennetmekân kadın efendiden haber aldık bizi saraya, yemeğe çağırıyor. Beni, Zübeyde'yi, maalesef Edâ hanımı da. Bu kadının oralarda bizi rezil edeceğini bilmez miyim. Ah Yarabbi, sana n'aptım da bu günahı çekerim ömrümce. Densiz Edâ hanım bir yanda, iktidarsız zevcim Ömer Tevfik efendi bir yanda.

Rabbime bir teşekkür borcum var. O kış, Saltanat Hânedânının kadir bilir dâvetleri sayesinde kâbussuz geçti. Bu yüksek ruhlu, kıymetli ve muazzez insanlar her fırsatta müsamerelere, konserlere ve yemek ziyafetlerine beni de çağırdılar. Kalkıp gidiyorum, artık iyice gelişmiş bir gençkız olan Zübeyde'yi de yanıma alıyorum. Zübeyde benimle beraber olduğundan beri daha bir zarif ve ince oldu. Öyle bohçacılardan filan alışveriş etmemesi lâzım geldiğini öğrettim herşeyden önce. Artist kızlar gibi güllü basmalardan, yanardöner atlaslardan tuvalet dikmeyecek. Sultan efendinin zeki sohbetleri, mûsiki ziyafetleri tadına doyulmaz saatler oluyorlar. Zübeyde'yle yalnız kaldığımızda sık sık bunları birbirimize açıyoruz. O saatleri yeniden yaşamak beni çıldırasıya sevindiriyor. Zevcimle hâlâ iki kızkardeş gibi geçiniyoruz. Kati surette birleşmiyoruz. Her ne kadar Ömer Tevfik efendi tedavisinin sona erdiğini söylüyorsa da ben yaklaşabilecek cesareti kendimde bulamıyorum.

Çünki belli olmaz, bazı kederler gibi bazı hastalıklar da şifasızdır. Ömer Tevfik efendinin de bana yaklaşmadığını gördükçe böyle bir münasibete hazır olmadığını anladım ve bir daha bu mevzua dönmedik. Fakat elbet bir hal çaresi arayacağız, ömrümün sonuna kadar marebet gibi yaşayamam.

Zübeyde'nin nişanı sessiz, kibar ve nezih, aile arasında geçti. Familyalar kayınpederimin konağında birleştiler, yüzükleri pederim sabık şehbender Hilmi efendi taktı. Beybabamı son sıralar bir hayli yorgun ve bitkin görüyordum. Zira ihtiyarlığın o ilk hususiyetleri üzerine sinmişti. Eskisi gibi konuşamıyor, hanımefendilere iltifat yağdıramıyordu. Çok üzüldüm. Ona bir şey olursa ben ne yapabilirim, annesiz ve babasız.

Zevcim yeni âdetler çıkardı. Bazı geceler eve dönmüyordu. Akşamları sofrada toplandığımızda, ki bazı geceler Zübeyde'nin asil nişanlısı Burhanettin efendi de bize katılıyordu, zevcimin yokluğu herkesin gözüne çarpıyordu. Manyasizâde Halûk efendiyle Zübeyde hanımın üzülmelerine, bana kırık nazarlar atfetmelerine rağmen kayınvalidem pek memnun, pek şendi. Allah versin! Yemekten sonra piyanoya oturuyor nişanlılara birkaç romans çalıyordum. Hafif şansonları Zübeyde'yle birlikte söylerdik. Halûk efendi elleri kızarıncaya kadar alkışlardı bizi. Halbuki Edâ hanım ille de alaturka birtakım zevksiz parçalar çalınmasını isterdi; o zaman ben kalkardım piyanodan ve Zübeyde annesinin arzusunu yerine getirirdi. Ne komik mûsikiydi bu Yarabbi. Mendili ağzıma kapardım gülmemek için.

Zübeyde'nin bu pek mutlu günlerinde benim içim kan ağlıyordu. Nereden bilsin evlâdım, yengeciğim der boynuma sarılırdı, bazen de aramızdaki yaş farkının azlığını nazarı itibara alarak abla derdi bana. Nedense Edâ hanım her defasında ısrarla düzeltirdi bu abla kelimesini. Halbuki diğer zamanlar bu kadının kulakları pek fazla işitmezdi. Demek kayınvalidem istediği vakit işitiyordu, istemediği zaman da işitmemezlikten geli-

yordu. Zevcimin eve gelmeyişleri çokça arttığından kayınpederim bir akşam yemeğinde Ömer Tevfik'ten hesap sordu. Tabii oğlunun uydurduğu yalanlara hiçbirimiz kanmadık. Sözde arkadaşları bırakmıyorlarmış, sabaha kadar bezik yaptık der dururdu. Ne beziği! Kokusu çabuk çıktı bu gezmelerin, beziklerin. Arada sırada kumaş aldığım, her iki süs eşyası ve dantelâ aldığım Madam Modistra zevcimin Beyoğlu'nda sabahladığını, işret âlemlerine daldığını söyledi. Bu sinameki herif evde süt dökmüş kedi gibi gezinirken Beyoğlu'nda arslan kesiliyordu herhalde. Papasköprülü madam Modistra'ya fazla bir şey sormadım. Öyle bohçacı kılıklı karılarla bir ayar olmayı onuruma yediremezdim bittabii. Yalnız bizle birlikte yalıdan konağa gelen yalak ağızlı evlâtlıkla kayınvalidem Edâ hanıma haber gönderdim, kendisiyle görüşmek istediğimi bildirdim. Sabaha kadar bezik yaptık diyen zevcimin nerelerde ve hangi cihanyandılarla eğlendiğini, karısını nasıl ihmal ettiğini yana yakıla dile getirdim. Yılan olsa insan üzülür, gözyaşı döker. Lâkin bu Edâ hanım dönüp yüzüme bir şey demedi, kalktı ağır ağır dolaştı odada. O oda da ne büyük oda, haspam kendisine en güzelini seçmiş. Madama inanmamalı demez mi, madam da diyemiyor ya, bir madamadır tutturmuş. Kan beynime sıçradı, hâlâ, evliliğimizin bu birinci senesi dolmak üzereyken bekâretimi muhafaza ettiğimi açıkladım. Kabahatli sensin o halde kızım dedi, bu alafıranga tavırlarınla zevcini kendinden soğutmuş olmalısın. Bir şey demedim, vurdum kapıyı çıktım.

Bu acuzeler çok geçmez insanı kendilerine benzetirler. İşte benim de madam Modistra'yla işbirliği kurmam bundan sonraya tesadüf eder. Bu Papazköprü'nün sokak karısı kılıklı, yüz bin erkeğin koynuna girmiş karı birkaç aya kalmadı can yoldaşım oldu. Ne sırrın varsa bohçacıya tek tek anlattım. Madam Modistra diğer müşterilerine olduğu gibi bana da fiyaka satamazdı. Çünki sattığı her malın en âlâsını ben Paris'teyken görmüş ve kullanmıştım. Yalnız madam

Modistra Beyoğlu'nu ve cihanyandıları, o sokak kadınlarını iyi tanırdı. Bazı müşterilerini buluşturduğunu, evinde kibar bir muhabbet pazarı kurduğunu tahmin ederim. Ömer Tevfik efendi kös kös geliyor, gene sedirinde yatıyordu .Artık kadınlık gururum ayaklanmıştı. Zevcime cazibeli görünmek için var gücümle uğraşıyordum, bazı geceler esans kokusundan kendim boğulacağım sanırdım. Lâkin bir defa herifin gözü dönmüş, yırtınsan âlemin faytona bindiğinde vurulduğu Cenân hanımefendiye bakamıyor. Kumarhanelerde sabahlaması, bezik yaptıkların ardı arkası kesilmemesi her şeyden önce kendi pederini telâşeye verdi. Adamcağız, nur içinde yatsın, kendisi ta ayağıma kadar gelip hal çaresi aradık.

Kadınlar bir araya geldiler mi, hele eski devirde, birbirlerine zifaflarını anlatmaya bayılırlar. Benimkisi mâlûm; zevcim Ömer Tevfik efendi hem serhoş, hem belsoğukluğuna yakalanmış çükünü ilâçlı suya bastırmadığından. Fakat bizim de bir vuslat gecemiz oldu, ama ne vuslat gecesi... Yıllar geçti, bunca koca gördüm kelifelli, hiçbiri Ömer Tevfik efendiye benzemez. Kayınpederim bir akşam Ömer Tevfik'i köşeye çekmiş, artık torun sahibi olmak isterim demiş, seninkini göreceksin, bezikten ve serhoşluktan vakit bulacak da baba olacak. Lâkin eski devir şimdikine benzemez, ebeveyne saygı duyacaksın, bir sözünden dışarı çıkmayacaksın. Kaldı ki zevcim Ömer Tevfik maddeten de beybabasına bağlıydı, aralarındaki irtibat her zaviyeden Manyasizade'yi üstün çıkarırdı. O gece Ömer Tevfik bir kaplan kesildi, vahşi mi vahşi, benden evvel yukarıya çıktı, soğuk bir geceydi, koskoca çini sobayı alabildiğine ısıtmış ve üryan ortalıkta gezinir. Ben de o güne değin erkek vücudu görmemiştim. Ömer Tevfik efendinin, kötü ve kaba tabirle, şallak mallak ortalıkta dolandığını görünce bastım çığlığı. Aldıran kim, herif saldırdı üstüme, madam Modistra'dan liralar verip aldığım elbiselerimi parçaladı. Öküz gibi böğürüyor. Girdik yatağa, seni gidi orospu

seni diyor bir yandan da bana. Edâ hanımlığı tutmuş, karşısında kimin olduğunun farkında değil. Hakkını vermek lâzım, Ömer Tevfik efendi güçlü kuvvetliydi. Bir gecede üç dört sefer cinsi münasibette bulunurdu. O Beyoğlu'ndaki karıların adamı yiyip bitirmesine rağmen.

Bir süre, hele o ılık bahar aylarında Ömer Tevfik'le aramızdan su sızmadı. Kumrular gibiydik aynı. Beybabamı ziyaretine gittikçe, adam mesut oluşuma çocuk gibi seviniyor, kendi yalnızlığını unutuyordu. Bir defa olsun yalnızlığından şikâyet etmemiştir sabık şehbender Hilmi efendi. Komilfo adamdı hem de nasıl. Edâ hanım mutluluğumuzu kıskanıyordu, benim hafif ve kokot oluşumu da çekemezdi. Napabilirim, öyle terbiye görmüşüm, Paris'in bütün kadınları kokottur. Ömer Tevfik memnun olduktan sonra ona ne! Birçok akşamlar aşağıda, salonda toplanıyoruz, Burhanettin efendi de Zübeyde'yi görmeye geliyor, piyanoda bir şeyler geçiyoruz.

Burhanettin efendi güzelce bir gençti, daha mühim bir huusiyeti zevcesine sadık kalacak erkeklerdendi. Nitekim öyle de oldu. Ölünceye kadar Zübeyde hanımdan başkasına dönüp bakmadı. O günleri hatırladıkça içim sızlar, geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer... Burhanettin efendi Avrupa âdetlerini pek ziyade bilirdi, nerde bir hanımefendiye saygı gösterilecek, nerede bir hanımefendiye yol verilecek. Hoş, eşim Ömer Tevfik de bunlardan büsbütün habersiz değildi. Çok geçmedi mutlu günleri kaybettim bir-bir, düşen sonbahar yaprakları gibi.

Kanlıca'ya geçtiğimizde zevcim sık sık Beyoğlu'na iner oldu, sözde cennetmekân padişahımızın oğulları dâvet ediyorlarmış. Lâkin bu defa madam Modistra'nın da ağızından lâf almanın imkân ve ihtimali yok. Herif her şeyi hazırlamış, kayınvalideme bahis açmadım boş yere, zevcimle bizzat görüşeceğim ve olmazsa, ki kararlıyım, beybabamın yanına döneceğim. Talih gülmeyecek

yüzüme, bunu pek iyi biliyorum ve hiç ısrar etmiyorum, kaderi zorlamanın ne manası var. Zati bu izdivaçtan kimse aradığını bulamadı. Meselâ ben mesut değilim, bilâkis meyus ve mahzunum; Manyasizâde Halûk efendi torun sahibi olmaya boşuna özeniyor, belsoğukluğuna yakalanmış bir kocadan beyni çökük çocuklar doğuracağıma Rabbim esirgesin... Zübeyde'cik her şeyi öğrendi. Dünyada beybabam ve Saltanat Hânedânı dışında dostum Zübeyde oldu ve ben de yüzümün maskesiz şeklini kendisine gösterdim. Zira birisine açılmasaydım olacak gibi değildi. Zübeyde ağabeysiyle aramın şekerrenk olduğunu biliyor, ama bu kerteye vardığını tahmin edemiyordu. Birdolu ağladık görümcemle beraber. Burhanettin efendinin de ileride aynı şeyleri yapmasından korktu Zübeyde. Çünki Burhanettin efendi, benim gözümden kaçmış olacak, zevcimle pek sık birleşiyormuş dışarda. Randevular veriyorlarmış bizim evde birbirlerine. Bu gaddar Edâ hanım oğluyla aramı açmayı fırsat bildiğinden kendi kızını da mahvedecek, gafil davranıyor; fakat ne yapabilirim ki?

Bu hayat böyle karman çorman sürüp giderken beybabamın, sabık şehbender Hilmi Efendi'nin, maalesef, ölüm haberini işittim. Sadık emektarı hıçkıra hıçkıra gelip, hanımıma haber vereceğim demiş. Edâ hanım benim için elem verici bu hadiseyi neredeyse gülerekten söyledi. Her ne kadar üzüntüm, kanlı ıstırabım sesimi çıkarmama imkân bırakmadıysa da kendisini derhal odamdan kovdum. Terbiyesizin yediği naneye bak! Beni yalnız bırakınız Hanımefendi dedim, ıstırabımla başbaşa kalmak isterim. Bugüne değin valide, anneciğim gibi gönül alıcı kelimelerle hitap ederdim kendisine. Ama artık yeter, gelininin acılarıyla oynayan bir kadın valide sözüne mümkün değil lâyık olamaz.

Zavallı babacağım! Dinç, janti, asil bir adamdınız Hilmi Efendi! Nasıl oldu böyle ansızın aramızdan çekip gittiniz. Heyhat! Anneciğimi pek küçük yaştayken kaybettim, nemin bir yüzün titrek ziyada dalgalanan göl-

gesini anne diye hafızama nakşetmiştim. Beybabamın elmacık kemikleri çıkık yanakları gözümün önünden gitmiyor. Ne adamdı o, ne insandı... Yazık ki çocukluğumun büyük bir kısmı kendisinden tamamiyle uzakta geçmiştir. Beybabam memleket dışına tayin edildiğinde melek kalbli ve huri yüzlü annem tekrar ve mecburen Cemile Sultan'ın himayesine sığınmış. Bu yüksek ruhlu sultan hazretleri de behemehal annemi ve karnındaki bebeyi kabul etmişler. Vâkıâ bizim Aksaray tarafında koskoca bir evimiz varmış ya, annem evin hizmetkâr takımıyla uzun vakit bir arada kalmaya tenezzül etmemiş ve Cemile Sultan'ın himayesini istemiş. Büyük kadın Fındıklı'daki sarayına bizi buyur etmiş, denize nâzır odalardan ikisini anneme tahsis etmiş. Annem ben doğunca bakılmam için Ebrukeman dadıyı da beraberinde Fındıklı'ya getirmiş. Çocukluğumdan üç şeyi son derece sarih hatırlarım. Bunlardan biri Fındıklı'da soğuk kış gecelerinin ayazlı mehtabıdır ve gümüşselvinin denizi yedi kat semâya çektiğini görmüşümdür. Bir diğeri kendisi için yapılan pekâlâ lâvantaya benzer hususi kokusuyla sarayın koridorlarında dolaşan ve halk arasında Cüce Sultan diye nâm takılan Cemile Sultan'ın kocası, kardeşi cennetmekân padişahımız tarafından sürgüne gönderildiği gün tam bizim odaya girip yanlışlıkla şırak diye bayılmasıdır. Ve ne zaman gözlerimi kapasam, şimdi bu son uykum mu diye içim gidiyor ve uykularım kaçıyor sabaha kadar, yaldızlı tavanını görürüm sarayın. O ne çiçek buketidir. Mor gül, mavi gül konca, kocaman bir al gül, araya boruçiçekleri, nergisler serpiştirilmiş ve nâlân bir sümbül katmer katmer yükseliyor. Canım saray yandı. Aksaray'daki evimizde. Validem Cemile Sultan'ın bağladığı maaşla yaptığı çeyizimi oraya saklamış. Onlar da yandı. Ömer Tevfik efendiye çeyizsiz gelin gittim. Cemile Sultan'ın odasında bir deste mektup Kur'an-ı Kerim'le kucak kucağa, sarmaş dolaş asılıydı. Birçok üzdükden sonra dadım Ebrukeman'dan öğrendim ki, bunlar kocasının sürgünden yolladığı mek-

tuplardır. Ve Sultan efendi Paşa'sı öldürülünce cennetmekân padişahımız Abdülâziz'in intiharından mesul tutulup bu mektuplara ömrünün sonuna kadar zevcelik etti. Zati bu asil kadını Ebrukeman dadı yere göğe koymazdı. Evlendiğinde yüzlerce terzi bu Sultan efendinin gelinliğiyle meşgul olmuşlar. Beyaz, bembeyaz atlastan bir gelinlik dikilmiş ve bütün üzerine inci işlenmiş, duvağına da felemenklerden güller nakşedilmiş. Ebrukeman dadı haddini bilmeyip Cüce Sultanın yanına kadar gelip çehresine bakmaya kalkışmış, felemenkler öyle bir parlamışlar ki, akılsız Ebrukeman az kaldı âmâ oluyormuş. İşte bana ömrümün hep böyle geçecek zannını veren revnaklı günler...

Beybabamı da annemin yanına gömdük Rumeli mezarlığına. Gözyaşlarımı tutamıyordum, İslâmda kadınların mezara kadar gitmesi doğru olmadığından evimde, Edâ hanımın evinde, odama çekilmiş bir dolu ağlıyarak... Artık tahammülüm kalmadı, cehennemde zebanilere teslim edilmeyeceğime inansam gidip intihar edeceğim. Hayat karanlıkmış, bir gözyaşı, bir gülümseme ve birçok gözyaşı, gözyaşları...

Babamın ölümünden sonra Ömer Tevfik tekrar döndü. Artık Beyoğlu'na pek sık inmiyordu, hattâ hiç inmiyordu. Her günümüz birlikte geçiyordu. Boğaziçi'nde, keçi yollarına saparak derelere ve tepelere gidiyorduk. O sükûnette ikimiz birbirimizin kalblerini dinliyorduk. Kalblerimizin sesi bizi birbirimize daha yaklaştırıyordu. Galiba bu defa talih acılardan sonra gülecekti.

Meğer ben ne avanakmışım, uzun süredir yalıya veya konağa uğramayan madam Modristra'dan şüphelenmeliydim hiç olmazsa. Çünki bu kadın son sıralar yeniden peydah olmuştu ve her fırsatta yalıya geliyor, bizzat kayınvalidem Edâ hanımın dâvetlisi olarak geceyi yalıda geçiriyordu. Üstelik bir zamanlar kendi bohçacıları gibi çarşaflanmadığından madam Modristra'ya pek ziyade kızan Edâ hanım, şimdi onu bunak halasıyla aynı odada misafir ediyordu. Bir sabah uyandığımda Ömer

Tevfik efendiyi yanımda bulamadım. Zevcim nicedir sabahları geç kalkıyor ve ben kendisine hizmet ediyordum. Bu durum biraz garibime gitti. Kalkıp giyindim, doğruca merdivenlere gidiyordum ki Ömer Tevfik efendiyle Madam Papasköprülü Modistra'nın fısıl fısıl birşeyler konuştuğuna şâhit oldum. Henüz on dokuz yaş, kim o yaşta, o nisan ayında ömrün bu gıllıgışlı işlerini bilebilir. Lâkin kulağıma çarpan konkordiya lafı dikkatimi çekti. Bahusus bir Hıristiyan bohçacı karıyla Ömer Tevfik efendi gibi soy sop İslâm bir erkek sabahın kör karanlığında, kargalar bokunu yemeden buluşup ne konuşacaklar. Bildiğim tek şey madam Modistra'nın ağızının altunla çözüleceği ve kart bülbüller gibi şakıyacağı. Nitekim dediklerim çıktı. Ömer Tevfik efendi, bu baba parasıyla yaşayan adi genç Konkordiya şantözlerinden, o rastıklı karılardan birine tutulmuş.Gene âşık olduğunu sanıyor ve bu yüzden evlere kapanıp çile dolduruyor. Akşama kadar sabrettim, bir güzel düşündüm taşındım. Zira dünyamda kimim kimsem kalmamıştı. Nolucağı meçhul bahusus memleketin, padişah efendimiz için suikastler hazırlanıyormuş zevcimin sağdan soldan işittiğine göre. Ama gururumu da bu kadar ayaklar altına alamazdım, firenklerden aldığım terbiye buna maniydi. Bir türlü karara varamadım. Bir zaman daha beklemeye karar verdim.

Ömer Tevfik efendinin Konkordiya şantözleriyle şampanya âlemleri benden evvel Manyasizâde Halûk efendinin kulağına çalınmış. Bir akşam yalının alt salonunda oturuyorduk ve ben nakış işliyordum. Zübeyde çeyizinin son eksiklerini tamamlamam için reca etmişti bana. Bu kızcağızın nazik recasını geri çeviremezdim bittabîî. Edâ hanım karşıma oturmuş, kötü kötü beni süzüyordu. Kayınpederimin karşısına baş açık inmeme sinirlenmiş olacak. Lâkin bu kalpsiz kadın hiçbir zaman dost olmamıştı bana, pederimin ölümünden sonra kendisiyle büsbütün sizli bizli olmuştuk ve ancak böyle birleştiğimizde selâmlaşıyorduk. Halûk efendi

zevcimin nerede olduğunu sual etti. Bilmem gibilerden dudak kıvırdım. Kızım dedi ihtiyar adam, Ömer Tevfik bey oğlumuz Konkordiya'da sabahlıyormuş birçok geceler, sizin haberiniz yok mu Cenân hanım? Nerden olsun, bildiğim kadarıyle madam Modistra'dan dinlediklerimi anlattım, çok şaşırdı kayınpederim ve karısı Edâ hanıma dik dik baktı. Zati böyle mahalle karılığından bir türlü kurtulamamış basit kadınlar kurulmuş yuvaları, mesut hayatları yıkarlar. Hem dünyayı kendilerine zehir zıkkım ederler ve hem de etraflarının dünyasını rezil ederler. Halûk efendi, ben o Ömer Tevfik'le görüşürüm dedi, o kadar. Yüreğim azıcık ferahlamıştı. Çünki geçen defada Ömer Tevfik'in haylazlığına beybabası bir set çekmişti.

Ah anneciğim, son nefesinde bile kızının adını sayıklıyan nermin kadın, kalk da bak Cenân hanımefendinin hayatına, elemlerine, figanına... Zevci Konkordiya şantözleriyle şanpanya âlemleri tertip eden bir zevceye yer var mıdır huzurlu bu dünyada. Kalbim kırık, bütün gün Zübeyde'nin çeyizini tamamladım. Bari bu iyi kız benim gibi çeyizsiz gelin olmasın dedim. Bir gün nakışlarımı almış, açıkta çalışıyordum. Sıcak yaz güneşi ılık buselerle omuzumu okşuyordu. Necib bey, bu bir karganınki kadar kuzguni siyah parlak saçları olan genç adam hörmetle eğildi önümde. Cenân hanımefendi dedi, bu metrûk yalıda, bu eğlencesiz hayatta ömrünüzü solan bir gül gibi harcadığınızı biliyorum, eğer izin verirseniz sizin sadık bir bendeniz olayım. Aman Necib bey dedim, iltifatınıza ne kadar teşekkür etsem azdır. Zira Necib beyle uzunca bir süredir karşılaşmamıştık, bu gencin beni unutmamış olması gariptir. Ne de olsa pek genç ve havai ruhluydu. Geçen yaz, benden bahisle annesine, dünya güzeli yanımızdaki yalıya gelin geldi demiş hınzır! Nihayet tekrar karşılaşıyor ve birbirimize bağlılığımızı bir defa daha tekrarlıyabiliyoruz. İşte bedbaht günlerin tek mehtabı. Ertesi günü dadım Ebrukeman çıkageldi. Edâ hanımın bunak halasıyla sahilde güneşleniyorduk

gene. Bir de baktım bağçeye siyah çarşaflara bürünmüş pek ziyade uzun boylu, sıska bir karı girdi. Fakir olduğu her halinden belli sırığın. Şaşkın bakarken Cenân hanımefendi, aman cicim diye üstüme saldırdı. Fındıklı'daki sarayda çocuklara verilirdi bu cicimlik pâyesi. Kimbilir ol sultan, şol sultan; kıskanır çocuktur düşüncesiyle herhalde. Ebrukeman dadı, sen nerden çıktın diye bağırdım. Bunak hala da ölüler mezaristandan bir bir çıkıp geliyorlar artık dedi ve dualar mırıldanmaya başladı. Ebrukeman pek kızdı bu sözlere, ayol ne ölüsü diyecek oldu, kaş göz ettim. Cicim sizi buluncaya kadar neler çektim diye ellerime sarıldı Ebrukeman, bundan sonra senin yerin benim yanım dadı, dedim ben de. Aslında Ebrukeman'ın yapayalnız kalıp bu dünyada bana dönmesine sevinmiyor değildim. Ama Manyasizâde Halûk efendinin ne diyeceğinden korkuyordum. Zira o sıralar maddi durumumuz adamakıllı bozulmuştu ve Halûk efendi fuzuli çıraklara filan yol verdiğinden bahisle masrafı kısmamızı sık sık hatırlatıyordu. Neyse telâşem boşunaymış, kayınpederim emektar Ebrukeman'a büyük iltifatlarda bulundu ve ikramda kusur etmedi. Ebrukeman'a başıma gelenleri bir solukta anlattım ve bu yalıda Necib beyle Zübeydecik olmasa yaşıyamıyacağımı söyledim. Ebrukeman bildiği büyülere başvurdu hemencecik, kocamı Konkordiya şantözlerinden kurtarmak için

Koyun başı aldırdık. Birine Ömer Tevfik'in öbürüne gâvur karısının adını yazdık kaşıkların .Koyun başını mezarlığa gömdük, dadım Ebrukeman durmadan, Ömer Tevfik efendi ile gâvur karısı arasındaki muhabbet bu koyun başı burada nasıl çürürse tez zamanda öyle çürüsün diyordu. Kaşıkları da arka arkaya bir sicimle mezaristanda bağlayıp toprağa gömdük. Ben bu arada anneciğimle babacığımın kabirlerini ziyaret ettim ve birdolu ağladım. Yazık, yazık yarabbi bu Cenân kuluna!

Ebrukeman'ın büyüleri nafile çıktı. Kaç gün geçti, ne koyun başı kalmıştır çürümeden, ne bir şey. Lâkin

zevcimin şanpanya âlemleri, maiyetindeki birkaç dalkavukla fena sokaklarda nâralar atması bütün İstanbul'da işitilmişti. Bir fırsatını bulup kendisini ziyaret ettiğim Şadiye sultan hayli mânidar sırtımı sıvazladı. Demek herkes biliyor. Yalıya dönünce Ebrukeman'ın kollarına attım kendimi ve bir süre kendime gelememiştim. Ancak Ebrukeman'ın feryatlarıyla gözümü açtım, oda mahşeri bir kalabalıkla dolmuş. Akılsız Eburkeman öleceğimi sanmış basmış çığlığı, basmış çığlığı.Edâ hanımın bütün dalkavuk ehbabları ve yalının arsız hizmetkâr takımı beni seyre koşmuş. İşte bu yeter sebepti. Zübeyde'ye bile vedâ edemeden hemen o gece Ebrukeman'la bitişiğimizdeki yalıya sığındık. Büyük ve asil bir aileden gelen Necib bey hörmette asla kusur etmedi. Bize yalının en güzel odasını ayırtmış, validesi Nuriye hanımefendi geldi yanıma ve beni nasıl sevinçlere garkederek kucakladı, geçmiş olsun dedi. Zati çektiğim azabı herkes biliyordu. Necib bey de odadan çıkınca Ebrukeman'la yalnız kaldık. Sersem Ebrukeman, ya beyefendi bizi yakalarsa diyordu. Şöyle elimin tersiyle bir tane yapıştır diyor şeytan suratına. İnsanda iz'an olsa hanımefendisinin çektiklerine yanar yakılır, bu karı oralı olmuyor. Sonra yakalasa nolucak, düello bile etse Ömer Tevfik efendi Necib beyle, serhoşluktan gözünü açıp da kurşun sıkamaz.

İki yıllık evliliğim işte böyle nihayet buldu. Bir gece kaldık Nuriye hanımefendinin yanında. Ertesi günü geç vakit, yekşenbeydi o gün, ikindi namazından sonra faytonlara bindiğinde herkesin birbirini ezdiği Cenân hanımefendi bir güzel örtündü hiçbir yeri görünmemecesine ve yanıbaşındaki Ebrukeman gibi bir kocakarıyı andırarak yollara döküldü. Ah o uzayıp giden yollar, meyus, bitkin, sarp. Necib bey de yanımızdaydi tabii. Teyzelerim diyecekti civardan soran olsa. Tam çıkıp gideceğiz Manyasizâdenin yalısından bir çığlıktır koptu. Edâ hanım vay benim başıma gelenler, benim kara talihime vay diye çığlıklar atıyordu. Bu çığlıklar gittikçe

yükseldi, perde perde arttı. Sonra bana sövmeye başladı, gelin diye evime giren soğuk yılan diyordu da başka şey söylemiyordu. Yürüyelim Necib bey dedim ve Necib bey de sararmış, yumruklarını sıkmış yalıya bakıyordu.

Meğer Ömer Tevfik efendi o gece bermutad sabaha karşı dönmüş yalıya ve beni odada bulamayınca dadım Ebrukeman'ın koynunda yattığımı zannetmiş. Tabii gün ağarmış, geceler de nihayet bulur elbet, bakmış ki ben ortalıkta yokum, inmiş sormuş. Sağı aramışlar, solu aramışlar, o gardıroplardan birine kendimi astığımı sanmışlar, işim yok da Ömer Tevfik efendi gibi bir soysuz için hayatıma kıyacağım... Bakmışlar ki ben ve Ebrukeman görünürde yok, işte o vakit kafalarına dank etmiş, ama neye yarar. Olanlar olmuş bir defa. Ömer Tevfik efendiden kaçtığıma hiçbir vakit üzülmedim. Lâkin Manyasizâde Halûk efendi, bu ak sakallı ihtiyar adam... Ona yazık oldu. Biz Necib beyle Kanlıca'dan uzaklaşırken adamcağıza nüzul isabet etmiş ve üzüntüden yere yığılıvermiş. Halûk efendi daha çok yaşamadı, Zübeyde ile Burhanettin efendinin izdivaçlarından iki gün sonra vefat etti.

Necib beyle beraber oturmaya başladık. Fakat ne yapabilirim, bu dünyada başka kimim kimsem yok ki. Ebrukeman bütün gün ağlıyor, cicisinin kötü kaderine ağlıyor. Kim ağlamaz? O Edâ hanım ağlamaz, her türlü ıstırabıma ve envai çeşit sebebten gözyaşı dökmeme güler o kadın. Varsın gülsün. Rabbim bu Cenân kulunun bir melek kadar temiz ve saf olduğunu bilmez mi hiç!

Nuriye hanımefendi lütufkâr davranıp recamı kırmadı ve sonbahar Boğaziçi'ne avdet etmeden şehre indi. Şimdi oğluyla beraber oturuyor ve bu sayede dedikoduların önü bir bakıma kısmen alınmış oldu. Nuriye hanımefendiyle pek iyi anlaşıyoruz. Kendisi çok uzaktan hısımımız oluyor. O da Cemile Sultan'ın yetiştirmelerindenmiş. Esasen Cemile sultanın düğünde giydiği ve sırf bu düğün için yapılmış atlas, pek yüksek topuklu

pırlantalı pabuçlar Nuriye hanımefendide saklı. Bana gösterdi, saatlerce bir anakız gibi bu pabuçları seyrettik ve birdolu ağlaştık.

Sonbaharda Ömer Tevfik'ten boşanabildim. Sabahleyin erken saatte evden çıktık Necib beyle, esasen Necib bey dâvavekilim oldu. Hâkim lüzum gördüğü sualleri sordu, bütün haklarımdan vazgeçmiştim zati. Ömer Tevfik'in de vekili gelmişti. Mahkemeye birlikte çıktık. Galata Mahkemesine gitmek de varmış kaderde. Anneciğim, kızının bu hallerine hâlâ acımıyor musun? Acısan, son nefesinde bile adını sayıkladığın yavrun Cenân'a yardım etmez misin? Ne kadar büyük bir günah işlemişim ki ömrümce sesim şenlenmedi, gülmedi bir gün bile baharım. Hâkimin karşısında akmaya nasılsa tarafımdan mani olunmayan gözyaşları hâlâ dinmedi ve Ebrukeman elinde limon kolonyası etrafımda pervane oluyor, Nuriye hanım da gözyaşlarıyle bana arkadaşlık ediyor.

Bu sabah beni sevindiren bir şey oldu. Çok şükür yüzüm güldü. Nihayet bizlere kan kusturan o Ömer Tevfik efendi bıçaklanmış. Yarası ağırmış, Konkordiya' da hadise çıkardığından kendisini yaralamışlar. İyi olmuş, hiç acımadım. Fena yollara sapanların nihayeti budur.

Necib beyle evlenmeye karar verdik. Asil genç, kendisine sığınan bu kadına desti izdivaçtan evvel bir defa olsun yakınlaşma teşebbüsünde bulunmamıştır. Nuriye hanımefendi de bu haberimize, bir müjde demek galiba daha doğru olur, pek ziyade sevindiler. Lâkin en çok da Ebrukeman, sanki o yeniden kocaya gidecek, gerdeğe girecek, boyuna güler. Düğün yapmayacağız, zati zaman düğün yapılacak zaman değil. Meşrutiyet ilân edildi, memleket içinde bir hoşnutsuzluk hüküm sürüyor. Padişah efendimizi tahtından indirecekler ve kardeşini geçireceklermiş. Necib bey öyle söyledi. Lâkin biz meşrutiyete pek sevindik, ne de olsa medeniyet ufuklarını genişletecek. Her kargaşa sükûnet bulur,

mühim olan o sükûnette yapılacak işlerdir. Düğünümüz olmuş ya da olmamış, ne zararı var. Bu ileri adım bütün münevverleri sevindirmeli, vicdan sahibi insanların yüzleri hep gülmeli. Cedid devlet adamlarımızın ilk vazifesi lisanda yenilik yapmak olmalı. Bir de milletçe ilk tahsili mecburi kılmalıyız. Zira bütün medeni memleketlerin evlâtları bedava ilk tahsil imkânına sahiptirler. Lisanda inkılâba gelince, bu her şeyden evvel temin edilmeli. Lisanımız garp dilleri gibi bir kültür lisanı olmaya yeterli değil. Feylozofi terimlerinin hiçbirini bu lisanla karşılamaya imkân yok meselâ. Fikirlerimi Necib beye söyledim, eşim de tamamiyle aynı fikirde benlen. Buna memnun olduk.

Necib beyle evliliğim her zaviyeden tatminkâr oldu. Bu nazik genç seneler geçtikçe olgunlaştı, ama hiçbir vakit Ömer Tevfik efendi gibi derbeder bir hayata tenezzül etmedi. Necib beyle hayatımız tam manasıyle bir renk cümbüşüdür. Zevcimin familyası dolayısıyle sık sık saraya dâvet ediliyorduk. Sultan efendilerden gördüğüm itibar beni daima mesut ederdi. Doğrusu Necib bey cinsi münasibette Ömer Tevfik efendi kadar güçlü kuvvetli değildi. Lâkin insan gerek kış geceleri ve gerekse yaz akşamlarında uyandığında bir erkeğin ter kokusunu nu duymak, teneffüs etmek ister bitişiğinde. İşte Necib beyin bana bahşettiği nimet budur ve kendisine medyunum.

Birinci evliliğimden evlât sahibi olamamıştım. Necib bey bana bunu da armağan etti. Ne kadar talihli bir anaymışım ki ilk evlâdım oğlan oldu. Nur topu gibi bir bebe. Nuriye hanımefendinin rahmetli pederinin adı olan Mahmud'u bu bebeye taktık. İsmi gibi talihi de güzel olsun inşallah. Kayınvalidem lohusa şerbetinin pişmesini kimselere bırakmadı. Elceğiziyle kendisi pişirdi, misafirlere dağıttı. Garp kültürünü pek iyi bilen kayınvalidem Nuriye hanımefendi aynı zamanda itikadı tam bir kadındı. Doğumdan önce yapılması gereken bütün âdetleri sırayla, usulünce yerine getirdi. Kar-

nımdaki bebe altı yedi aylık olunca saray doktorunun kontrolünden geçtim. Yaşlı başlı, akıllı bir ebeyi Sultan efendi emrime tahsis ettiler, tuttukları altun olsun. Zevcim Necib bey pek küçük yaşta yetim kalmış, bu yüzden Nuriye hanımefendi evlâdımın babalı doğup büyümesi için kırk gün evvelinden ikindi vakti dualarına başladı ve bu dualar yatsıya değin sürdü. Kundak takımı tanzim ettik. Kundağı yaydık, içine bir güzel pamuklu kumaştan etek bezini serdik, uç tarafına da kuşağı koyduk. Besmelelerle devşirdik kundağı ve devşirdik kundağı ve devşirirken içine bol miktarda çörekotu koyduk. Vâkıâ firenkler ben Paris'teyken bu tür kundaklamadan vazgeçmişlerdi çoktan. Çünki çocuğun kemikleri kundağın içinde kıkırdaklıktan bir türlü kurtulamıyormuş sıkış sıkış. Tam dokuz ay on gün sonra sancım arttı, aşağıda emre âmade bekleyen ebeyi çağırdı Nuriye hanımefendi. Evin içi ana baba günü, zevcimin ve kayınvalidemin bütün yakınları toplanmışlar, dualar ediliyor benim için. Buhurdanlıklardan güzel kokular yayılıyor ortalığa. Odamdaki konsolun üstüne minimini şükûfedanlara kırçiçekleri yerleştirilmiş, her yerde kayınvalidemin intizamı ve tertibi... Ben de sancılar içinde kıvranıyorum. Derken lohusa iskemlesine kaldırıp oturttular beni. Tekbir ve Kelime-i şahadet seslerinden ortalık inliyor, ebe hanım en başta, bütün kadınlar Kelime-i şahadet getiriyorlar. İnsan sancısını unutuyor bunca ulvi duygular karşısında. Necib bey de biçare dışarıda dokuz doğururmuş, işin uzadığını gördükçe de aman ben çocuktan vazgeçtim zevcem lâzım diye ailenin büyüklerine gider yana yakıla haykırırmış. Nihayet vaktin tamam olduğunu sezen Ebe hanım kıbleye nazır bir duvara astığımız Kelâm-ı Kadim kesesinin altından kundak bohçasını indirtti. Çocuğun da ayakları, o ufacık penbe topucukları görünmüş zati o sıra. Ben farkında değilim, çırpınıyorum, anneciğim anneciğim diye inliyorum ve Nuriye hanımefendi alnımda biriken terleri kuruluyor. Oğlum doğar doğmaz korkunç surette rahata, ha-

fifliğe kavuştum. Bebeğin göbeğini sesi güzel olsun diye bir karış dört parmak güzelcene kestiler. Nur topu gibiydi yavrum kollarıma verdiklerinde.

Ben Manyasizâde'lerin Kanlıca'daki yalısına gelin gittiğimde Nuriye hanımefendi de düğüne dâvetliymiş. Rahmetli kayınpederimin boynuma taktığı akarsu pırlanta gerdanlığı pek beğenmiş. Bir benzerini ve salkım küpeleri gitmiş ve koskoca Cüce Sultan yetiştirmesi muhteşem Hanımefendi ta Kapalıçarşı'dan elceğiziyle seçip almış. Getirip gerdanlığı boynuma ve salkım küpeleri kulağıma taktı. Ah! Bu mücevherat, hiçbirini takmam, hepsi küçük gözlerinde durur etajerimin. Her hısım akraba mücevherler, nazarlıklar, gayet kıymetli kumaşlar getirmiş hediye diye. Bilmem bu zahmetlere ne diye katlanmışlar. Bizzat kayınvalidem Nuriye hanımefendinin hazırladığı Ümmü Sübyan duası muskasından ve gümüşlenmiş kurt dişinden, Hint karıncası boynuzundan ve yedi delikli mavi boncuktan pençe şeklinde, bir baş sarmısaktan müteşekkil nazarlığı yanımdan eksik etmediler. Süslü püslü, zevcim dâvavekili Necib beyi yanıma kabul ettim, genç adamın gözleri kamaştı, dili tutuldu güzelliğimden. Cenân hanım bu ne harikulâdelik, bu ne revnak-ı cemâl? dedi. Evin içinde bir memnuniyet rûzigârı esiyor ki, eh bu kadar olur. Ebrukeman, Rabbime yüz göbek adamış, gizli bir kenarda onları atıyor. Nuriye hanımefendinin hazırladığı lohusa şerbetleri kapaklı sürahilere yerleştirildi ve çocuğum oğlan doğduğundan kırmızı sakandor sürahinin boğazına bağlandı. Müjdeciler koşturuldu hısım akrabanın haberdar edilmeyenine, Necib beyin zevcesi Cenân hanımefendi bir erkek çocuğu doğurdu diye. Evlâdımın göbeği kesilirken beybabası kıbleye tuttu onu ve kulağına davudi sesiyle ezan okudu ve bir yandan da adını fısıldadı üç defa Mahmud Kemal Mahmud Kemal Mahmud Kemal, Euzü-Besmele de okudu bir defa. Lohusalığımın yedinci gününde Nuriye hanımefendi familyasını ve ehbablarını çağırdı. Önce davudi sesli hocalara Mevlûd-ı şerif okutuldu, ne

mutlu bir tesadüftür ki Hatice Sultan hazretleri de evimize şeref verdiler ve oğluma bir som altun maşallah taktılar. Mevlûd-ı şerifi takiben çalgılı çağnaklı bir çengi takımı bol bol oynadı.

Mahmud Kemal'den sonra Hilmi Münir dünyaya geldi ve Allah herhalde benim kız çocuğa mâlik olmamı istememiş. Kimbilir belki de böylesi çok daha iyi olurdu. Yavrucak annesi Cenân hanımefendi kadar güzel olamaz, dolayısıyle annesini kıskanırdı.

Zevcim Necib bey ittihatçıydı hepimiz gibi. İttihatçıların memlekete getirdiği yeniliklerden ve hürriyet havasından memnun yaşayıp gidiyorduk. Mahmud Kemal'le Hilmi Münir bittabii Hatice Sultanın Naciye Sultana recasıyla ve Enver Paşanın da himayesiyle Mekteb-i Sultani'de okuyorlardı. Ben de eve döndüklerinde Fransızcalarına yardım ediyordum. Manyasizâde ailesinden hayatta Ömer Tevfik efendi ve artık Burhanettin efendinin zevcesi olan Zübeyde hanımlar kalmıştı. Bir de şimdi Zübeyde hanımın yanına sığınmış olan Edâ hanımın bunak halası. Zannıma göre bu kadın bir yüz iki, yüz üç yaşında vardı ve bütün bunaklığına rağmen vücutça tamamıyle sağlamdı. Zübeyde hanım tıpkı benim gibi ağabeysi Ömer Tevfik efendiyle dargın olduğundan eski yengesi olmam sıfatıyla benimle sık sık buluşuyor ve dertleşiyordu. Zati Saltanat Hânedânının dâvetlerinde öteden beri karşılaşırdık kendisiyle. Evlâtlarımın ikisini de pek severdi Zübeyde hanım, hele Hilmi Münir'i küçüklüğünde kucağından indirmezdi. Melek gibi bir kadın olan kayınvalidem Nuriye hanımefendi de bu toplanıp sohbet etmelere katılır ve kemale ermiş yaşının tecrübelerine dayanarak dertlerimize merhem olurdu. Zübeyde hanımın hayatta tek bahtsızlığı bir evlât sahibi olamayışıydı. Birçok kapı çalmış, pek çok doktöre, hekime görünmüştü ve maalesef kimseler derdine çare bulamamıştı. Nuriye hanımefendi gelenekten tedbirlerin hepsini yerine getirtti Zübeyde'ye. Hamama gittik, bel çektirdik Zübeyde'ye; üç gün arka

arkaya bir başka hamama gittik ve Zübeyde sıcak suyla dolu kurnaya oturdu; komşudan bir taze doğurmuştu, sonunu aldık, hemen hamama gittik ve Zübeyde'yi sonun üstüne oturttuk; beziryağını pamuğa döküp Zübeyde'nin rahmini yağladık; Çifte Gelinler türbesinden toprak alıp saklattık ve Eyüb türbesinde Zübeyde hanıma iki rekât peygamberimiz efendimiz için, iki rekât da isteğinin olması için namaz kıldırdık; bir büyük kazana su koyduk, ateşte ısıttık, külünü içine serptik ve Zübeyde hanımın ayakları dışarda kalmak şartıyle bu kazana oturttuk, dadım Ebrukeman kuru bir sabunu kazanda durmadan köpürttü. Lâkin hiçbiri faide etmedi. Zübeyde hanım çocuk sahibi olamıyordu. Bir şey değil, bütün korkusu zevci Burhanettin efendinin tıpkı Ömer Tevfik gibi Konkordiya'ya dadanması filân. Ah, bilgisiz taze! Herkesi Ömer Tevfik kadar alçak ve namussuz, hicap hissinden arınmış zannediyor. Nuriye hanımefendi annelik edip kendisini teselli etti ve yüreğine su serpti. Zübeyde hanım biraz ferahlamış çekti gitti.

Cenân hanımefendi, Necib bey, Mahmud Kemal ve Hilmi Münir pek sevimli bir aile teşkil ediyorduk. Mahmud Kemal'in çalışkanlığına karşılık kardeşi Hilmi Münir pek tenbeldi. Vâkıâ aralarında bir yaş fark vardı ve bir sınıf farkı da olması lâzım gelirdi ama, zevcim Mekteb-i Sultani'ye ikisinin beraber başlamasını istemişti. Mecburen Mahmud Kemal geç başladı. Eve çıktıklarında fransızca konuşuyoruz, bakıyorum Mahmud Kemal hep ilerlemiş, lâkin Hilmi Münir yerinde sayıyor. Hilmi Münir'in dersten çok eğlenmeye düşkünlüğü bilmem kime çekmiş? Bari kötü arkadaşlar edinmese, en çok da bundan ürküyorum.

Memlekette harp almış yürümüştü. Masraflarımızdan oldukça kısmak zorunda kaldık. Hazırlıksız bir zamanda uğradığımız bu felâket bakalım ne netice verecek? Harp, bu korkunç felâket, bu kalemden başka silâh görmemiş gençlere tüfengi yükleyen insan kıyımı. Çok üzülüyorum, imperatorluğumuzun hali beni uzun

uzadıya düşünmeye zorluyor. Elbette bir hal çaresi arıyacağız. Yoksa bu harbin biteceği yok ve insanlar öldükçe vahim bir durum alıyor memleketin ahvali. Belki yarın öbür gün Necib'i de çağıracaklar, İstanbullu olmasına, kıymetli bir aileye mensub olmasına aldıran çıkmıyacak. Ve hattâ Necib'den genç olan Burhanettin efendiyi, belki pek yakın bir günde de, Allah onu bana göstermesin kara topraklara gömüp, alnına bukle bukle saçlar dökülen evlâdım Mahmud Kemal'i çağıracaklar. Fakir mahallelerinden birer ikişer gençlerin gittiğini ve bir daha da evlerine dönmediklerini işittim. Zübeyde hanım da söyledi, kayınvalidemin yakınları da. Lâkin fakir mahallelerden gidenlerin dönmeyişi acı olmasına elbet acı da, bir Burhanettin efendi, bir Necib bey kaç senede bir yetişir. Memleketin bu kıymetli evlâtları harbte ziyan olurlarsa nasıl kalkınırız. İşte bunu düşünen yok. Naciye sultanı son gördüğünde Zübeyde hanım azıcık çıtlatacak olmuş, Sultan efendi dinlemeye tenezzül etmemişler bile. Geçenlerde Şâdiye sultanın kabulünde hep bunlar konuşuldu. Şâdiye sultanın bir lafı dikkatimi çekti, eğer pederimi tahtından indirmeselerdi...

Bizim sanat gecelerimiz de eskisi kadar canlı ve kıvrak değil. Memleketin bu kara günlerinde insan gülüp oynıyamıyor. Lâkin Sultan efendilerin kabul günleri gene devam ediyor ve bizler bu kabul günlerine katılmaktan büyük bir zevk duyuyoruz. Fehime sultanla Şâdiye sultan, zannedersem birbirlerine inat, her pazartesi kabul ediyorlar bizleri. Ben artık ikiye böldüm bu pazartesileri. Birinde Şadiye sultana gidiyorum, ertesi hafta da Fehime sultana. İkisinin de kalbimdeki yerleri ayrıdır ve bu yerler hiç karışmazlar. Zübeyde hanımın çocuksuzluğu en büyük derdimiz. Sultan hazretleri bile Zübeyde hanıma çare arıyorlar. Burhanettin efendinin Konkordiya'ya dadandığını ve birtakım sokak kadınlarıyla Tokatlıyan'a çay içmeye gittiğini işittim. Maalesef bir defa da bizzat gözlerimle gördüm.

Hilâli-Ahmer konserine dâvetli bulunuyordum. Otomobil gelip aldı. Fatma sultan hazretleri, biz size dargınız buyurdular ve son kerte haklıydılar. Çünki bu şen şakrak sultanımızı epeydir ziyaret etmemiştim. Öte yandan Şâdiye sultanla içtiğimiz suyun ayrı gitmediğini bilmeyen yoktu. Her neyse, birlikte çıktık konserden. Konserde zati locaya şekerlemeyle çay getirtmiştik. Hacıbekir'in bademezmelerinden fazlaca kaçırmışım. Midemde vıcık bir tatlılık hüküm sürüyordu. Canım fena halde çay istiyordu tekrardan. Allahtan bu isteğimde yalnız kalmadım. Küçük fakat seçkin bir grup otomobile bindik ve doğru Tokatlıyan'a yollandık. İçeri girmemle bir de ne göreyim, keşke görmez olaydım, zavallı Zübeyde hanımın korktukları bir bir başına gelmiş, zevci Burhanettin efendi pek boyalı bir madamayla kol kola, diz dize oturuyordu. Karının yaşı geçkin, o haline bakmadan sürüp sürüştürmüş ve Suadöpari kokusundan salon geçilmiyor. İçtiğimiz çayın tadı tuzu olmadı, pek üzüldük. Biz hanımlar alafıranga hayata kolayca intibak ettik, ama nedense erkeklerimiz bu konuda pek kof çıktılar. Garbileşmeyi madamlarla, matmazel eskileriyle gezip tozmak sandılar. Öyle mi ya?

Muazzez ehbablarımı dâvet etmem gerekiyordu. Kayınvalidem Nuriye hanımefendiyle görüştük, kendileri de hak verdiler bana. Bugün için ilk defa etajerimi açtım, birinci zevcimin yüzgörümlüğü akarsu pırlanta gerdanlığı taktım boynuma, siyah ipek kadife tuvaletimin üstünde şahane durdu. Artık yaşlanıyorum, güzelliğimi mücevheratla zenginleştirmek zorundayım. Nuriye hanımefendi bu sözlerime pek kızdı. Sen yaşlanırsan kızım biz ne oluruz dedi, o da kendi cephesinden haklı. Keşke yaşlanmamış olsam, halbuki iki çocuk annesi bir kadınım ben. Dâvet güzel geçti. Manyasizâde Halûk efendi kerimesi Zübeyde hanım en erken geldiler. Ressam Mihri hanım kendisinin portresine çalışıyormuş, çoktandır gülmeyen yüzü gülmüştü. Kolay değil, kötü yerlere alışmış bir kocanın ne demek olduğunu Ömer

Tevfik efendiden bilirim. Diğer ehbablar da gelince nefis bir gün geçirdik. Çay ve batonsale. Çay ve musiki. Çay ve musahebe. Ben piyanoda Norma operasından birkaç arya çaldım. Vildan hanımefendi de beraberinde getirdiği kitarasıyla bana refakat etti. Yanılmıyorsam nazik dostlarımdan işittiğim iltifatlar samimiydi. Güzelliğimi, zerafetimi övdüler, göğsüm kabardı. Biz çaylarımızı yudumlarken akılsız Ebrukeman'ın bağıra çağıra, söylene söylene salona girmesi misafirlerimi ve beni epey güldürdü. Ebrukeman da bunadı son zamanlarda, naptığının farkında değil. Daha evvel misafirlerimin geleceğini söylemiş, yanımıza girmemesini tenbih etmiştim. Unutmuş. Mutbakta çalışan bir kızcağıza taktı, sözde evine gizlice pirzola götürüyormuş, kilerden sucuk çalıyormuş. Bunlar mümkün değil olamazlar; hizmetkâr milletinin ne mene şey olduğunu Ebrukeman' dan çok daha iyi bilen kayınvalidem Nuriye hanımefendi sucukları, peynir tulumlarını, pirinç çuvallarını sabah namazından önce tekrar tekrar sayar her gün. Bu pirzola meselesi de karışık. Çünki pirzolalar da tane tane sayılır Nuriye hanımefendi tarafından. Lâkin Ebrukeman bir şeyi tutturdu mu tutturuyor... Salona girmekle kalmadı, deli deli kızın hırsızlıklarını sayıp döktü. Kaş göz işaretlerimin hiçbirine aldırmadı. Bunun dışında günün havasını bozan bir hadise olmadı. Lâkin bir de, unutuşum ne çabuk olmuş, daha dün edebi zerafeti ve revnak-ı cemâliyle Tokatlıyan'da şakıyan Sabahattin bey cephede vurulmuş. Derhal ölmüş. Çok yandı içim, familyası sonsuz bir mateme bürünmüştür. Bu şair ruhlu gencin harbe gönderilmesi kadar insanlık harici bir şey tasavvur edemiyorum. İstanbul'un bu nadide gençlerinin neslini tüketecek şu harb. Lânet olsun!

Necib bey bir zaman için yurt dışına çıkmamızı istedi. Olacak şey mi! Vatanımdan başka bir şeyi düşünemezdim. İnsanlar birer birer ölüyorlar, memleketimiz, bu cennet topraklar parçalandı. Bir nihayeti olacak bunun. Belki ve daha olmazsa biz valideler, münevver

kadınlarımız yürümeli, İttihatçılara bir şey demeliydik. Münevverlerin çocukları bugün harbte ön cephelere pek gönderilmiyorsa da, yarınımın, yazık ki yarınımızın ne olacağı meçhul. Kalbim titriyor benim Mahmud Kemal' le Hilmi Münir'in suratına bakarken. Bilmem bu Alaman mürebbiyeyi de tutmakla iyi mi ettik. Necib bey şimdi Fıransızcanın bir tesiri kalmadı diyor. Bu Alaman mürebbiye sabahtan akşama yaz tatillerinde Alamanca konuşacak çocuklarımla. Onların fevkalâde yetişmesini istiyoruz elbette Necib beyle. Yoksa bu vatan nasıl kalkınacak? Bir ana olarak memleketimin kalkınmasını, medeni milletler gibi yaşamamızı dilemem bir suç mudur Yarabbi. Dualarımı kabul et, hiç olamazsa Mahmud Kemal'le Hilmi Münir'e Mektebi Sultani'den yüksek dereceli bir şahadetname aldıklarını ve bana bir valide olarak her vakit sevgi duyduklarını göster.

Ebrukeman aniden vefat etti. Bu sabah kalktığımızda Ebrukeman'ın şen sesini işitemedik. Kalkar cıgarasını sarar, köşesine bağdaş kurup otururdu. Doğrusu kimsesiz bir genç kadına evini açan kayınvalidem Nuriye hanımefendi beraberimde dadım Ebrukeman'ı da getirmeme hiç karışmamıştı. Aman Allah, o Edâ hanım olsaydı neler yapmazdı,ihtiyarcığı bu yaştansonra nasıl beygir gibi çalıştırırdı. Hayat ne garip, ne acı! Çocukluğumun, ilkgençliğimin bu delidolu Ebrukeman'ı bir günde vefat etti. Halbuki ne hastaydı ve ne de düşkün. Sapasağlam kadının aramızdan ayrılması iyi olmadı. Bâhusus Ebrukeman iyi kötü hizmetkârları konturol ediyordu, birkaçının hırsızlığını da yakalamıştı. Kör olasılar boğazlarına lokma giren evden bir şey aşırmadılar mı rahat etmezler! Dinimizde cenâze merasimi olmadığından firenklerde gördüğüm gibi kendisine çelenk yaptıramıyacağım, yoksa isterdim safi beyaz güllerden bir koca çelenk. Ölü yıkayıcıları geldi, korkunç karılar. İnsan yanlarına yaklaşmaya korkuyor. Necib bey hizmette, son vazifemizde kusur etmedi ve bütün işlerle benim yerime meşgul oldu.

Ebrukeman'ın ölümü, memleketin harici siyaseti ve saire ve saire sinirimi fazlasıyle bozmuştu. Zevcimin Avrupa seyahati teklifini bu defa reddedemedim. Bir yandan içim kan ağlıyor, bir yandan sinirlerim harap vaziyette. Adamakıllı dinlenmem lâzım. Birlikte gitmemiz de Necib beyin işleri dolayısıyle mümkin olmıyacak. Seyahati vesile bilip Paris'e uğrayacağım, gençliğimin geçtiği bu güzel şehri ömrümde bir defa daha olsun göreceğim. Lâkin daha evvel Mısır'a gittim. Vücudumun güneşe şiddetle ihtiyacı olduğunu hissediyordum öteden beri. Mısır'a hareket eden vapurumuz yolda Atina'ya da uğradı. Aman o Atina, o ne şehir, o ne güzellik. Yunan milletinin bu kadar büyük bir medeniyet yaratabileceğini tahmin etmezdim. Atina harabelerini sefirimizle beraber gezdik. Kendileri iltifatlarını esirgemediler benden, birdolu mütehassis oldum. İskenderiye'ye vardığımızda Necib beyin hotele attığı postrestanı aldım, derhal dönmeye karar verdim. Zira benim pek sevgili oğlum Mahmud Kemal hastalanmış, ateşler içinde yanıyormuş. Günlerce süren mahvedici bir seyahat bana ömrümün en fena saatlerini yaşattı. Mahmud Kemal'le gece gündüz beraber yatıp kalktım. Evlâdımın nâlan yüzü gözümün önünden gitmedi. Hayaliyle avundum.

Mahmud Kemal'de sinsi tüberküloz tespit edilmiş. Geldiğimde kendisini biraz iyileşmiş buldum. Ama bu hastalık kötüdür, öldürücüdür. İnsanı ağır ağır yer bitirir. Son aylarda ailemizin başına gelenler bir değil, üç değil; oğlumun yanına kardeşini yaklaştırmadık. Hekim de öyle söyledi. İçim yanıyor, lâkin Mahmud Kemal'e durumunu bildirmiyoruz, zevcimle yanında hep güleç oturuyoruz. Bu yıl ve belki de gelecek sene mektebine devam edemiyecek. Edemesin, kim ne karışır. Oğlumun sıhhati benim için okumasından daha mühimdir. Her sabah inek sütü içirdim, bir bardak dolusu sütün içine bir çiğ yumurta ve bol miktarda kaymak vurdum. Hem besleyici, hem lezzetli. Tabii bol bol şeker de ilâve ettim.

Havaların ısınmasından istifade edip Büyükada'ya veya Moda'ya geçeceğiz bu sene. Hekim Mahmud Kemal'e Kanlıca'nın yaramayacağını söyledi. Ben de aynı doktör gibi düşünüyorum.

Mahmud Kemal'in sinsi ince hastalığı beni düşündürüyor. Oğluyla meşgul olmıyan bir valide değilim ki. Yaz ayları evlâdım iyice dinlendi. Soframızda çok şükür hiçbir şey eksik değil. Her öğün et yendi, tavuk kestirdim, öğleden sonraları kardeşiyle korularda gezinirlerken karınları acıkır diye ceplerine kuru yemiş doldurdum fıstık fındık, üzüm filân. Diğer evlâdım bir güzel beslendi, kurbanlık kınalı koçlara döndü. Bunda bir boy atması, bizzat tespit ettim ben onun zayıfladığını, ama bir şey demiyordum. İnsan yediğini yakar diye düşünüyor. Daha önce de başka çocuk yetiştirmediğimden bilmemişim.

Mahmud Kemal'i çok kötü bir şey yaparken yakaladım. Tahminimde yanılmamışım. Zati tahmin ediyor, kendi kendime açıklamaya cesaret edemiyordum. Odasına ilâcını vermeye girdim, Mahmud Kemal ponponlu topuklu terliklerimi ayaklarım şiştiğinden giymediğimden sesimi işitmedi; tepesine kadar yorganı örtmüş. Bir şey oldu sandım birden, deli gibi koşup yorganı çektim. Bir de ne göreyim, Mahmud Kemal çüküyle oynuyor. Derhal yüzüne iki tokat vurdum. Fazla da yüzgöz olmak istemediğimizden odadan çıktım. Her tarafım zangır zangır titriyordu. Necib gelinceye değin söylendim durdum bir başıma. Kayınvalideme de açamadım, ne biçim yetiştiriyorsun çocuklarını der diye korktum. Dese de hakkı. Mahmut Kemal'in hastalık sebebi böylece anlaşılmış oldu. Her dakika çüküyle oynuyordu, kaybettiği gücü benim sokak sokak dolaşıp satın aldığım kuru yemişler veremedi.

Hayret edilecek bir şey, sabahtan beri düşünüyorum, aklım almıyor. Memleketin bu karışık günlerinde Zübeyde hanım kocasını terk ederek Paris'e kaçmış. Bütün İstanbul ve bilhassa Bâbıâli bununla çalkanıyor.

Bizlere de haber vermeden gitmesi gariptir bu hanımın. Selma Kurz'un, bu dünyaca meşhur Viyana operasında insanları defalarca ağlatan muganniyenin kışlık tiyatroda konser vereceğini biliyordum. Saltanat Hânedânı epeydir bu muhteşem güne hazırlanıyordu. Ben dâvetliydim ve Zübeyde hanımın da dâvetli olacağını düşünerek geçenlerde bir otomobil çağırttım, Ihlamur tarafındaki konağına gittim. Esasen Zübeyde hanıma bir ziyaret borcum vardı. Soğuklar iyice dindiğinden Ihlamur kasrı civarında bir süre puromenad yaptım. Bülbüller gene ötmeye başlamışlar, lâkin Sultan Abdülhamid Han nerede? Bu asil padişahı, yüzüne tüküre tüküre tahttan indirmişler ailesinin söylediğine bakılırsa. Pek inanmadım ve inanmadığımı da, anlatan zat-ı muhtereme söyledim. Meşrutiyetin memleketimize hürriyet fikrini yerleştirmesine sevindik hep, ama bu harbler... Ah bu Sabahattin bey gibi bir edebiyat bülbülünü salonumda şakımaktan alıkoyan harbler... Zübeyde hanım beni pek telâşlı karşıladı, evvelâ bir mana veremedim. Salonunda kendisiyle görüşmek istemediğim bir ehbabın bulunabileceğini düşündüm bir an. Zira görüşmekten vazgeçtiğim birkaç kişi vardı. Dedikodular dolayısıyle. Bu dedikodular samimiyeti ortadan kaldırırlar. İnsan karşısındakiyle bir üçüncüyü konuşabilir. Kabahatli muhatab oluyor, kendisine söylenenleri yemeyip içmeyip gidip anlatıyor. O vakit üçüncünün suratına nasıl bakarım. Bu dedikodular çok fena canım. Böyle düşünürken Zübeyde hanım beni içeri dâvet etti. Şaşırdım, çünki ortalık valiz dolu idi. Zübeyde hanım gibi derli toplu bir ehbabın evi bu kerte dağınık olsun, bir başkası anlatsa idi inanmazdım. Zübeyde hanım iç çamaşırlarını, eteklikleri, şifonlarını salonun orasına burasına dağıtmış. Koltukların üzeri giyecek dolu, kezâ kanape de. İçeriye bana çay hazırlamaları için emir verdi ve o sırada ağladığını farkettim, neden gözyaşı döktüğünü düşünemedim. Zati çok geçmedi kendisi anlattı. Zevci Burhanettin efendi basit

bir kıza Samatya taraflarında denize nâzır bir oda mı, ev mi ne tutmuş. Kaçın bohçacı karısı madam Modistra' dan haber almış Zübeyde hanım ve şimdi madam Modistra her iki tarafı da idare ediyormuş anladığım kadarıyle. Ne de olsa Ömer Tevfik efendiden bilgi sahibiyim. Zübeyde hanıma yanılmış olabileceğini, bu tür bohçacı kadından lakırdıya kanmaması lâzım geldiğini filân söyledim. Galiba hak verdi. Meğer ben hak verdi zannetmişim. Burhanettin efendinin çocuk sahibi olmak için başvurduğu yollara o kadar şaşırmışım ki ayrıca bunca eşyayı niye ortaya döktüğünü soramadım. Ve alelacele çayımı içtim, batonsalelerden atıştırdım, bayılacak gibiydim üzüntümden, batonsaleler bayattı. Maddi durumları da bozulmuş. Zübeyde hanımın büyük halası benim Ebrukeman'ımdan birkaç ay evvel durup dururken ölmüştü. Hoş, onunkine pek durup dururken denemez ya, son zamanlarda kıçındaki sidikli bezleri çıkarıp ikide bir burnunu siliyordu ve bunu hepimizin önünde yapıyordu. İşte bu bunak büyük haladan Zübeyde hanıma yüklüce bir miras kalmıştı. Yatağının ağırlığına sebep içinin altun dolu olduğunu gösterirlerdi. O serveti sual ettim, kemküm etti. Herhalde Burhanettin bey elinden aldı, sağda solda verdiği şampanya ziyafetlerine harcadı dedim. Üstelemedim. Selma Kurz gibi bir muganniyenin konserini kaçırmamasını temenni ederek ayrıldım Zübeyde hanımdan. Kayınvalidem Nuriye hanımefendi evdeki dağınık elbiseleri sormadığıma pek hayıflandı.

Muganniyenin muhteşem konserinde Adile, Rukiye, Naciye sultan efendilerin localarına baktım; Zübeyde hanımı göremedim. Selma Kurz'un o dağlardaki yoncaları kopartan, boşlukta ebediyen uçurtan harikulâde sesine çokça kapıldığımdan konserden sonra Zübeyde hanımı aramak aklımın ucundan bile geçmedi. Sultanlarımızın himmetiyle muganniyeden imzalı bir fotoğrafisini istedim, pek güzel bir kartpostalını takdim buyurdular, sevindim. Eve geç vakit döndüğümde Nuriye ha-

nımefendinin telâşeyle beni karşılamasına evvelâ bir mana veremedim, gecikmeme telâşlandı sandım. Meğer telefonla öğrendiğine göre Zübeyde hanım üç gün kadar önce sahte bir pasaportla İtalyan bandıralı bir gemiye binip kaçmış. Müthiş bu! Napoli'den Paris'e geçecekmiş Zübeyde hanım, bir ehbabımıza bıraktığı son mektupta yazmış hepsini. Zübeyde hanımın doğrudan doğruya bana yazmamasına darıldım. Kendisinin sadık bir dostu olduğumu zannederdim. Sinsi sinsi eşyalarını toplamasından işkillenmeliydim zati. Soysuz karı! Burhanettin efendi gibi bir gencin hayatını da zehir etti. Pis kısır karı! Edâ hanım gibi bir valideden istediği kadar madam Garos'un okulundan yetişsin, işte böyle bir kız çıkar. Boşuna büyüklerimiz anasına bak, kızını al dememişler.

Necib'in harbe çağrılması işte o günlerde, bunca felâketin arasında ortaya çıktı. Ne yapacağımı şaşırdım, derhal Naciye Sultan efendiye koştum, belki halimize, oğullarıma acır diye, yoksa ben çüküyle oynayan Mahmud Kemal'le nasıl baş edebilirim. Hayatımda ilk defa elim ayağım birbirine dolandı, Ömer Tevfik efendiyle zifafa girdiğimiz gece gibi. Naciye sultan hazretleri derdimi alâka ile dinlediler, zevci Enver paşa hazretlerine münasib bir zamanda açacaklarına söz verdiler. Lâkin hiç ümidim yok, çünki Enver paşanın yüzünü görmesine imkân yokmuş Naciye sultanın. Kayınvalidem işitmiş. Biz kayınvalidemle, biri genç ve diğeri ihtiyar iki kadın yapabiliriz.

Necib beyin cepheye gitmesiyle kulaklarımda bir uğultu, başımda mütemâdî bir dönme. İyi biliyorum bu deniz, derya aşırı çöl gibi gidişin dönüşü yok. Partir c'est un peu mourir! Benim çilem dolmamış ve Necib bey gider gitmez vesika ekmeğine düştük. Oh Yarabbi, ne acı. Herkes gibi vesika ekmeği yememizden daha feci bir şey düşünemezdim eskiden ve bu kötü talih bana bunu da gösterdi. Vesika ekmeği yiyorum. Lâkin vesika ekmeğine alışamadım, midem allak bullak. Süpürge

tohumundan ekmek bu kadar olur. Beybabamın atları, kısrakları bile daha leziz bir samanla karın doyururlar idi. Birdolu ağladım.

Kapımı çalan kalmadı. Kimse aramıyor beni. Geçmiş günlerde salonumda şakıyan bülbül Sabahattin beyin yüzü gözümün önünden gitmiyor. Ya maazallah Necib beyin de başına aynı şey gelirse? Mektup almadım. Çok üzgünüm. Kayınvalidem Nuriye hanımefendinin de ağzını bıçak açmıyor. Evlâtlarımın kaderini de gölgeliyorum, bu böyle sürüp gidecek mi Yarabbi!

Rabbimden, Habibinin yüzü suyu hörmetine niyaz ediyorum Necib dönsün, bir haber alalım. Lâkin dualarım boşuna, Nuriye hanımefendiyle yediğimiz vesika ekmeğinin ıstırabına bir de Necib'ten kattiyen haber alamamamız ilâve oldu. Evlâtlarım okullarında ne yapıyorlar ki. Temenni ederim mekteb idaresi vesika ekmeğine kalmamıştır, zira Mahmud Kemal'in hastalığı tamamen yeni şifa buldu.

Zübeyde hanım Paris'ten beni de hatırlamak nezaketini göstermişler. Eyfel kuleli bir kartpostal aldım kendisinden. Elde boyanmış fotoğrafi. Orada da harb bütün şiddetiyle devam ediyormuş. Bir de yıkılan çarlıktan kaçan kont ve kontesler gelmiş Paris'e. Mühim bir şeymiş gibi bunu da yazmış Zübeyde hanım, İstanbul bu kont ve konteslerle kaynıyor. Herhalde haberi yok Zübeyde hanımın. Bir de kocaman zarf postalamış. Paris gazetelerinde fotoğrafileri çıkmış, kendisi ile ilgili geniş neşriyatta bulunulmuş. Haremden, kafes arkasından kaçan bedbaht Türk kızı diye yazmışlar. Bu bedbaht Osmanlı kızı lafı tuhafıma gitti. Bir defa Zübeyde hanım yirmi beşinin üstündedir ve aşağı yukarı sekiz dokuz yıldan beri kız değildir. Bu kadıncağız ayrıca kafes arkasında yaşamıyordu ve pekâlâ muganniye Selma Kurz'un konserine gelebilirdi. Bu tür pespaye neşriyata kısırlığını âlet etmesi beni şaşırttı Zübeyde hanımın. Birkaç aydan beri ilk defa Necib'ten çok bu gazete parçalarına daldım.

Burhanettin efendi sık sık ziyaretime geldi. Benlen Zübeyde hanımdan bahsetmek bu genç adama ferahlık veriyor olmalı. Kayınvalidem Nuriye hanımefendinin nezaretinde birer sanat ve sohbet gecesi oldu böyle akşamlar.

Burhanettin efendiye iftira edildi sanırım. Zira adamcağız Zübeyde hanım için çok içli ağlardı. Nuriye hanımefendiyle aramızda karar almıştık, Zübeyde'nin ismini ağzıma almıyacaktık. Burhanettin efendi napar, neder konuyu Zübeyde'ye getirirdi. Beraber geçirdikleri mesut günleri anlatırdı. Burhanettin efendiyi nedense cepheye çağırmamışlardi ve allahtan kendisi de gidip müracaat etmemiş. Hemen her gecemiz birlikte geçiyordu. Yaz tatili dolayısıyle eve dönen evlâtlarım da Burhanettin amcalarından pek ziyade memnundular ve Burhanettin efendi de hemen her gelişinde kendilerine Nestele çikolatası getirirdi. Bir gün hamamı yakmıştım, kayınvalidem de evlâtlarımı almış Kuzguncuk'taki uzakça bir akrabamıza iki geceliğine gitmişti. Tuhaf bir tesadüf, hizmetkârlar da izinliydiler o gün. Bir tek aşçıbaşı mutbaktaydı ve sağırdır, top atsan yerinden kıpırdamaz. Kapının güpegündüz çalınmasına güvenerek belki bir samimi ehbabdır diye bornozumla indim, zati bu kapı hadisesine kadar bir su dökünmüştüm, saçlarımdan sular akıyordu. Karşımda Burhanettin efendiyi bir buket çiçekle — kırmızı güldü tabiî — , görmeyeyim mi? Adeta dilim tutuldu, yanaklarım pençe pençe al içeriye dâvet ettim. Burhanettin efendi de zangın zangır titriyordu ve çok utanmıştı. Yok biri görse ne demezdi. Hemen içeriye buyur ettim Burhanettin efendiyi ve kapıyı kapar kapamaz heyecanımdan yanlışlıkla kollarına attım kendimi. O da elindeki gül buketini merdiven eşiğine düşürüp ola ki aynı sebebten şaşkın, bana sarıldı. O sırada bornozumun önü hafif açılmış, meme uçlarım dışarıya çıkmış. Pek utandım, kapamak istedim, zati Burhanettin efendi dikkat etmiyordu. Ellerimi tuttuğundan bornozumun önünü kapamaya fırsat bulamadım ve ıslak

Bursa işi havlu — kayınvalidem Kaplıcalara gittiğinde getirmişti —, omuzlarımdan bir anda kaymaya muvaffak oldu. Napacağımı şaşırdım, yere eğilip alacağımda Burhanettin efendi de eğilmek istemiş, sırtımı döndüğümden kabalarıma sarılmak zorunda kaldı. Çok utandık, bir gören olsaydı ne demezdi. Burhanettin efendi bir türlü havluyu yerden alamadığımızdan, üşümeyiniz Cenân hanımefendi dedi ve jaketini çıkarıp omuzlarıma koydu. Öyle sarmaş dolaş yukarıya, odama çıktık. Saçlarımdan akan sular Burhanettin efendinin gömleğini fazlaca ıslattığından ve bu ıslaklık gömlekten pantalonuna da geçtiğinden Burhanettin efendi gömleğiyle pantalonunu çıkardı. Erkek vücuduna nicedir hasret bir kadındım. Dayanamadım, Rabbim bağışlasın. Bahusus zevcim Necib bey pek sinamekidir, elinde baston yatak odasına girerdi. Burhanettin efendi, bu nezih genç yaklaşmam üzerine kendisine, zannederim şartlarımız eşitleşsin diye paçalı donunu da çıkardı, yatağa doğru yürüdük. Bana sarıldı Burhanettin efendi, ben de fanilasını çıkarıp vücudunu okşamaya başladım. Erkek terine ne kadar ihtiyacım varmış, Burhanettin efendinin koltuk altlarını kokladım, kıllarını dinimizin icabı hep tuvalet pudurasıyla dökmüştü, ayıp yerinde de kıl bırakmamıştı. Burhanettin efendinin pek güçlü kuvvetli olduğunu o eski nişan gecelerinden tahmin etmiştim zati. Yanılmamışım. Ertesi günü akşama değin yataktan çıkmadık. Ertesi günü artık gün batıyordu ve güneşin son ışıkları — akşam güneşi güzele vururmuş —, odanın kalın perdelerinden, kafes deliklerinden sızmıştı, Burhanettin efendiyle bana vurmuştu, ikimiz de pek güzeldik, gençtik, diriydik. Kayınvalidemin geleceğini, Allah göstermesin çocuklarımın boynuma sarılmak üzre yanıma geldiklerinde Burhanettin amcalarıye karşılaşacaklarını düşünerek hemen kalkıp giyindik; güneş batmış, iki günlük masal da bitmişti.

Burhanettin efendi Cenân hanımefendinin aşktaki ustalığını görünce bensiz yapamaz oldu. Zati Samatya'

daki odalık meselesi madam Modistra domuzunun uydurmasıydı zannederim. Bohçacılıktan iş yürümeyince bu eski pezevenk bizim gibi saf müşterilerine yalanlar uydurup para kazanıyordu. Kazdığı kuyuya kendi düştü alığın. Burhanettin efendi hemen her gece bize geliyordu ve bir münasip zamanda oramı buramı sıkıştırıyordu. Nuriye hanımefendi görecek diye ödüm kopuyordu. Daha fenası gazeteler harbin bittiğini, cephedeki askerlerimizin dönmeye başladıklarını yazıyorlardı. Yani az bir şey kalmış Necib'in dönmesine, ne çok üzüldük Burhanettin efendiyle. O büyük günahı bir defa daha tekrerlayamazdık tabii. Kaçamak bakışmalar, herkesin odadan çıktığı bir anı fırsat bilip el tutmalar, kedinin bile ayak sesinden ürküp el bırakmalar... Gönül bu. Gönül bir su gibidir, akar gider.

Burhanettin efendi dışarıda buluşmamızı, yüzümü iyice örttüğüm takdirde kimselerin beni tanıyamıyacağını söyledi, hele büyük kalabalıklara karışırsak. Maksat buluşup aşkımızı birbirimize ifade etmek. Ah, aşkı hiç bilmiyormuşum, aşkın yakıcılığını Burhanettin efendiden aldığım bir mektup öğretmiştir bana. Ve o mektubu ömrümün sonuna kadar saklıyacağım bir pastaneden alınma yağlıboya bezenmiş bonbon kutusunun içine koyup.

"İsmetlü Cenân Hanımefendiye Takdim
"Ruhum Cenân,

"Birkaç günden beri mektuplaşamıyor idik; çünki buna ihtiyaç yok idi. Sabah ve bazı akşam mülâkatları bizi daha iyi tatmin ediyordu. Bu sükûtu bugünki o şirin ve sevimli mektubunla sen ihlâl ettin ve bilsen bununla ne iyi yaptın. Vâkıa her istediğimiz akşam görüşebiliyor, kaçamak bakışabiliyor isek de; bu ne kadar devam ediyor. On veya a'zami on beş dakika. Sonra? Nedense.... Sonra tekrar ayrılmak mütevellid yeni bir ıstırab... Ah akşam mülâkatlarını ne derece ârzû ediyorsam, o muvakkat saadetten bizi ayıran ani iftirâk-

tan da o nisbette korkuyorum, me'yus oluyorum. Öyle zan'ediyorum ki senden ayrılmak bana hayattan ayrılmaktan daha müşkül. Seni öyle muhteris, fakat bir o kadar da muteriz-âne ve acûl-âne bana Aurevoir derken benim o esnada hissettiğim hüzün ve eleme vakıf olsan eminim ki bana acırsın. Dün akşam senden ayrıldıktan sonra doğruca vapura gittim. Bir türlü yer beğenemiyorum. Sıkıntılı olduğumdan. Müthiş bir sinir, nereye baksam siyah, simsiyah. Bikes bir yalınızlık içinde hayatımın en gam-hâr ve hüzn ü âver anını yaşıyor idim. Vapurdaki yolculara bakıp da herkesin yanında bir refik yahud da refika ile konuştuğunu görünce kendimin öyle yalınız ve kimsesiz vaziyetime yine kendim acıyor ve için için ağlıyarak hıçkırıyordum. Ah bu yalınız yolculuk, ne zaman seninle beraber bahtiyar-âne bir promenade'a çıkacağız, çıkabileceğiz? O saadet aceb bize nasib olacak mı Cenân, söyle; Allah aşkına söyle?... Bu gaddar ve hâin hayat bize bunu çok görecek mi? Mektubunda dediğin gibi vapurdan çıkınca eve geldim, yemeğimi yedim. Muhitim icabı yatağıma girmeden evvel soyunamadığımdan palto omuzumda o ayaza rağmen yalının rıhtımına bir şezlong koydurttum ve bîtab üzerine kendimi attım... Mehtâb henüz yoktu, yalınız deniz sanki tefekkürâtıma bir ma'kes olacağını biliyormuş gibi sakin ve minimini dalgacıklarının çıkardığı hafif ve şırıltılı seslerle beni teselli ediyor gibi idi. Hemen bir cigara yaktım, her nefes alışımda cigaranın hâsıl ettiği duman damağımda bilmem hangi höcrelerden geçerek dışarı çıktığında hayâlimde bir kat daha yükseliyor idin. O esnada kamer de Kanlıca tepelerinden kanlı bir parıltı ile yavaş yavaş çıkıyordu. Bir dakika evvel esrar-ı engiz bir siyahlığa bürünmüş olan sahile nurdan ve gümüşten hayâllerini serpiyordu. Ah o gümüş selvi, ah o deryada gümüşten açılmış yol, üzerinde sen geziyor idin Cenân.

"Ah o vecd-âver saniyelerde bilsen seni ne kadar aradım, çünki biraz sonra tıpkı sana benziyen ve fakat letafet itibarı ile senden pek aşağı kalan kameri görünce

seni görmüş gibi oldum... Ve bilmem hangi şairin:

'Niçin ey mâh o mâha benzemezsin
Niçin ey mâh benzersin o mâha'

beytini hatırladım. Tabiat bir hâmuş u vecd ile dinlenmeye dalmış, ta ileride Paşabağçe matemî tüllere bürünmüş,kâinat kitab-ı hayatın hazin ve gamnâk bir sahifesini inleyerek okuyormuş gibi mütefekkir ve sâmit idi. Öylece ne kadar bir müddet geçti pek iyi hatırlamıyorum. Sessizce dökülen birkaç göz yaşı beni ikaz etti Oh... O göz yaşları bilsen Cenân tahlil olunsa idi bütün varlığınla, ismet ve iffetinle sen çıkardın. Soğuk artık pek ziyade idi, hastalanırım diye korktum. O lâhûtî manzarayı terk ederek doğru odama çıktım. Dediğin gibi abajurumu yaktım ve kirpiklerimin ucunda kalan son bir ıslaklıkla bu satırları karalamaya başladım.

"O esnada akşam üstü bilmem ne hiss ve fikirle söylediğin ve hâlâ hiç hatırımdan çıkmayan acı, pek acı bir sözünü düşündüm. Aklına geldi mi? Tıramvay kazasından bahisle 'Allah esirgesin, sana ufak bir zarar gelir ise ben aklımı zâyi ederim.' dediğim zaman pek insafsızca: 'Başka birini bulursunuz.' demiştin. Reca ederim Cenân, beni bu kadar alçak, vicdansız, namussuz mu biliyorsun? Hayatını ebediyen sana vakfeden beni bu derece rezil-âne ve sefil görmene sebeb ne?... Eğer benim bu saf, lekesiz, samimi aşkıma emin değilsen nasıl bana tevdi-i hiss ve râz ediyorsun. Bu sözün bana o derece tesir etti ki yesimden ne yapacağımı bilemiyorum. Reca ederim Cenân benden zerre kadar şüphen varsa söyle. Çünki bu söz, ah bu elim ve kâbil-i tahammül söz beni mahvedecek... Düşünüyorum, düşünüyorum bir türlü havsalam almıyor. İstirham ederim sen bu sözü düşünerek mi söyledin? (Saat on iki. Kulaklarım müthiş çınlıyor, eğer uyumadın ise beni mutlaka sen hatırladın, yoksa uykuda isen behemehâl rûyandayım. Ah o rûya hemen bir hakikat olsa...) İşte bu akşam uyku yine bana haram olacak. Fakat bana acımıyor musun? Söyle, bu

kadar merhametsiz misin? Ben seni bütün ruh ve kalbimle sevdim. Sana bütün mevcudiyet ve benliğimle tapınıyorum. Bana bunları tekrar tekrar söyletmek mi istiyorsun? Maksadın bu mu... Bu hususta kabil değil seni af etmiyeceğim. Benim bu kadar üzüntülerime mukabil hiç olmazsa birazcık azab çek. Seni af etmeyeceğim dedim değil mi? Yalan, ah tamamıyle yalan söyledim! İnan yalan sevgilim, Seni af etmek değil, en ufak bir tebessümün için bütün kâinad senin olsun!

İle-l-ebed senin
Burhaneddin Sefa"

Bu mektup beni deliye çevirmişti. Artık gözüm hiçbir şeyi görmüyordu. Mutlaka ve mutlaka bütün şerait altında Burhaneddin'le görüşmem lâzımdı. Kayınvalidem Nuriye hanımefendiyle o güne değin bir ana-kız gibi sevişmiştik, bu hanım bir kerime sahibi olsa idi beni ondan aşağı koymazdı. Lâkin eski terbiye aldığından Burhanettin'le aşkımıza hörmet edeceğini sanmıyordum. O sırada Macaristan'dan göç etmeye muvaffak olan bazı uzak akrabaları bahane ederek evden çıktım. Ne giydiğimi, ne yaptığımı bilmiyecek derecede şuursuzdum. Talihimle mücadele edecektim artık. Zira Burhanettin efendiyi de acılara terk edemezdim. Hatıralarla yaşamak beni harab ediyordu, biraz da bizzat hayatın kendisini tatmalıydım. Burhanettin efendiyi kuzin ve kuzenleriyle eğlenir buldum. Halinde hiç de sözlerimden alınmışa benzer bir şey yoktu. Bilâkis bu çocuk hasreti ile çırpınan adam kuzinlerini kucağına oturtmuş, kurdelâlarını düzeltiyordu. Kapıyı deli gibi açanın yüzüne çarpıp Burhanettin efendinin odası neresi diye bağırmışım. Yaşlı bir kalfa önde, ben arkasında ve zaman zaman ben onun önüne geçerek bir hayli yürüdük, bir dakika hanımefendi dedi bu yaşlı kalfa, küçük beye geldiğinizi haber vereyim. Ama huzurumu, gücümü, şuurumu hepten kaybetmiştim. Çekil be kadın diye bağırdım, itip

içeri girdim kalfayı. Kalfanın başmda tülbent, belinde kuşak vardı. Burhanettin efendinin ailesi Filibe'den gelmiş bir familyaydı. Rumeli yakasının hoppa, oynak bir kadın gibi renkli yaşamasına bir türlü ayak uyduramadıklarından civarda Filibeliler diye anılıyorlardı ve pek kapalı bir ömür sürüyorlardı. Burhanettin efendi bu yalıdan dışarıya, canlı hayata ve garba açılan tek pencereydi. Burhanettin efendi karşısında beni görünce çok şaşırdı, yaşmağım acılmış, yüzüm kıpkızıl görünmüştü. Buyurunuz hanımefendi dedi ve hâlâ alık alık kapıda beni tepeden tırnağa süzen ihtiyar kadına hitaben kapıyı çekin ve bize iki şekerli kahve yapın dedi. Bu emir üzerine terbiyeli kalfa yok oldu hemencecik. Burhanettin'in odası bu yalının içinde başlı başına bir âlemdi. Binlerce olta takımı, meğer Burhanettin efendi yaz-kış balığa çıkmaya tutkunmuş, o Acem halıları envai renk, gümüş küllükler, som gülağacı möbleler, billûr avize... Filibeliler hiçbir âdetlerini bozmamışlardı, kayınvalidem Nuriye hanımefendi ortaklaşa bir ehbabımızdan dinlemiş, bu müşterek ehbab Burhanettin efendi familyasının son derece Rumeli işi şuruplara, reçellere, sucuklara düşkün olduğunu ve hattâ burada bulmanın imkânı olmadığından peynirlerini bile kendilerinin yaptığını anlatmış. Beli kuşaklı kalfa gümüş zarflara konmuş kulpsuz fincanlarla döndü biraz geçince. Biz heyecandan tek kelime bile konuşamamıştık, sokak kıyafetimle bir köşeye çökmüş oturuyordum. Kalfa beni süzmekte devam etti, Burhanettin'in kuzin ve kuzenleri de kezâ. Laf olsun diye odayı baştan aşağı donatmış kırizantemleri methederek bağçelerinden toplanıp toplanmadığını sordum. Burhanettin, hanımefendiye bağçedeki bütün kırizantemleri kestirtiver kalfa dedi. Kadın bu defa daha bir güleryüzle çekti gitti. Beni şaşırttınız hanımefendi dedi bana hitaben Burhanettin, kuzinlerinden biri yavaş yavaş sokuluyordu bana, güzelliğime kapılmıştı zannederim. Kalfa kırizantemlerle birlikte tazece bir hizmetçiyi de peşinde getirdi. Kızın elindeki

gümüş tepside buğulanmış altun yaldızlı bardaklarda kış günü nefis bir nar şerbeti vardı. Konuşmamda mahzur var mı efendim dedim. Mektubunuz beni tahammülfersa kertede üzdü. Gelmese idim çıldıracaktım. Size tıramvaydan bahsederken şaka yapmak istemiştim dedim. Burhanettin efendi kuzin ve kuzenlerini bayram yerine götürecekmiş, gelebilir misiniz? diye sordu. Orada gizlice buluşmaya karar vermiştik. Bir yandan da yeğenlerine birdolu tenbih ediyordu, ablanızın bizimle geldiğini sakın ağzınızdan kaçırmayın, sonra bir daha hiçbirinizi öpüp okşamaz. Ihlamur'daki bayram yerine gittik. Asma salıncaklara, atlıkarıncaya, dönme dolaba, çekçeklere bindi Burhanettin Sefa'nın yeğenleri, biz de o sırada bir çift laf etme fırsatını bulduk.

Sabah gene mihr ü mâh gökyüzündeyken kalktım. Gökte bir başka mühr ü mâh, kalbimde bir başka. Necib bey zevcesi olmam sıfatıyle benimle durmadan sevişmek istedi gece. Evde zevcimin dönüşüyle müthiş bir sevinç vardı. Şişmanlamışsın Cenân hanım diyor, sana yaramış vesika ekmeği. Ne kaba adam mütemadiyen kalçalarımı elliyor, kusmamak için kendimi zor tuttum. Ben her temasta Burhanettin efendiyi hâyal ediyorum, o ince yüzünü, muhteşem vücudunu.

Bahara girdiğimizde tıpkı Zübeyde hanım gibi İtalyan bandıralı bir vapurla ve sahte pasaportla Napoli yolundan Paris'e gittim. Evet, bir valide olarak iki evlâdımı o sinameki baba ile baston yutmuş kılıklı fazilet meraklısı cahil bir babaannenin eline bırakmamalıydım. Lâkin aşkın gözü kör oluyor, aşk hiçbir şeyi görmedi ve ben bir kuş gibi uçarak Paris'e, çocukluğumun bu sanat ve esâtir şehrine kaçtım. Mahmud Kemal'in çüküyle oynadığı gün ve Hilmi Münir'in bağçedeki kuyudan ıpıslak kedi gibi dertop olmuş çıkarılışı hâlâ gözümün önündedir. Heyhat, kaderin önünde, kurbağa tükürüğüne yapışmış su sinekleri gibiyiz, nefesimizi o tükürük yavaş yavaş kesiverecek.

Burhanettin efendi de hemen arkamdan gelecekti.

Paris'in en büyük hoteline inmiştim, Girand Palas, kimse bir Türk olduğumu bilmiyordu. Buraları Bolşeviklerden güçbelâ canını kurtaran eski çarlık Rusyası mensubları ile dolu. Hepsi de pek ziyade düşkün, bedbaht, sıla hasreti içinde. Zavallılar, onlara baktıkça kendi kaderimin kötülüğünden şikâyet edemez oluyorum. Kolay değil insanın yerinden yurdundan olması. Hem de bu yerden yurttan eden kim, köylüler, Rabbim böyle yüksek ve fazilet sahibi insanları sen nasıl kıydın da köylülere parçalattın... Takdir-i ilâhiye karşı geldiğimi farkedince telâşe kapıldım. Elin Rusunu düşünmek, gâvur olduklarından geldi başlarına, ne geldiyse.

Günler geçiyor, Burhanettin efendi gelmedi. Ben Burhanettin efendi için ne güller yetiştirmiştim gönül bağçemde. Tümü de birer birer soldular. Bu adam neden gelmedi. İstanbul'a cân-hırâş ve dil-hırâş bir mektup attım. Allahtan birinci zevcim Ömer Tevfik efendinin armağanı akarsu pırlanta gerdanlığımı, zümrüt ve elmas gerdanlığımı, incilerimi yedi sıra, altun bileziklerimi yüz tane, yüzüklerimi yakut üzüm salkımı, küpelerimi bir örnek, kayınvalidem Nuriye hanımefendinin aldıklarını ve diğer mücevheratımı olduğu gibi almışım. Esasen İstanbul'dan iki evlâdımı yadellere bıraktığımdan bitkin ve gözü yaşlı ayrılırken bir parça külçe altun, birkaç yüz tane beşibiryerdeden ve bu mücevherattan başka bir şey alamamıştım. Zevcimin hediyesi ev eşyamı, elbise ve roplarımı olduğu gibi bırakmıştım. Şimdi altun külçeyi kuyumcuya sattım, epey bir şey etti, onunla geçiniyorum. Burhanettin efendi gelince elbette bir çaresine bakacak.

Paris'e geldiğimin birinci ayında Burhanettin efendiye bir mektup daha atmak zorunda kaldım. Çünki birincisine tek satır cevap alamamıştım ve pek telâş ediyordum. Her ne kadar Girand Palastaki kont ve konteslerin iltifatına daima mazhar oluyor ve bundan son derece de zevk duyuyordum. Esasen bu felâketler senesinde hoş geçirebildiğim pek az günü, ki sayısı yüzü

geçmez, bu asil Rus kont ve konteslerine borçluydum.

Burhanettin efendiden aldığım bir mektup yüzünden bugün odamda yapayalnız şırrak diye düşüp bayıldım. Vefasız adam, iki yüzlü riyakâr! Bu çok kısa mektup ömrümün on senesini yedi en azından. Pis köpek! İki satırda Filibeli bir akrabası ile evlenmek zorunda kaldığını, zira mali vaziyetlerinin harp yıllarında pek kötülediğini, yalının ve şahane möblenin az kaldı satılacağını sizli bizli bir lisanla yazmış Burhanettin efendi. Filibeli akraba kızı güzel ve benim kadar tahsilli değilmiş, bilâkis basit bir taze. O kafası tülbentli kalfa karısının hoşlanacağı biri olmalı. Ama bu kızın, ah evet büyük bir meziyeti varmış. Zengin oluşu. Fakat lâkin ben de pek fakir sayılmazdım, harb yıllarında vesika ekmeklerine razı olup elden çıkarmadığım mücevherlerim ve altunlar bir ömür boyu asûde yaşamamızı sağlarlardı.

Burhanettin efendinin beni hatalara sürüklediğini, onulmaz hatalarla karşı karşıya bıraktığını biraz geç anladım. Fakat ne yapabilirdim. Olan olmuştu bir defa. İstanbul'a geri dönemezdim, ne zevcim ve ne de evlâtlarım beni kabul edeceklerdi. Esasen vekilim bizi bir celsede Necib beyden ayırmış ve kocam da hakime bizzat boşanmak istediğini belirtmiş. İstanbul'dan, vekilimden aldığım mektup son derece sarihti. Odamdan dışarı çıkmıyor ve gece gündüz ağlıyordum. Aşağıdaki şanpanya âlemleri musiki sesleri, kahkahalar beni asla enterese etmiyordu. Bebeliğimin geçtiği bu Paris sokaklarına, Notr-Dam katedraline gitmek bile istemiyordum. Halbuki beybabam, ah bu aziz ölü, elimden tutar kiliseye götürürdü beni. Katedralde sıralara çöker ve bütün Hıristiyanlar gibi dua eder, Allaha yalvarırdık. Bizim dinimiz bütün peygamberlere ve ibadet şekillerine açık bir dindir derdi beybabam Şehbender Hilmi Efendi. Şimdi Notr-Dam'a gitsem, hazreti İsa'ya yalvarsam bir mucize yaratır mıydı. Zannetmem, Rabbim bir defa ömür boyu acılarla benim itikadımı tecrübe etmeye karar vermişti. Çaresiz boyun eğecektim.

Burhanettin efendiye çok ağır bir mektup yazdım. Beni evlâtlarımdan ayırdığı için lânet ettim. Lâkin bir türlü Ömer Tevfik efendiye veya Necip beye kızdığım gibi kendisine kızamıyordum. Birlikte geçirdiğimiz o muhteşem ve ateşli aşk saatlerini kolayca unutamazdım.

Günlerce ağladım. Öteki acılarımın hiçbirine benzemiyordu bu seferki yalnızlığım. Yapayalnız yaşıyordum. Neredeydin Burhanettin efendi, hani mektuplarda verdiğin sözler, ettiğin yeminler? O günlerde pek büyük bir günaha daha girdim. Rabbime karşı geldim, sövdüm. Birden çökmüş, yaşlanmıştım. Odamdan dışarıya çıkmıyordum. Hayat ne kötüydü benim için. Canıma kıymayı çok düşündüm. Lâkin ölmem, sakat kalırdım; cesaret edemedim. Bir gün yemeden içmeden kesilmiş, yatağımda çırpınıyordum, kulağımda bir ses, Cenân, Allah sana bunların hesabını sormaz mı? dedi. İşte o sesten korktum, kalkıp giyindim. Fakat lâkin elbiselerim öylesine bollaşmışlardı ki içine bir ikinci Cenân'ı da sokabilirdim. Aynada yüzümün inanılmaz ölçüde kırışıklıklarla kaplanmış olduğunu gördüm. Çirkinleşmiş, acuzeye dönmüştüm. Derhal perdeleri açtım, gün ışığı aylardan sonra odanın içine doğdu. Yaşamak için moralimi kuvvetlendirmek zorundaydım.

Hemen hotelden çıktım ve doğru Şanzelize'de ki sıra sıra pastanelerden birine girdim. Çok acıkmıştım, bir oturuşta bütün bir baton kremalı milföy yedim, sütlü alafranga kahve içtim. Cigara da içtim, öksürdüm evvelâ, ama her şeye çabucak alışan mizacım sonradan cigaraya da alıştı. Bol bol yiyor ve cigara tellendirip keyfime bakıyordum. Birkaç haftada kilo aldım, iğrenç zayıflığım geçti. Bir güzellik salonuna devama karar verdim. Konteslerden Olga bana bu mevzuda pek ziyade yardım etti. Birlikte madam Hanriyet'in salonuna devam ettik. Madam Hanriyet otuz bir yaşımda olduğuma inanamadı, zira altmışlık kontesten de ihtiyar gözüküyordum. Evlâtlarımın acısı beni bitirmişti. Rujları, çeşit çeşit kremleri filân ilk defa o zaman tanıdı

suratım. Madam Hanriyet birçok günlerini bana hasretti. Zamanla yüzüm gözüm değişti, uzun saçlarımı kestirdim, kontes Olga'nın isteği üzerine sarıya boyattım. Pek yaraştı. Girand Palas'taki bir baloya indiğimde bütün gözler benden yana çevrildi, bütün sırtımı tamamen açıkta bırakan nefis bir siyah ipek tuvalet giymiştim. İpek vücudumu sımsıkı sarıyor, hatlarımı olduğu gibi meydana çıkarıyordu. Kontlar benimle dansetmek için hep sıraya girdiler. Kontlardan Malinovski — bu adam Polonyalı bir Rus'tu —, bütün kadınların gözbebeğiydi o zamanlar. Yakışıklılığı, kadınlara umursamaz bakışları dillere destandı. O bile beni siyah ipek tuvaletim ve Ömer Tevfik efendinin hediyesi zümrüt gerdanlığım, yakut küpelerimle görünce donakaldı. Sorup soruşturmuş, kimliği meçhul bir Osmanlı Pirensesi demişler. Kalkıp yanıma geldi, orkestra Tuna Dalgaları'nı çalıyordu. Birlikte vals yaptık. Pist boşalmıştı; kont ve kontesler, dünyanın dörtbir yanından gelmiş pirensler, asil kadınlar, zengin tüccarlar bizim etrafımızda bir çember teşkil etmişler soluk almadan seyrediyorlardı. Kont Malinovski'nin kollarında gözlerimi kapamış dönüyor dönüyordum. Pek çok kere valsi tekrarladı orkestıra,biz hep döndük. Daha doğrusu ben kont Malinovski'nin kollarına sığınmış başka âlemlere uçtum. Alkıştan kıyamet kopuyordu. Kont Malinovski şerefime bütün misafirlere şişelerce şampanya patlattırdı. Birkaçı bir arada patlıyor, gürültüden Girand Palas'ın avizeleri şıngırdıyordu. Kontes Olga kucaklıyor, beni tebrik ediyordu. Acıklı maceramı bildiğinden ayrıca memnun oluyordu. Hayatta küllenmiyen acı yoktur Jenan, diyordu.

Kont Malinovski peşimi bırakmadı. Kâh bir kutu nefis fondonlar yolluyor, kâh bir tek orkide gönderiyordu. Kontes Olga onun Şanzelize'de bir malikâne almış olduğunu söylemişti. Bir gün bu asil adam tertiplediği bir müsamereye bizzat kendisi gelip beni de dâvet etti. Tabii gittim ve hemen o gece kont Malinovski'nin

oldum. Hayatımın unutulmaz gecelerinden biri...

Kont Mlinovski'yle evlendik. Pek mesuttuk. Kontun köpeği hayattaki evlât sevgimi gideren tek kaynaktı. Dido adındaki bu zeki ve Fransızca bilir hayvan bonfileden başka bir şey yemezdi ve bonfileyi de bizzat kontun kendisi Dido için pişirirdi mutbağa girip. Şanzelize'deki evimizde rahat, asûde bir hayat sürüyorduk. Kont Malinovski Bolşevikler azdığında ana vatanında değilmiş. Paris'te bulunuyormuş zati. Bolşeviklerin başını gençliğinde tanımış, aynı üniversitede tahsil görmüşler, ne barbar bir adamdı derdi sorulduğunda. Ah o madam Olga'nın elin yabanlarına bırakmak zorunda kaldığı şahane kürklerine, paha biçilmez mücevheratına ne çok acımışımdır. Bu madam Olga'nın vaziyeti sonraları oldukça bozuldu. Biz yardım ettik, bütün hizmetkârları kendisini terk ettikleri halde bir tanesi yanında kaldı. Madam kontes Olga'yı ziyarete gittiğim günlerde artık yıkanmaktan iplik iplik olmuş beyaz eldivenleriyle ve eskilikten çatlamış porselen fincanlarda bana çay ikram ederdi.

Seneler geçiyordu, Kontla birlikte sakin bir hayat sürüyorduk. Lâkin içimdeki aşk ateşi sönmemişti. Asla sönmemişti, yemin ederim. Burhanettin efendiyi hatırladıkça içim kanardı. O erkek kokusu, koltuk altlarına ve bacak arasına sinmiş ter kokusu... Halbuki Kont Malinovski'yle aramızda hiçbir aşki bağ yoktu. Esasen Kont dışarda hafif kadınlarla eğlenmeye devam ediyordu. Ama zevcin vazifesini ifada kusursuzdu bu adam. Nazik, zarif ve mültefit. İçimdeki engin boşluktan, hiçlik hissinden herkes bihaberdi. Hattâ ben bile. Akıntıya, hayatın hızına kapılmış gidiyordum. Yalnız kendimi dinlediğim anlar korkunçtu. Boğuluyor soluk alamıyordum işte o zamanlarda. Filibelilerin yalısı, Burhanettin efendinin oltaları, başı tülbentli kalfanın buğulanmış bardaklarda sunduğu şerbet, birlikte birdolu çocuk bayram yerine gidişimiz... Gönlümden yaralıydım, âdeta ormanında gezinirken vurulup büyük bağçelere

kapatılmış ceylânlara dönmüştüm. Kontes Jenan'ın hayatı bir romandı, acılar, hep acılarla örülü. Burhanettin efendinin zevcesi Zübeyde hanımdan bir tesadüf neticesi haber aldım. Bu bahtsız Türk kızı meğer Paris'e gelirken hâmileymiş ve yolda bebeğini düşürmüş, buralarda fazla yaşıyamamış, kendini Sen ırmağına atarak intihar etmiş. Bir iki poet hâtırasına şiir yazmışlar. Türk olduğumu öğrenen bir hayranım anlattı salonumda. Edebiyata düşkün bir firenk genci. Benden bizim şiirimiz hakkında bilgi istedi. Lâkin kendisine ne anlatabilirim? Ben ancak Piyer Loti, Pol Burge, Suli Pürüdom gibi firenk poet ve ediplerini tanırım.

Bu genç çocuk bir gece eşim Kont Malinovski'ye rastlıyor Maksim'de. Kont Malinovski serhoş, oturmuş viski içiyor. Bu genç de üç beş arkadaşı ile birkaç aydır harçlığını biriktirmiş, Maksim'in en ünlü konsomatrisini masalarına çağıracaklar. Konsomatris aynı zamanda şarkı söyleyip puroğram yapıyor. Kız puroğrammı bitirince önceden haberli olduğu masaya doğru yürüyor, lâkin kontun önünden geçerken kont bileğinden kendisini kavrıyor ve hafif bir sesle bir şeyler söylüyor. Bunun üzerine kız angaje olduğunu ifade eden el hareketleriyle öbür masayı gösteriyor. Dinliyen kim? Kont Malinovski vız gelir gibisinden omuz silkiyor, konsomatrisi kucağına oturtuyor. Baş garsona seslenip genci ve arkadaşlarını da kendi masasına dâvet ediyor. Birlikte geçen saatlerden sonra gene hep beraber bir sefahat yuvasına doğru yol alıyorlar serhoşluktan yıkıla yıkıla. Aynı saatlerde bende Dido'ya bonfilesini yediriyorum.

Bu hadise ortaya çıkınca Paris'in en bayağı dergileri günlerce yazdılar. O komsomatris kız bir anda meşhur oldu, kapak kızı oldu. Benim de kont Malinovski'yle fotoğrafilerim neşredildi mecmualarda. Onörüm tamamen rencide olmuştu. Zati hayatıma giren erkekler onörüm ve gururumla oynadıklarında, benim aşk hukukumda af kelimesi yoktur ve olmamıştır. Lâkin o Paris cehenneminden kolay kolay kurtulamayacağım,

memlekette harb başlamış yeniden. Biz öyleyizdir zaten, harbin biri bitmeden öbürünü başlatırız; bu harbe istiklâlimiz için girişmişiz. Fakat Paris'te de yaşamama imkân yoktu.

Çok zayıflamıştım, bir de durmadan öksürük nöbetlerine uğruyordum. Vereme ihtimal vermiyordum, lâkin bir sabah kan kustum. Doktör ikinci derece verem olduğumu söyledi. Artık yapılacak hiçbir şey kalmamıştı. Paris cehenneminde evlâtlarımdan uzak ölecektim, bu çaresiz bir şeydi. Kendimi alıştırmaya çalışıyordum. Doktör hava değiştirmemi söylemişti, dağ havası almak üzere Paris'in cenubuna gidecektim. Ama daha önce beni bekliyen bir iş vardı. Kontun ölümümden sonra beni kendi aile, familya kabristanına gömdürmesinden korkuyor idim. Bahusus Kontes Jenan diye anılmam etrafta bir Türk pirensesi olduğum fikrini tamamen silmişti. Paris'in meşhur insanları beni sadece ve sadece kontes Jenan namıyla tanıyorlardı.

Kendimde güç bulduğum bir sabah konta hissettirmeden sokağa çıktım. Kont hastalığım açıklandıktan sonra üzerime titrer olmuştu, lâkin bunun sahte bir sevgi gösterisi olduğu o kadar belliydi ki... Per-Laşez mezaristanına gittim. Firenklerin mezaristanı pek bakımlıdır. Büyük büyük mermer putlar, her biri sanatkâr-âne çıplak çıplak Hazreti İsalar filân. Park gibidir Per-Laşez. Orada bir büyük mezar satın aldım kendime. Üstüne taşını yaptırdım, adımı ve dinimi, ömrümün gözyaşlarıyle geçtiğini bir bir ve ana lisanımla yazdırdım. Evlâtlarımın isimlerini yazdırdım; "İki oğul sahibiydi merhume, Mahmud Kemal ve Hilmi Münir. Biz de yaşar idik, bülbüller gibi şakır idik." diye de yazdırdım mermere, Dido kucağımda bir fotoğrafim vardı, onu da kitabenin tepesine nakşettirdim. Şimdi rahat rahat dağlara mağlara gidebilirdim.

Kont Malinovski doğrusu çok kibar davrandı bana bu beraber son seyahatimizde. Verem ciğerlerimi sökü-

yordu sinsi sinsi. İstanbul'da birçok yakınım, en mühimi validem bu menhus hastalıktan vefat eylemişlerdi. Hele validem ciğerlerini bir opera gecesinin sabahında kusarak ölmüştü. Babam şehbender Hilmi efendiyle Paris'in en büyük operasında Verdi'nin bir eserini temaşa ediyorlarmış. Soprano ayakta alkışlanıyormuş, herkes emsalsiz bir gecenin büyüsüne kapılmış. Babam da. Validem pederim sıkılmasın diye bir şey söylemiyor, öksürüklerini dantelâlı mendiliyle boğazına tıkıyor. Nihayet temsil bitmiş. Babam anneciğimin Türk kadınları gibi çarşafa falan bürünmesini istemediğinden, validem daha o vakitler bir firenk gibi şık giyiniyor. Kürk yakalı, tilki çevrili paltosuna sıkı sıkıya sarılmış validem, arabada titriyor ve araba bir daha operaya gidemiyecek bu münevver Türk kadınını evine götürmek üzre yola koyuluyor. O soğuk kış gecesinde yollar bir türlü bitmemişler. Annem soğuktan morarmış bir vaziyette eve dönmüş. Mürebbiyem çığlıkları işitmiyeyim diye kulaklarımı tıkamaya çalışırken uyanmıştım. Babam hıçkırıyordu. Demin operada muganniyeleri alkışlayan bu güzel ve asil kadın şimdi ciğerlerini kusarak ve Cenân Cenân diye inliyerek ölüyordu.

Bütün bunları tekrar ve tekrar düşünmek beni harab ediyordu. Hayatımdan ümit kesilmişti. Paris cehenneminden kurtulmuştum, lâkin memleket hasreti beni iyileştirmeyecekti. Evlâtlarımı görmeden ölecektim. Memlekete dönemezdim, zira harbin şiddetlendiği söyleniyordu. Gece gündüz ağlıyor, kontun tesellileri ile avunamıyordum. Yapılacak bir şeyim de kalmamıştı zati. Per-Laşez'de mezarımdan bahsettim konta, oraya gömülmek istediğimi söyledim. Kont davranışıma kızdı. Vasiyetimin ikinci isteği mücevheratımın evlâtlarıma iadesidir. Bu arada kont Malinovski'nin hediyesi bir küçük sandık Rus topazını da evlâtlarıma bırakmıştım.

Öldürmeyen Allah öldürmüyor. Zevcim kont Malinovski, bu aziz adam, gittiğimiz dağ kasabasında

İspanyol gıribine yakalandı. Bu korkunç hastalık büyük kontu bir hafta içinde ahirete yollayıverdi. Perişan olmuştum. Tepeden tırnağa siyahlara büründüm. Siyah jarse elbisem, siyah astıragan kürküm, boynumda siyah bir sıra incim, siyah geniş kenarlı şapkam ve bu şapkadan göğsüme kadar yüzümü örten siyah, simsiyah tülüm. Kontes Jenan'ı dipdiri, ayakta kocasının tabutunu uğurlarken gören ahali pek şaşırdı. Kontta gözü kalan karılar hasetlerinden çatladılar, kime niyet kime kısmet. Kontu zevcesi olmak sıfatı ile elimle giydirdim, muhteşem bir simokin giydirdim ona. Ellerini kavuşturdum. Kontun benden başka mirasçısı yoktu ve zevcim vasiyetnâmesini bile hazırlıyamadan vefat eylemişti. Birçokları kıskançlıklarından o konsomatris kıza servetinin yarısını bıraktığını ve benim de vasiyetnâmeyi bulup yırttığımı iddia ettiler. Zevcim medeni bir adamdı, asil bir soydan geliyordu; asil insanlar bu tür bayağı kadınlara asla para yardımında bulunmazlar. Çünki buruşuk güller sadece ve sadece bir defa koklanıp vazoya konmadan lâyık oldukları yere atılırlar.

Hastalığı yenmiştim. Öksürüğüm hafiflemiş, ciğerdeki leke küçülmüştü. Doktör buna çok seviniyordu. Durmadan tebrik ediyordu beni. Dido'yla Şanzelize'de uzun yürüyüşlere çıkıyorduk. Matemde olduğumdan dostlarımın suarelerine katılamıyordum. Bütün Paris, Kontes Jenan diye inliyordu. Yeniden günün konusu olmuştu. Paris'te insanlar sarı saçlarımla madam Hanriyet'in güzellik enstitüsünden çıkarken beni Sara Benar sandılar. Etrafımda büyük bir insan halkası teşkil olundu. İmza istiyen istiyene. Sara Benar olmadığım öğrenilince Sara Benar'dan daha güzel olduğumu söylediler. Kontes Jenan için devrin ünlü müzisyenleri şarkılar bestelediler, poetler güfte yarışına giriştiler. Dido ve ben. Müecevheratım ve ben. Kontes Jenan'ın hatıraları. Bir iki yazı serisine vesile oldum. "Osmanlı sarayının güzel kadın avcısı hareminden kaçan Pirenses Jenan diye bir roman" bile yazıldı. Ama muharriri yeni eserler

verme sebatını gösteremediğinden çabucak unutuldu bu kıymetli roman da.

Lâkin hayatımdaki o dehşet-engiz, o dehşet-âver, o dehşet-efşân boşluk bir türlü dolmuyordu. Her geçen gün memleketime olan sıla hasreti artıyordu. Evlâtlarımı hiç olmazsa uzaktan görebilme mutluluğuna erişmek istiyordum. Yavrularım Mekteb-i Sultani'yi bitirmiş olmalıydılar. Her gece bebeklik halleri rüyama giriyordu. Esasen hayatım düzensiz ve karmakarışıktı. Ne kontun mirası, ne kendi servetim meğerse benim gibi tok gözlü, hayattan başka şeyler bekleyen bir kadına saadeti veremezlermiş de ben bilmiyormuşum. Sen fakir ekmekçi kadın, sen kış günleri pırtık ve artık roplarınla dolaşan ekmekçi kadın ne kadar mesut olduğunu bilsen... Bazen fakir olmak mutlulukların en güçlüsü. Bir saadet-mendi.

Cümhuriyetin ilânından beş sene sonra vatanıma kavuştum. Cümhuriyet bizim gibi münevver Türk kadınlarına çok şeyler vaat ediyor ve yavaş yavaş hepsini de yerine getiriyordu. Hayatıma yeni bir istikamet vermek zorundaydım. Kalkınan bir memleket, meşgaleler meşgaleler. Vatanımı yağmurlu bir sabahında buldum, toprağa basar basmaz ilk işim bu aziz, bu cömert, muhterem toprağı öpüp başıma koymak oldu.

(1970)

ANNEMİN SARDUNYALARI

Onlar açalı beri annen seni unuttu dedi babaannem.

Kel Asım Paşanın bahçesinden aşırmıştı annem onları; sakız sardunyaları, her renkte. O bahçede hepsi açmışlardı. Biz oraya giderken karnım acıkmıştı benim, çok acıkmıştı. Yolda görmüştük köfteciyi; kenara çekmiş arabasını, altındı boruları, dumanlar çıkıyordu. Sakın babaannene söyleme demişti annem, sana sokakta köfte aldığımı, sonra darılırım demişti. Kel Asım Paşanın bahçesinde cüceler var. Ben gidince hep o cücelere bakıyorum. İki tane; birinin sarı pantalonu, mavi gömleği var. Öbürü yere uzanmış, çubuk içiyor, Hanımellerinin arasında taştan bir kızın boynuna mavi boncuklar geçirmişler. Saygın bir hanımefendidir o demişti annem, elini öpüp alnına koymayı unutma sakın. Elimi öpme çocuğum demişti o buruşuk yüzlü, kıpkırmızı dudaklı kadın. Ben el öptürmesini hiç sevmem demişti. Biz Feridun beyin limonluğundan da aldıktı sardunya. Ama tutmadı. Babaannem anneme yükledi suçu, çok su verdi diye. İşemiştir dedi benim için. İşedin mi diye kulağımı çekti acıtıp. Kimseler yoktu bir ara yanımızda. Tebeşirle duvarı çizdim. Kel Asım Paşa

gelmeyecek mi dedim anneme. Dilini koparırım, sus diye bağırdı annem. Ama dilimi koparmazdı annem benim; köfte istediğimde altın bacalı köfteciden alırdı köfte, acı, baharlı. Büyüyünce nolucaksın oğlum dedi o yaşlı kadın; çay içer misin dedi, şeker ye dedi, bonbon, saçların ne güzel kıvırcık dedi, oynamak ister misin ablayla dedi, erler gibi saçları kesilmiş bir kızı gösterdi, hadi seksek oynayın birlikte dedi. O kızın yanağında al al bir yara vardı. Ben sustum. O yaşlı kadın sordukça sustum. O kıza sordum; büyük hanım kızgın maşa yapıştırdı dedi. Annem terleme dedi. Terlersen öksürürsün gene dedi. Büyük hanım, annene ne söylüyor dedi o kısa saçlı kız. Asım Paşanın başı kel mi gerçekten dedim. Annemin gözleri kan çanağı gibiydi. Büyük hanım artık konuşmadan, sessiz oturuyordu. Gitmemizi bekler gibiydi. Hadi gidelim diye tutturmayacaktım, anneme söz vermiştim. Yoksa süt dondurması almayacaktı. Annemin elini öptü Kel Asım Paşa, babası yaşındaydı oysa. Kırmızı kurdelâlı madalyalar takmıştı ceketinin yakasına. Birinde bir adamın resmi vardı. Putlu olanı vardı, onun kurdelâsı maviydi. Valideniz hanımefendi nasıllar dediydi Kel Asım Paşa. Hiç saçı yoktu, kaşı da yoktu. Madalyaları vardı ama. Bıyıkları vardı. Aman bu köfteciler dedi büyük hanım, yanımızdaki inşaata geliyorlar, işçiler yer öğleleri, eşek eti midir nedir? dedi. Kokudan geçilmiyor dedi Kel Asım Paşa, telefon edeceğim Belediye'ye dedi. Annem önüne bakıyordu. Pek terbiyeli, ama dilsiz dedi bana dönüp büyük hanım. Kel Asım Paşa yakalayıp zorla kucakladı. Bacakları bir türlü kapanmıyordu bitişip. Elleri kemik kemikti. Soluğu da kokuyordu. Size gül versinler hanımefendi demişti Kel Asım Paşa, Ganimet gül makasını getir demişti. Böyle süslü bir makas getirmişti yanağı maşalı kız, kocaman. Koncaları kesme kız demişti buruş buruş yüzlü kadın, parmağını sallamıştı dik dik. Annem cüceli bahçeye inmişti taşlıktan. Elimden tutuyordu. Hava kararmıştı. Eve gidelim diye fısıldadım. Gideceğiz demişti annem.

Dönüp bakmıştı Kel Asım Paşalara; birden çantasına iki üç sap sardunya koparıp koymuştu. İnsanlar arsız oluyor demişti büyük hanım, biz çay içerken. Kapıdan geçiyorlarmış, hem de sizin bizim gibi insanlar, öyle köylü filân değil, Ganimet'e baktım bir çarık çekti desem değil, o kopasıca elleriyle, bildiğiniz gibi değil efendim, küçük yaşta derede çayda çamaşır yıkamaktan mor mor damarlar çıkıyor hepsininkinde, bu geldiği vakit bit içindeydi inanın, alektrik düğmesine basınca şaşırıyordu, ödü kopuyordu alektrik düğmelerinden, canım rozaları kırıyor dikenlerine aldırmayıp, o rozaları Paşaya Paris'in en büyük nebatat bahçesinden göndermişlerdi. Babaannem gene üstüne kirletmiş bu dedi, düştün mü dedi. Nasıl oynatır seni Nezihe hanımefendi beslemeyle dedi. Ben beslemeyi çok sevdim dedim. Babaannem sevmedi diye sevdim. O kız beni yere itmişti, seksek oynarken mermer taşımı çalmıştı. Annen ağlıyor demişti gülerek. Asım Paşa hazretleri geldiler mi yanınıza diye sormuştu babaannem. Gelmedi dedim, yalan söyledim. Mermer taşı sinemalı arsadan almıştım, öylesi tekti. Bu çocuğu yalana sen alıştırıyorsun dedi babaannem. Senden öğrendi bütün kötülükleri. Ben o adamın Kel Asım Paşa olduğunu bilmiyordum dedim. Annem anlatmıştı; Kel Asım Paşanın karısı o evde maymun beslermiş bir zamanlar. Sonra kaçmış maymunu. Annem sardunyaları dikmişti hemen o akşam; Feridun beyden aldıklarımız tutmadıydı demişti bana. Ben balkonda kum kaşıklamıştım; su döküp tünel yapmak istedim ama, olmadı, dağılı dağılıverdi. Açacak demişti annem, bütün kış savaşacak toprakla, sonra açacak, çividi, sarı; bunların yapraklarını ovalarsan elinde, sakız sakız kokar demişti. Şimdi olmaz demişti, yaz gelince, çok yaprakları olunca. Ben o gece anneme ben babamı, babaannemi sevmiyorum dedim. Böyle söyleme dedi annem, baban seni çok sever dedi. Babaannem diyor ki, nesi var diyor, etsiz butsuz bir kızdı, görgüsüzdü diyor, nelerine güvenirler bilmem ki. Otuz beş yaşında daha, tam yaşı

erkeğin otuz beş; olmazsa bu çocuğa ben bakarım diyor, herkes peşinde babasının diyor.

(1970)

KILIÇ ARTIKLARI

Bahçesini sevmiyorum okulun/büyük; bir ekim başlangıcı, on bir acı yaş ergenliğimdi, elimden tutup babam benim, dar sokaklardan, mezeci Panayot'un önünden geçtiğimizi bir de, sonra uzun caddeye, bencileyin okula giden — geri dönen kimi, yeni başlayanlar ya da — öbür öğrencilere karışarak, çok soğuk bir havaydı, yağmur yağabilirdi, hatırlıyorum; bahçenin sağında solunda oyun alanları vardı büyük. Ben hiçbirini bilmezdim, topların gürültüsü aylarca yüreğimi sıktı, şişman soluklarımla kentin ortasındaki caddeden — geceleri ışıklardan, gündüzlü öğrencilerin gezebileceklerinden, sinemalardan düpedüz — sözgelimi, başımın iki üstünde koşuşan o çocuklardan, sarışınlardan, esmerlerden kaçardım. Uzun koridorlarda kaç zaman öğle tatilini, akşam öncesi dinlenmeleri geçirmişimdir. Bir zil çalar, sınıflara, etüt ağbilerine dönülür. İlkyaza doğruydu, yeşilden ilkyazı sezeceğiz de... Bi güzel avluya çıkmıştım. "TEVFİK FİKRET çiçek bahçesi yalnız son sınıf talabeleri girebilir GRANDE COUR". Bülent'in günlerdir gelip-gelip, gizlice, boş mürekkep şişelerini suya daldırıp çıkarıp, saatlerce yalağın başında bekleyip, yavru alabalıkları tuttuğunu biliyordum,

Çingene Bülent'in. Ne çok alabalık, sahi ne çok alabalık. Siz bahçenin o yanını görmemiş olabilirsiniz, caddeye bakmaz, duvarı öyle diktir, inilemezse de kaçarmış hemen herkes benden başka, mutfağın kokusunu duyarsınız izlerseniz yağ sovan, avluyu elinizle koymuşcasına, kapının -kapının bitişiğinde çamaşırlarınız ütülenir. Bi bayan kara, çok yıl oluyor göçeli Afrika sıcaklığından. Bülent alabalık yavrusu yakalamıştı, "Bana verir misin?" dedim, "Şişesiyle iki buçuk lira," dedi. İki buçuk liranın bi değeri vardı Bayım, etin kilosu yedi lira mıydı neydi, hani haftalığımdı hiç yalansız o para, yine de satın alabilirdim, böyle bi alabalıktı, yağmurdan sonra, şeytan kızını evlendiriyor benzeri, güneş çıkıp da, toprağın dumanları tüten, güze yakın, son sıcaklar yiterken ve gelincikler dökülür tül tül, ebemkuşağı pullu balık, bi gökbölen alacasında, "Ama iki buçuk lira," diyordu hâlâ, ceplerimi karıştırdığımı görünce, herkes kendi avlardı, ben özge, yeşerdiğinde "arkabahçe"—Birkaçımız böyle derdik, birkaçkırığımız—yalağın kıyıcığında, yosun tutmuş taşların yamacında, kimi kez en ortada duran kuyruğunun ucu çatlak denizkızı yontusuna yaslanarak analar doğururlardı, yumurtalar çok geçmeden iki minik gözlü, sayısız türkülü, esen balıkla. Bir alabalığım olsun istedim. Bi maden para büyücek, pazartesi annem iki yanağımı öpmüş, lâcivert ceketimin, yakasında kırmızı-sarı okul rozeti sevmediğim, önümü iliklemiş, haftalığımla, dergi alırdım onunla, gofret, salamlı sandviç, dergide uçan adam, bilgin, ikiz polis kardeşler; hiç düşünmeden verdim parayı Çingene Bülent'e, şişemi alıp yine yalnız koridorlara gittim. Karanlık/"arka bahçe"ye çıktığımda aydınlığı bulurum, gökbölenim inceden yüzer dar şişede, "Sık sık suyunu değiştir," dediler düşmanlarım (arkadaşlarım). Az daha oluğa... Hem düşürdüm de aynı gün, güneş batarken (yıllar geçmiş de güneş batışları okul bahçesinde, kilisenin çıngırakları öterken, nedense değişmemiş, ilkyazın), nedense kimse top oynamıyordu,

boş potalar, belki üç dördü küçük koşmalarda sıçramalarda, toprağın üstünde alabalığım, topal hademenin oğlu itti elimden şişeyi, ölsün diye, kendisi gibi, sıskalıktan, bakımsızlıktan, açlıktan, ölünce sevinecekti ne türlü, yerden taşların arasından balığımı, oh balığımı, fırlayıp suya sulara, hani kolay değildi bunca şişmanken çeşmeye yetişmek, yine de suda balığım yeniden soluyarak, karıncığını şişirerek; akşam dengesini yitirdi Bülent hainlik olsun diye kuyruğundan tutunca, nasıl hırpaladılar onu, kötücül gözlerle, ellerle kırılası, hemen o vakit, le livre de français öğrenirken herkes, o ilkyaz gecesi işte, sınavlara iyice yakın, yaşamazsa diye ürkek, çıktım sınıftan, ezgin bi yürekle, yalağı bulsam... çok ötede, yalak, nice geçenekler, dolambaçlı duvarlar, sınıfların ışıkları vurmuştu "arka bahçe"ye, garip gölgeler kızışmış öğrencilerin; tatarcıklar da doğmuşlar, daha kol bacak yerleri belirmemiş, o zengin okul yalağında, denizkızı yontusunu aydınlık gökyüzü kucaklamış, nilüferler uykudaymış, bilmezdim kapanıp sivrildiklerini; onun suya karışıp, anasını bile bulur belki de, süzülüp derinliğine yalağın, gidivermesi. Kurtulduğunu yazgısından ölümcül. Ben hiç oyalanmadan sınıfa döndüm; arsız arsız gülüyordu Çingene Bülent, cıgara içiyordu ayakyolunda saklanmış; kimileri de ilk ürperişlerle birbirlerinden, hep çıkarak sınıflardan, "Çişimiz geldi..." diye, çocuksu gülücüklerle, bacakarasında çoklaşan kırışıklar, sonra evlenecekler yıllar sonra, unutacaklar hep gördüklerimi, nasıl soğukluklarda, tedirginliklerde, gözetlerdim öfkeden mosmor, hiç yaklaşmadan. Hiç utanmasız yaptıklarından; öğretmenler de ses etmezlerdi, bi yılışık tanesi, o bi tanesi, okul gezilerinde çocukları uyutup; "Gel ben seni işeteyim," diye sonra, kasabalarda ışıksız, sıcak hanlarda, denize girilmiş 23 Nisan Antalya'sında, çuvalın üstünde yatmışlar bi kez, bi şilte altlarında, "Macit, Tarık siz benimle gelin," demiş, anlattılar bir öğrenciyken ben yılan saçlı, pembe, kabuğu dökülmüş yaraydı ağzım kupkuru.

Yel aldı götürdü. Ne varsa. Analar meraklanır hep. "Henüz on üç yaşında..." diye; geliverir çarpıntısıyla, evde yokken, dolaplar açılır, defterler karıştırılır, iyi bilirim, günlük gazetelerde bile aranır, bir dolgun meme ucu, sarılmış kadın-erkek ilişkileri, küçük fotoğraflardan bile kuşku, "Ne biçim gazete oldu bu da!" demeler, en sonunda çamaşırda don yıkarken, aranırlar, lekeleri, sarımsı; benim hiç olmadı ama, romanları da, Çağlayan Yayınları, *Mayk'ın Çılgın Vuruşu*, *İnsan Harası* (harikulade güzel kadınlar ile cephede aç kalmış erkeklerin akıl almaz maceraları), *Seni Yaşatmam*. Masalları okuyordum o sıra, kazık kadar çocukken apaçık, sakallarım çıkmıştı tüyden, geceleri düşsüz ıslaklıklar. Hep birlikte ahlak dersleri verirlerdi bana. Sonra geçecek sandığım iğrenmeler, insanlardan kaçmalar başladı. Okul bahçesinin sevilmeyişinde bilince işleyen anılara katlanmak dayanılmazdı.

Örnekse güvercinlerin uçuşu. Her ses patlamasında. Kanatlarını çırparak. Tapınağın köşelerinden boşluğa dağılıyorlar, yeniden sinsice, yeniden patlamalar, havadayken çoğalan gürültü, ardı arkası kesilmeyen gözyaşartıcı bomba, onlar boşlukta yön değiştiriyorlar ürkek.

Sahaflar'da kitapçılara sığınışımızdan kimseye söz etmedim, kınayacaklardı, herkes — bir avuç genç, öyle ya, otuz bin kişinin kaç yüzü, koşarken üstüne bombaların; kitapçılardan çıkıp, elimi kolumu sallayarak, hiçbir şey olmamış gibi yolumuza koyulduk. Suna'nın yüzü uçuk, konuşmuyor; bağırıp çağırınca ben, susuyor, susmamı istiyor. Yabancı kızın biri. Görmeseydi beni, ne demez, kavgaya giderken onca; ve ben bu kavgalara inanmıyorsam, bir savaşım değilse benim için, inanmıyorsam: sonu nereye varır, kim güçlüdür, güçlü olan neler yapabilir, bilimsel bir tartışmanın ürünü değilse şu kavga...; büyükbabam savaşta — kimbilir hangisinde —, sol bacağını yitirmiş bir yaşlı muşmulaydı içi böcekli. Sevmezdi beni. Kimse gibi o da. Evlerine gidip geldi-

ğimde elini öptürmezdi buruş buruş. Savaş kaçağı; onlar hiç yüreksizlik etmeden, bombalara, zırhlara ve kalkanlara, coplara yeşil bayraklara, sandıklarda saklı çarşaflara kara, gül sularına, yadsınan yakarışlara gece gündüz, komando kamplarına, kafatasçılıklara karşı çıkmış iç içe; yalnız ben...

Yalnız ben inançsız, korkaklığımdan mı, değil, *Babalar ve Oğullar* henüz okumadığım...

"Sen," diyor Küçük Melih'e; gömleğini anlamam niçin ters giymiş; "Nâzım Hikmet'in Rusya'ya kendini adadığını biliyor musun?" diyor. (Bir dergide de okumuştum bunu; şairi değere vuran şiiriyse eğer...) Baş kaldırmamız gerek; içkili toplantılarda Hüseyin'e türkü okuturlar, Hüseyin'in sesi coşkun ırmaklara eşit, o duyarak, içinden sesleyerek; şimdi Nâzım Hikmet'e "Rus ajanı," diyor, elleriyle iri, devinerek; zaman geçecek: bir sabah: bunlar benim meselelerim değil! Bizim gençliğimiz, ezginiz, anlamsız kıpırdanışlarda; ya benim soğukluğum, yaklaşmayışlarım, geçer sanmıştım; öyle çok yabancı sözcüklerle konuşur olduk ki... Küçük Melih dinlemiyor onu. Kara sakalı uzuyor, hani Nâzım Hikmet Gecesi hazırlayacaktı. İlk onlara rastladım Üniversite kapısından kaçıp, kavgalardan korkuyla, kitapçılara sığınınca Beyazıt'ta. Kimse gitmiyordu aralarından kavgaya. Beni ne denli küçümseyerek yine de.

Suskun aile tablolarını bilir misiniz siz Bayım, babam ölünce, anlayın ki bırakamam aile tablolarını.

Güzel kasım sonuydu. Sabahki kavgayı görmeden — yine böyle bir kavgaydı yanılmıyorsam, toplumpolisli falan, kıran kırana acımasız — Beyazıt'a gitmiştim. Henüz güneş vardı, demir kapılar kapalıydı. Güle oynaya, kendi kendime, görseniz ıssız bi yolda, ağır güz havasında, durgun pastırmayazı'nı yaşayarak, deniz kıyısına değin, kahvelerden birine defterlerimi bıraktım, alabildiğine caddeye, otomobiller bucakta, özel, ne çok parayla anababadan — kavgamız: kavgamız diyebilirim, devrim ne gezer, Suadiye çocuklarını Bayım.

Sabahki kavga beni ilgilendirmiyordu sanki, yalnızca yoksulluğa acıma duygusu, dingin dolaşmalarım, burcuva mıydım yani, burcuva aileden geliyordum, azıcık kitap okumuş, belki sağduyu arayan, kardeş kavgasıysa bu, törel nedenlerine inmemiz gerekir diye düşünerek bir başıma; Murat da, Nâzım Hikmet'i oturunca bir masaya, başlıyor ne biçim değerlendirmeye.

Pazartesi geceleri bi alt katta toplanırlardı, çardaklı bahçeciği, mor salkımlar vakti gelince, fenerler su kabağından oyulmuş, her oyuğa renkli cam taşlar mavili kırmızılı; dilleri ince ince kestirmişler mezecideki Anadolu kökenli çocuğa, küçük hıyar turşuları: kornişonlar yani, bağlama çaldırıp ney tıkırdatıp, Murat'ın, öbürlerinin devrimle ilgili düşüncelerini dinliyorlar, "Çok şıksınız bu gece Bayan," diyorlar bir yandan da, aynaya bakıyorlar gidip, kalemle çizilmiş kaşları kaldırarak, "Alırız tabîî Yön yeniden çıkarsa." Bu çelişkiler, ah bu duygusallık bize korku, acı ve toplama kampı getirecek. Dışarıya çıktığımda o gece soğuğu... Almanya'da, Polonya'da, bütün işgal edilmiş ülkelerde götürülen bir Yahudi gibi...

Oysa dördümüz, daha anlayışlı olabilirdik birbirimize karşı. Dört kişi bi güzel oturup, içelim dedik; alkol karışınca... Soner'in geç kalacağını, işi çıkacağını, unutacağını düşünmeliydik. Balkonda, Küçük Melih şarap alacaktı en ucuzundan, bi de kanyak içine sürahinin; "Senin Murat'tan ne farkın var," demişti Küçük Melih, hangisi kişisel, hangisi değil oluyordu, neden sonra Soner gelince ve Tuğ bi yarım bardak şarap isteyince, her şeyin sonunda duygusallığa bağlanması iyi olmuyor, "Verir misin?" demedi diye Tuğ, (bize gücenikti; Soner'den, omuzunu tutsaydı, ah dostuyokluk, salgın hastalıkmışcasına) "Otur," dedim ona ve Tuğ oturdu, yarım bardak şarap içmeyecekti artık, darılmıştı işte. Küçük Melih domuzuna sinsi susuyordu, dört arkadaştık işte, "Alıksınız siz," demişti Tuğ, "Türk halkına devrimi anlatamadıktan sonra yaşamayın be!" Hangi

devrimi anlatacaktık: bunu mu, ötekini mi, üçüncü bir yol arayışı mı? Tuğ kalkıp gidince, iğrenç biçimde, hiç gereksizken boşandım, yanaklarımda titreten hıçkırık, Soner'e ve Küçük Melih'e göstermemeliydim ya. Bi savaş oluyor, gidip katılma sen; otur, Tuğ'a şarap verilmedi diye ağla!

Buradakiler bilmezler. Annem, ablam; cumartesi yemeğe çağırdık. Kireçburnu'nda göze batmaz bi balıkçı aşevine. Zengince insanlar; çağırdılar mı sizi Bayım, şiş kebapları yedirirler, Altınbaş rakılar içirirler. Annem aylığımızın — emekli, bi bölümünü ayırmış, yumurta haşlatacak adama; ablamla yazları gider oraya annem, bu yaz "Nerelerdesiniz?" demiş balıkçı eskisi yaşlı kocamış, biz bu arayışa nasıl sevindik, dilim varmıyor anlatmaya. Ama bi milletvekili, düşünün havyar yemeye alışmış en güzelinden; evden köfte, ton balığı, dolma açtırtacak orda annem konserve; dayım (ağbisi) diye bükmeyecek dudak, hele o kadın, Paris'ten armağanlar getiren yenge, üstelik ucuzluğa karşın teyzem kaşgöz edecek enişteme, "Hadi git öde..." gibilerinden; "Bi kez de böyle olsun," diyor annem, "hep istakoz değil ya." Nasıl içe kapanmalarla söyledi; kalabalık geleceklermiş, dayıoğullarımın büyüğü Almanya'dan, öbürü burcuva evliliklerinde Gar Gazinosu'nda. Küçük Melih'in umut pınarı, Tuğ'un Kanlı Pazar'da çivili sopalara atılmasına, Soner'in Hazreti Ali'nin Cenkleri (Kerem ile Aslı, Şahmeran, En Güzel Rüya Tabirleri) okumalarına derim, derim işte: Hiç bilirler mi o kadının — annemin, yirmi üç yıllık çantasına temiz kâğıtlara sarılmış kuru köfteleri(ni) doldururken "Hep istakoz değil ya..." deyişini.

Ben böyle bi kez daha Anadolukavağı'na gitmiştim. Dönüşte son vapuru kaçırmıştık, nice yollardan geçmiştik, babam kucağına almıştı, yorgunluktan, solgun yüzle, derin uykuları özleyerek. Vapurları sevmediğimi niçin ah duydunuz mu, yıllar geçti dediğimden günümüze, gencelen çocuklar olduk, bi okul bitirdik, milletvekili oğulları falan, ben çöpcüleyin, konuşmazlardı,

parasız yatılı sanırlardı, otuz yıllık memur çocuğu, her sözlüde kırık not alırdım utançtan nedensiz, bi Fransızca dersi vardı unutamam, "Voici un crayon," bi kurşunkalem gösterilir, "voici un ami," sınıftan bi çocuk sevecen, kitabın renkli sayfalarında *Montrez une fille!* yazılıdır, şiircikler, masallar, La Fontaine türküleri arasında, BEN GÖSTERİLİR, vapurları sevmezdim doğal ki, küçük bayağı değersiz buldukları insan vapurları ne diye sevsin! Bayım sıkıldınız siz, dalgalar bulandırdı midenizi (lodosu ağırdır bu denizin, kıyıya vurur incisiz istiridyeler), anlatayım imdi:

> Bir alabalık. Nicedir bir alabalık alıcam.Bir alabalığım olsun istemiştim. Bir alabalık, ama benim olsun istemiştim. Söyledim anneme. "Olur," dedi; bir alabalık alıcaz çarşıdan. Onca dükkândan birine giricez, şöyle ışıl ışıl, gökbölen bir alabalık sorucaz. Büyükbabam tahta bacağını yere vuruyo,"Bi tüfenk isteme sen daha," diyo, "kominislere karşı." Ben mendilimi evde unutmuşum, burnum akıyo hep. Büyükbabam rakı içiyo, işkembe çorbası içiyo, eski savaşları anlatıyo. Ben içemem, kusarım sonra. Benim savaşlarım hiç olmadı, evcil bir çocuğum ben. Alabalık denli, yalnız tatlı sularda, az derinliklerde. Bi gün benim de denizim olur.

KİREÇBURNU — Pazartesi gecesi toplandıkları alt kata benzemiyor hiç, otobüsten inince, sanrı, yağmur yağıyor günlerden sonra, hiç beklemezdim, böyle akşamlarda, görmüyor musunuz Bayım, herkes ıslanıyor, evlere yurtlara kaçıyor herkes, şemsiyeyi açıyorum, gidin artık, söyleyecek ne kaldı ki. Ortaokulda yatılı öğrenciydim, haftalık bi lira mı ne alırdık, "Çingene Bülent," derdik bir arkadaşımıza, alabalık avlardı yalaktan saklıca. Öldü sonunda. Aldım ya, bi tek yaşamımda sevinç kaynağı bir alabalık, bi gökbelenim alaca, havasızlıktan mürekkep şişesinde, geceyi geçirmeden, kalktığımda ters yüzü suyun üstünde.

İşte kavga edilir. Tuğ bi bardak şarap içemedi diye, gözü yaşlı aile tablolarında yaşandığından (Kanlı Pazar'da annem geri döneyim diye ayazmalara mum adamış, Taksim'deki kiliseye. "Olur," dedim, "gidip dikerim ben." Kanlı Pazar'da Bayım, Opera'nın arkasından sapıp ben, bozguna-bozguna. Yanlışlıkla Taksim Parkı'na giriyoruz Suna'yla. "Basın gidin Moskof uşakları!" diyor ben yaş biri. Suna dönüp ardına bakıyor; daha kaç yıl kimbilir, merdivenlerden iniyoruz, bildik yüzler, daha kaç yıl, "Ateş yaralanmış," diyorlar, o gün daha kimler yaralanıyor ölüyor, İlkyardım'a koşuyoruz, kimbilir kardeş kavgası, kimbilir kaç yıl, elimde Turgenyev, Ateş'i tanıdığımdan değil. Bir kız önümüzde, Tuğ fotoğraf çekiyordu, anasıyla gelip katılmıştı, hemen hep onunla birlikte yürümüştük, belki o da dağlanıyor, ertesi günü gazetelerde ona benzer bir kızın alnında sızı sızı kan lekeleri, kana bulanmış ince saç telleri. Küçük Melih'in elini tutuyorum, Tuğ elimi tutuyor; eski sınıf arkadaşlarımı görüyorum, biz dışında, caddelerden kaçmış, *Montrez unu fille!* Ben gösterilir yeniden, solumalarımı, Dolmabahçe'de koşmalarımı.) kavga edilir gülünmez hiç. İçimi burkanı, ürküteni anlatamıyorum, dağılıyoruz, bir zamandır üçaylıklarımı almaya gidiyorum ben, Murat hele Çınaraltı'nda durup, yün ören kızlar, gözlüklü oğlanlar dergi okuyan ve sesini ansızın, ne türlü yüksekten bakıyor, sokak tiyatroları, "Hâlâ mı adamın aylıklarını yiyorsunuz, hâlâ mı asalak!" Memurun geriye bıraktığı: bir ana, bembeyaz bir abla, bi ben.

Dayıoğlum Alamanya'dan geliyor, *"Ben de Yazdım"*'ı okuyorum," diyor; "ne iyi anlamış Türk milletini Celâl Bey; sürünün başında bir çoban gerek bize." Annem konuşacağım diye sapsarı, gücüm yeter mi hiç, ah bilmez anacağım, bağırıp çağıracağım sanır, ah hep önüme bakıyorum, "İstakoz değil ya hep."

Haziranda gül zamanı, limonatacının önünde durmuştum (biz). Büyük cam kavanozda bulanık sarı su,

sıcağa dayanamadıkça bardak bardak içenler. "Siktirsin gitsin bu gençler Moskova'ya," demişti limonatacı (kan ve acı şimdi başlıyordu), ona anlatamazdık, dayıoğluma anlatamazdım; yirmi üç yıllık körüklü çantaya doldurulan kuru köfteleri kimse anlamazdı ki.

(1967/1968/1971)

ESKİ BİR KALBİM

Gittiğim evlerin hepsi değişti. Bu evlerde benden pek bir şey kalmadı artık. Bu yüzden gittiğim bütün evleri, kumar oynamışcasına kaybediyorum. Tek tek, baş dönmeleri ve yalnızlıklarla. Ama bu defaki tükenişler, öncelerden çok farklı: öyle dostuyokluklarda hissetmiyorum kendimi. Garip bir bağışıklık ve direnç içindeyim. Biten sevgilere karşı bağışıklık kazandım. Direncimi açıklarken de, kendime özel onurlar tanımayacağım. Sınıflı bir toplumda yaşıyoruz. Ben, yitirdiğim evlerin döşemesinde yeni gördüğüm otuz bin liralık halıları, iki yılda bir yenilenen mobilyayı çocukluğumdan beri tanırım; halılar, o zaman çok daha ucuza satılıyordu, paranın değeri düşmemişti. Mobilyaların çağdaş beğeniyi saptayan biçimleri çekici gelmiyor bana.

Geçen akşam Ali'yle Gülten'e gittim. Badana yaptırıyorlarmış. Daha doğrusu ön odaları kâğıt kaplatmışlar, arka tarafı da şampanya rengi yaptıracaklarmış. Ev dağınık ve perdesizdi, perdeler yenilenecekmiş. Bu bile beni irkiltmeye yetti.

Şimdi anımsıyorum:

Evleri güzeldir. Yukarıya çıkarken beş kat merdivene aldırmıyorum. Ne almışım onlara? Sümbül almışım

ve unutmabeni çiçeklerinden toplamak istemişim. Ali, Üsküdar'hydı. Üsküdar'ın mahallelerini, onun çocukluğunu bir kez daha yaşayabilirim umuduyla gezmiştim. Bu mahallelerde evlerin kafesleri hâlâ duruyor. Fakat ben bir yabancıyım. Bakkallar, sebzeciler ve semtin delikanlıları, yarı mini etekli kızlar benim yabancı olduğumu öyle kesin algılıyorlar ki, ben de buralardan çekip gitmek zorunda kalıyorum.

Üsküdar güzeldir. Camiler, evliya türbeleri bizi yaşadığımız dünyanın dışına çekiyor. Gelgelelim uyuşuk düşlere dalmak da işten değil. Galiba Ali'nin yoksul çocukluğunu, annesinden para isteyip sinemaya gidişini ve ancak ön sıralarda oturabilişini böyle önemsedim. Ali'yle Gülten'in evliliklerini de Üsküdar'a kapılıp tansıksı bir havaya soktum. Gülten zengince sayılabilecek, varlıklı bir ailenin kızı çünkü.

Kimselere unutmabeni toplamayı gereksinmiyorum artık. Müthiş bir soğuma bu; kendi buzul çağıma geri dönüyorum.

Ali, gittiğimiz meyhanede hesabı ödedikten sonra, vergiden düşmek için fatura istedi. Arkadaşlarıyla birlikte (kimdiler) bir tecimevi açtığını öğrendim. İşleri iyiymiş. Peki, meyhanedeki gecenin hesabını nasıl işleyecekti deftere? Güldü. "Sen müşteri niyetine al kendini," dedi. Oysa aylardır görüşmüyorduk.

İki üç yıl kadar önce bir hikâye yazmıştım onlar için. Kimi dostlukların bir gün ansızın biteceğinden, bitebileceğinden ne kadar çok korktuğumu anlatmıştım. Şimdi hiç korkmuyorum dostlukların sona ermesinden. Sıcak yaz geceleri fatura istenecek meyhanelere, domates soslu patlıcan kızartmasına, rakıya ve sevgi dolu bütün sözcüklere (benim sözcüklerim) başka bir insan gibi yaklaşıyorum.

O öyküde kendimi gizlemiştim. Daha doğrusu, öyküsel gerçekliği bozmamak için yapmıştım bunu. Bir insan çizmeye çalışıyordum, çevresiyle bu insan ne bendim, ne de bir başkası; ama ben'den yaşantılar aktarı-

yordum. Öykünün kendine özgü kuralları vardır, bozmaya gelmez. Şimdiler böyle düşünmüyorum ama. Her yazı, gerçekliğini yalnızca ve ancak bir acıda buluyorsa...

Nasıl bir acı bu?

Sorar sormaz Bodrum'dayım. Bodrum'da imbat mı meltem mi bir rüzgâr esiyor. Bir rüzgâr esti. Her şey bir rüzgâr gibiydi ve rüzgârla sona erdi. Sona erecek. Daracık sokaklarda tek başıma yürüyorum. Herkes gitmiş. Bir daha buraya gelmemeye hangi yaz ant içtim? Çok sonra mı, şimdi mi? İşte şurada kalmıştık en son, Uslu Pansiyon'da ve sen, bir başka yerde kalıyordun, yazları kiraya verilen evlerde. Ben her gece yine seni düşünüyordum, yüzüne hâlâ o gece ışığı, o gümüşselvi vurur mu diye... Bundan böyle aynı kentte, birbirimizin iş yerlerini bilerek, ezberimizde telefon numaralarımız, onca paylaşılmış kırıkdökük gece, o kadar çok acı ve birer yabancı gibi yaşayacağız; öyle mi? Öyle olsun. Nasıl istersen. Herkes bırakıp gitmiş beni, herkes!

Bodrum çok kalabalık. Pansiyonların fiyatları artmış. Geçen yaz otuz liraydı. 75 yaz'ında yirmi. Bu yıl, elli lira olmuş; öyle söylediler; çünkü ben, gerçekte, henüz Bodrum'a gitmedim, haziranın sonunu bulmamıza karşın.

Ama Bodrum'dayım. Dalgakıranda tam akşam vakti oturmuşum kendi kendime, karşı kıyılara bakıyorum: çevremde Sidere beliriyor, yedi adacık. Sonra, çok sonra... bir gün, yeniden yazacağım: bu adacıklarda Bizans'tan kalma ufacık saraylar, ayazmalar, birkaç basamaklı yokuş merdivenleri, yontu kırıkları var. Ben yine bir yaz kırgınıyım. Ama benim yaz kırgını olmam bile — şimdi — daha değişik. Yalnız Sidere'nin ve Güney'in değil, bütün Türkiye'nin taslağını çizmek istiyorum. Kimse kalmadı dalgakıranda. Son mayolular da pansiyonlarına, otellerine ve ak badanalı evlerine dağıldı. Kimse yok. Türkiye'nin taslağını çiziyorum: insanlar öldürülüyorlar, Bodrum'a hiç geldiler mi bilmiyorum,

çoğu gencelirken kurşunlanıyor ya da... cinayet türlerinden vazgeçiyorum: ikimizin ölüsü üstüne basıyorlar, onlar mı, sen mi, belki de ben basıyorum ikimizin ölüsü üstüne.

Sonra Ali'yle Gülten'i para hesabı yaparken yakalıyorum rıhtımdaki Raşit'in kahvesine oturmuş. Kâğıt paraları, rüzgârda uçmasın diye sıkı sıkıya tutuyorlar. Birden bu rüzgâr, dünyanın en cömert yeliyle eşdeğerde, bütün yeldeğirmenlerini yeniden çalıştırmaya başlıyor, Gülten'lerin paralarını da uçura uçura ardına takarak. şu korkunç, ölümün ve öldürümün türleriyle bezenmiş kanlı taslağımıza bolluk, bereket taşıyor buğdaydan.

Bir otomobile binip geri dönüyoruz Bodrum'dan. Saatlerce süren yolculukta, geceyarısı Tekirdağ'da son kuruşlarımızla köfte yerken bütün sevdiğim insanlar benimle tek bir sözcük bile konuşmuyorlar. Varlığımla yokluğum umurlarında değil. Ben de orda yokmuşum gibi davranıyorum ister istemez. Fakat böyle duyarlılıkları önemsemeyeceğimi söylemiştim.

Öyleyse Yusuf'la karısını, bir zamanlar evlerinden çıkmadığım, nikâhlarının tanığı olduğun arkadaşlarımı anlatayım. O zaman yedi sekiz yıl öncesine döneceğiz. Ben gidip eski siyah paltomu çıkarmalıyım tahta sandıktan. Ablam onu naftalinledi yine, kışa hazırlık.

Paltomu giydim. Derya'yla Yusuf Kadıköy'ündeki ilk evlerinde oturmaya başladılar. Derya bir lisede öğretmen. Yusuf'sa neredeyse işsiz: bir ansiklopedinin düzelti kadrosunda çalışıyor, ama ansiklopedinin yayımı yakında sona erecek. Benim çok eski arkadaşım bu Yusuf. (Şimdi kırmızı kaplumbağa otomobil satın aldı yetmiş bin liraya; binip geziyoruz bazan.) Onlara gidiyorum siyah paltomu giyerek. Rakıyı ekmeği çok bol köfte ve bolca patates kızartması yiyerek içiyoruz. Rakımız bitince yenisini alacak paramız olmadığından şarap içiyoruz: ucuz Marmara şarabı. Yusuf'la Derya'nın çocukları yeni doğmuş. Bu, ilk çocukları; oğlan. Evleri iki

oda, bir teras. Terastan Haydarpaşa tren istasyonu görünüyor.

Bu eve daha çok geleceğim, yüzlerce kez; sarhoş olacağım. Dünyanın en abuksabuk aşkları için ağlamaya başlayacağım. Yusuf'la Derya beni avutacaklar. Yine âşık olacağım. Karşılık göremeyeceğim ya da kavgalar, tartışmalar, bir oktan daha delici, daha kanatıcı, ölümcül dargınlıklar girecek araya. Dönüp-dönüp geleceğim onlara.

Derya'nın ikinci oğlu henüz üç aylık, tombul, besili. Yusuf, yakında İngiltere'ye gidecek. Çok büyük bir şirkette çalışıyor. İş sorumları büyük. Para kazanıyor, çok para kazanıyor. Derya öğretmenliği bıraktı. Evlerini değiştirdiler. Şimdi yine değiştireceklermiş ve bu kez Moda'da, deniz görür bir apartımana taşınacaklarmış. Sonra otomobilin ikilenmesine gelecek sıra: bu kez son model bir BMW belki. Sonra evlilikleri yıprandıkça Derya'nın kürkleri, tektaş yüzükleri çoğalacak. İşte bu yaşamlarının kuralı...

Ben de çok gülüncüm. Yusuf'un ceviz gardırobunu açıyorum. Titiz marka gömleğini alıyorum, giyiyorum; zorlukla sığdım. Fakat bu yaz canım hiçbir şey satın almak istemiyor. Bir deliyim ben. Satın almaktan nefret ediyorum ve bu nefretim hiçbir şeyi değiştirmiyor. Her şey satılık. Yusuf'un gömleğini göz göre göre aşırıyorum. Bir de şirkete, işine, kaplumbağa otomobiline sövüyorum. Yusuf bütün o başarmış insanların korkunç, acımasız inceliğiyle beni hoş görüyor. Derya kararsız. O, bir türlü alışamadı yeni durumlarına. Salt alımsatım sorunlarından haberli: yeni çamaşır makinası, yeni buzdolabı, yeni pikap filan. Ama bir gün kürk ve kuyumla yetinmesini, kumara alışmayı, saçları kızıl-sarı meçli, kahkahası bol bir kadın olmayı öğrenecek. O gün çocukları kolejde okuyacak.

Bu yaz bin bir imgeyle yüklüyüm:

Şurda, otobüs durağında taşıt beklerken bir çocu-

ğu öldürüyorlar. Karşıdan geliyorlar otomobilleri ve makinalı tüfekleriyle.

Bodrum'dan İzmir'e kalkan otobüste geçen yılki ben varım. Geçen yaz'ın ben kişisi hiç değişmemiş (gelecek yaz büsbütün değişecek oysa). Orta yaşlı bir adam oturuyor yanımda, emekli albay olduğunu söylüyor, onu büyük bir yalnızlık aylasının kuşattığını anımsıyorum. Bursa'da mola yerinde yeğenine havlu almak istemiş, dükkâna girip alışveriş etmekten çekinmişti. Hayata onun kadar yabancı; bu havlunun seçilmesine yardım ediyorum.

Ben, gelecek yaz yayıncımla konuşacakmışım; elimde öyküler, yeni bir roman, sıkı sıkıya bir pazarlığa oturup, sanat metaları satarak... "Yoo; daha çok paraya ihtiyacım var; geçinemiyorum!" Sanat metalarının alıcısız kaldığını söyleyen yayıncı, yüzdeyi azaltmaya uğraşırken, kurt bir tüccar gibi gözlerimi kısacakmışım.

Ötede yaşlı bir kadını görüyorum. Çok mu yaşlı, yoksa öyle mi görünüyor: kestiremiyorum. Ama hiç konuşmuyor. Çünkü sözcükleri unuttu ve bu kadın, annem. Ama annem, kadın kılığına girmiş bir Oidipus. Dün kral olarak uyandığı mermer sütunlu sarayından bir dilence gibi çıktı ve işte Moda Çay Bahçesi'nde çay içiyoruz, kurabiyelerimizi yiyoruz.

Az uzağımızdaki fabrikada greve giriyorlar. (Ben, gözyaşlarımı satmaya koyuluyorum.) Her zaman ürktüğüm işçileri bir duvar dibinden gözetliyorum. Her zaman ürkeceğim onlardan. Çünkü tanımıyorum. Şimdi grevlerini kutsal, eskil bir tören gibi büyü ve oyuna dönüştürüyorlar (fakat kimbilir... yarın sınıf atlamaya çalışacaklar). Yol ortasında davul çalarak, halay çekerek bir yürüyüşe geçmişler. Bizim bindiğimiz otomobil durdu, öteki arabalar durdu. İşçiler karşıt yönden geldiler ve fabrikalarına girdiler. Biz yine yola koyulduk. Ataköy'e gidiyorum.

Ataköy'e gidiyorum. Orada bu yaz bana bir yabancı gibi davranan, iş arayan, askerliğini yeni bitir-

miş bir arkadaşım var. Bu yaz istenmeyen bir konuğum.

Bireysel ve toplumsal çizgilerde bir şeyler yazıp, gözyaşlarımı ve ucuz duyarlıklarımı başarıyla satıma sunmalıyım bir kez daha.

Az uzağımızdaki fabrika, Bakırköy dolaylarında bir dokuma fabrikası olabilir.

İşte yollardayım. Bu kez hiç gitmediğim Bozcaada'dayım. Çanakkale'yi kocaman bir arabalı vapurla geçiyorum. Ama bu arabalı vapurlara, üç yaz önce, iki kez sahiden bindim. Yarım saat kadar sürüyor yol. Çanakkale'de öğle yemeği yerim, o eski Rum lokantasına gidip. Rum lokantalarının — hele adalarda — masaları ve iskemleleri nedense hep koyu kahverengi cilalıdır. Efes'te de yemiştik, hatırlıyor musun? Patlıcanlı kebapla bira. Hatırlıyor musun ve bu yaz, seninle dargın yaşamak beni kahrediyor. Öyle olsun ve kendi yalnızlıklarımızda yenik düşelim. Buysa eğer... bir sevginin neden bitebileceğini hiçbir zaman çözemeyeceğim oysa. Bozcaada için motor kalkıyormuş Çanakkale'den. Binerim. Büyük bir ağaç topluluğunun gölgesine sığınmış ayazmayı arayacağım. Sonra kalesini de gezerim Bozcaada'nın. Ama bu kale, Bodrum'unki kadar ünlenmemiş.

İşte Çandarlı'da, balıkçı köyündeyim. Metrekaresi yirmi liradan arsa satan bir kooperatife kızıp köpüren balıkçılarla konuşuyorum. "Kıyılarımızdan göçer balıklar," diyor yaşlı balıkçı ve bak akın akın göçüyor balıklar! Fakat bize ne onun balıklarından! Kooperatife katılacağız ve bir arsa edineceğiz.

İşte bütün yazınsal gerçeklikleri, güzelduyu tutkunluklarını aşıyorum. Kendimleyim ve kendimce bir taslak çiziyorum. Türkiye, ilkokuldan bu yana renkli atlaslarda görmeye alıştığımız bir harita, anayurt değil; Türkiye, bir kan ülkesi. Çandarlı körfezinde kan alacası burgaçlar dönüyor.

Annem konuşmaya başlıyor ansızın; Çandarlı körfezindeki balıklara yazık ettiğimizi, balıkçı köyünü kendimize benzetmekle iyi yapmadığımızı söylüyor.

Sonra beni kolumdan tutarak grevdeki işçilerin arasına bırakıyor. Çok garip; bu kez onları yadırgamıyorum. Küçük kentsoylu çocuk, işçilerin arasında ne kadar zaman yabancılanmaz? Ben, toplumsal gerçekçi iyi bir sömürü romanı yazabilir miyim?

Şimdi Kral Oidipus kadar düşkün olan anneme, "Bu işçiler sınıf atlamak istemiyor mu sanki?" diye soruyorum. Annem diyor ki: "Onlar istese bile bir şey değişmez. Grev! Grevde olduklarını görüyorsun."Ağır bir haziran sıcağı, tozlu yaprakların, göğe uzanmış ağaç dalları arasından fışkırarak yüzümüze çarpıyor, Keynes'in *İktisat*'ını karıştırıyorum.

Çocuklar ve işçiler toplanmışlar, bir akrebin çevresine ateş yakıyorlar. Yapraklardan fışkıran güneşin akrep olmasını kavrayamıyorum. Güneş, ateş değilse nedir? Aydınlık bu kadar akrep mi? Ateş büyüdü. Ateş büyüyünce bir rüyaya geçtim. Rüya mı demeli, yoksa sanrı mı; bir sanrı...

Bir sanrı:

Sheraton Oteli'nin asansörüyle aşağıya iniyormuşum. Ortaokuldan en yakın arkadaşım Memo asansördeymiş. O yıllardaki ipek pembe gömleğiylemiş. Memo'yu görüyormuşum asansörde ve acı çekiyormuşum. Saçları altın sarısıymış Memo'nun, yüzü de çocuksuymuş yine. "Memo, nerdeydin kaç yıldır?" diye soruyorum, yanıt beklemeyerek. "Seni çok özledim," diyormuşum. Ama Memo, bugünkü niteliklerini ediniyormuş... Yine babasının ölümünden sonra başına geçtiği fabrikanın patronuymuş, yine (...) *Gazetesi yazışleri müdürünün kızıyla evliymiş, yine çok zengin ve bir futbol takımının yöneticileri arasındaymış. Bütün bunları duyumsuyormuşum rüyaların gerçeklik taşımasına şaşırarak. Memo hiçbir şey söylemiyormuş bana. Ne korkunç: hâlâ özlüyormuşum onu! Asansörün inmesi bir türlü bitmek bilmiyormuş.

Asansörün dörtbir yanı açıkmış ve her katta Memo'yu daha değişik bir düzlemde yakalıyormuşum:

Terasta cin tonik içiyormuş. Fabrikadaki işçilerin grev başlattıklarını söylüyormuş sorumlu çalışanlar; işveren temsilcisi konuşuyormuş. Memo cin tonikten bir yudum alıyor ve keten ceketinin üst cebinden Bursa ipeği mendilini çıkararak alnını kuruluyormuş hep öyle suskun, sadece dinleyerek. Panzerlere haber verilip verilmediğini soruyormuş en sonunda. İşveren temsilcisi gülümseyerek, bazı işçilerle işbirliği sağladıklarını belirtiyormuş. Memo da donuk gülümsüyormuş.

İkinci katta, lüks bir lokantada Memo'yla Yusuf, karşılıklı öğle yemeği yiyorlarmış. (Oysa Yusuf, Memo'yu tanımaz; Memo'yu kimseye anlatmadım bugüne dek, diye düşünüyormuşum ama, rüya düzelmiyormuş.) Memo, Yusuf'a ortaklık öneriyormuş. Öyle senlibenli konuşuyorlarmış. Memo'nun takım giysileri hep İtalya'danmış, Aramis tıraş kolonyası kokuyormuş teni de. Buna karşılık Yusuf, henüz Beymen'den giyiniyormuş. Lavanta kolonyasıyla da yetiniyormuş. Bu Yusuf, bu Memo'ya bu Memo'nun kendisine niye ortaklık önerdiğini soruyormuş. Memo, "Kişisel başarınızı izliyorum, akıllı bir insansınız," diyormuş. Yusuf teşekkür ediyormuş. Birlikte çalışmaya karar veriyorlarmış. Yusuf'un Beymen'den giysileri durmadan değişiyormuş: o da çocukluğundaki yırtık, yamalı gömleğiylemiş. Memo, James Bond çantasından düzineyle gömlek çıkarıp veriyormuş çocuk-Yusuf'a. Çocuk-Yusuf geri çevirdikçe Beymen takımlı Yusuf alıyormuş ve kendi James Bond çantasına dolduruyormuş.

Ben, koşup bunları kaleme alıyormuşum, 'Müthiş bir öykü, ünüme ün katacak...' diye derin mi derin, karmaşık düşüncelere dalıp, asansörde hemen yazı makinamı kurarak yazmaya başlıyormuşum. Nedense kendi sevgisizliğimden hâlâ ürkmüyormuşum, nedense sanat metaları yetiyormuş bana, nedense uyanır uyanmaz ağlayacakmışım. Çok ağlayacakmışım ve daha da kötüsü, bu gözyaşları bile yapay olacakmış, dünyanın en kötü İbsen oyuncusu gibi.

Derken bir otel odasında Memo'yu buluyormuşum ortaokuldaki pembe gömleğiyle. Tanrım ne kadar duygusalmış yine! Ona Baudelaire'in *Akşam olsa diyordun, işte oldu akşam* dizeli şiirini okuyormuşum. Ona şiir okurken ablası gelip hizmetçinin nereye gittiğini soruyormuş. Ben Baudelaire'den vazgeçiyormuşum. Ablası, "Allah belâsını versin bu karının!" diye bağırıyor ve yan gözle bana bakıyormuş bu kim — babası fabrikatör mü — hizmetçileri var mı... sorularıyla.

Asansör durmuyormuş gelgelelim. Memo'yu aşağıya inerken ve o, benim yanımdayken bu sefer de gece kulübünde karısıyla dans ederken buluyormuşum. Memo daha nişanlıymış. Kızı pek sevmiyormuş galiba; (...) Gazetesi'nin yazılışleri müdürünün kızıyla dans ettiğini düşünerek isteğini uyandırmaya çalışıyormuş. Kıza büsbütün sokuluyor, sarılıyormuş o romantik müzikten yararlanıp. Ama isteğini uyandıramıyormuş bir türlü.

Beşinci katta, Memo'nun adını bilmediğim karısı, bir otel odasında Yusuf'la sevişiyormuş. Odanın balkonunda Memo oturuyormuş sarı bir mayoyla ve Akdeniz'e bakarak, kotralar, uzun bacaklı genç kızlar, deniz motorları, güneşleniyormuş. Yusuf da Memo'dan korkuyormuş, ya görürse... diye. Ama Memo'nun karısı, "Kızmaz o böyle şeylere," diyormuş; "güzelliğim korkuttu onu her zaman." Ve Yusuf, Derya'ya Akdeniz sahillerinden som sedef gerdanlık satın alacağını düşünerek bu parfüm ve karaşınlık simgesi ete gömülüyormuş, çocukluğunu, ölmüş gençliğini unutarak.

Kucağımda yazı makinası, biz Memo'yla iniyormuşuz. Harıl harıl yazıyormuşum, kaç paralık kazanç sağlayacağımı ölçüp biçerek. Altıncı katta Gülten'le Ali, Memo ve karısıyla akşam yemeği yiyorlarmış. Gümüş şamdanlarda uzun kilise mumlarından ışık saçılıyormuş. Mantarlı eskalopmuş yedikleri. Ali'nin tecimevi, meğer bir reklam şirketiymiş. Memo, piyasaya sürecekleri yeni malın tanıtımını Ali'ye bırakıyormuş. Gülten de Memo'nun karısını övüyormuş durmadan; güzelliğini, inceliği-

ni, kültürünü ve bu karaşın kadın, benim son öykü kitabımı okuyormuş.

Yedinci kat hem Bodrum, hem Çandarlı, hem de Efes ve Bozcaada'ymış. Memo'nun piyasaya süreceği yeni mal, gazozmuş meyvalı. Gülten, Ali'ye yardım ediyormuş; Bodrum'da bir teknede herkes Memo Gazozu içiyormuş kendine özgü tadı, yaz gibi tatlı, kış gibi buzlu, iç açıcı Memo Gazozları, Çandarlı'da balık ağlarından Memo Gazozları çekiliyormuş denizden, Efes'te bir tanrıça Memo Gazozu tutuyormuş elinde ve bir kırık tanrı başının dudaklarındaymış şişenin ağzı, Bozcaadalı'lar güle oynaya limana iniyorlarmış Memo Gazozu'nun şarkısını söyleyerek... Memo, televizyonunun karşısında bütün bunları izliyormuş.

Sonra tekrar terasta buluyormuşum kendimi bir kamera gibi. İşveren temsilcilerini çok iyi tanıyormuşum bu kez. Biri Yusuf'muş. Memo viski içiyormuş. Taksim alanı görünüyormuş terastan. Taksim alanında kan gövdeyi götürüyormuş. Memo, Bursa ipeğinden mendilini keten ceketinin üst cebinden çıkararak Yusuf'a vur emrini veriyormuş.

Ben, seninle dargın geçecek bir yılbaşı akşamının ürküntüsüyle yaslar içinde, yeni işine, büyük sermayenin ikimizi de alıp yitiklere, mağluplara karıştıracağı yeni iş yerine telefon edip etmemeyi... "Bir yılbaşı akşamı veda etmeden mi gidecektiniz?"... sanki bir senaryodan bir konuşma gibi... "Bir yılbaşı akşamı veda etmeden mi gidecektiniz?" ve sana mı, bir oyuncunun makiyajlı yüzüne mi, kime yazdığımı artık bilemeyerek, sana telefon edip sormayı.....

Ter içinde uyandım. Annemi yanımda bulamayınca çok şaşırdım. Çocukken her korkulu rüyanın sonunda, yanı başımda bulurdum annemi. Sarsarak uyandırırdı beni. Bu kez böyle bir şey olmadı.

Bu yaz bambaşka bir insan gibiyim. Çok sevdiğim Bodrum, bütün Akdeniz öyle uzak ki...

Yeni arkadaşlarımı, bütün dostlarımı Gülten'le

Ali'ye, Yusuf'la Derya'ya tanıştırırdım. Ama onları tanıştırmamıştım birbirlerine. Denk düşmedi. Bu yolun bir yerinde nasıl olsa tanışacaklar, Memo aracılık eder, çok iyi biliyorum.

Ya da:

Anılar, yüreğimizin başka birileri için çarpması, gülümseyişe ve her hoşça kalın'a parçalanmış —"Bir yılbaşı akşamı veda etmeden mi gidecektiniz?"— sevecenlik bizi yanıltmıyorsa, yolların keskin dönemeçlerine de inanabiliriz.

Ali Üsküdar'lıydı, Derya'yla Yusuf'un ilk evlerinde odun sobası vardı, sen "Ayrılık yok," demiştin beyaz deniz fenerinin altında.

Şimdi durup kendi savrulmuşluğuma bakacağım.

(1977/1978)

İÇİNDEKİLER

Bi Keman	7
Yürek Burkuntuları	10
Türküsüz	30
Hüzün Kahvesi	46
Cumartesi Yalnızlığı	56
Hicran Yarası	63
Müsamere	78
Duyarlık	86
Hayatımın Romanı	95
Annemin Sardunyaları	157
Kılıç Artıkları	161
Eski Bir Kalbim	171

SELİM İLERİ

"İleri'nin kendine özgü bir anlatımı var. Afrika menekşeli, süt tül perdeli, kendi kendisiyle söyleşili, dolunayı ezip geçen güneşli, geçmişe dönüşümlü, baygın Türkân Şoray'lı, altın ve sarı yakut ve topaz bezemeli 'figan-ı hatırat' titreşimli bir deyiş. Ortasından, ya da sonundan başlayın, öyküler dünya âlemin bir güzeli niteliğini yitirmez."

— Salâh Birsel

Eski Defterde Solmuş Çiçekler, Selim İleri'nin yıllardır aranan **Cumartesi Yalnızlığı** ve **Pastırma Yazı** adlı öykü kitaplarından yaptığı bir derlemedir. Yazar bu yeni basıma kendi öykücülük çizgisini vurgulayan nitelikteki ürünlerini toplamıştır.

"İleri'nin bütün kişileri, başkalarıyla köklü ilişkiler kurmak için çaba harcarlar. Ama sonuç her zaman olumsuz olur. İnsanlar arasındaki bütün yakınlaşmalar boşa gider. Sanki insanlar, bilardo topları gibi, bir süre için birbirlerine değmekte, sonra ayrı uçlara doğru gitmektedirler."

— Güven Turan

Selim İleri (d.1949, İstanbul) ortaöğrenimini İstanbul Atatürk Lisesi'nde tamamladı, bir süre Hukuk Fakültesi'nde okudu. 1974'den beri yalnız yazarlıkla geçiniyor. Roman ve öykülerinin yanı sıra film senaryoları da yazdı.

ADAM

adam 15